

moe SZIA

1

ERDÉLYI GOMBÁSZ

- BÉRES Márta: Adatok a császárgomba máramarosi előfordulásához
- KICSÍ Sándor András: A légyölő galóca révíületkeltő szerként való felhasználásáról
- LÁZAR Zsolt: Az Amanita nemzetség elterjedésvizsgálata Székelyföldön
- MISKY Mihály, KOVÁCS József, ALBERT László, BRATEK Zoltán:
Székelykeresztúr és környéke gombavilágának ismerete I. Nagygombák
- PÁL-FÁM Ferenc: A galóca nemzetség a Székelyföldön
- A Székelyföld galócái képekben
- ZSIGMOND Győző: A galócák a magyar néphagyományban
- PUSKÁS Attila: Visszatekintő. A László Kálmán Gombászegyesület eddigi három éve

L Á S Z L Ó
K Á L M Á N
G O M B Á S Z E G Y E S Ű L E T

moe szia

ERDÉLYI GOMBÁSZ

*A László Kálmán Gombászegyesület mikológiai kiadványa
Periodical of the Kálmán László Mycological Society*

A szerkesztőség címe/Editorial Office:

László Kálmán Gombászegyesület /

Societatea de Micologie „Kálmán László”

4000-Sf. Gheorghe /Sepsiszentgyörgy,

Str. Kőrösi Csoma Sándor nr. 6.

E-mail: pff@hotmail.com, zsigmond@hung.sbnet.ro

Felelős szerkesztők/Editors-in-Chief:

Pál-Fám Ferenc (Kaposvári Egyetem),

Zsigmond Győző (Bukaresti Tudományegyetem)

Szerkesztőbizottság/Editorial Board:

Bratek Zoltán (ELTE Budapest) – földalatti gombák,

Ascomycetes; Jakucs Erzsébet (ELTE Budapest) – mikorrhiza;

Lázár Zsolt (SzIE Budapest) – taxonómia, ökológia;

Rimóczi Imre (SzIE Budapest) – taxonómia, rendszertan,

természetvédelem; Siller Irén (SzIE Budapest) – Aphyllophorales,

természetvédelem; Szabó Ilona (SE Sárvár) – erdészeti

vonatkozások; Szabó László Gy. (PTE Pécs) – toxikológia;

Szabó T. Attila (VE Veszprém) – botanikai és etno-botanikai

vonatkozások; Vetter János (SzIE Budapest) – élettan.

Jelen kötet lektorai/ Reviewers of present volume:

Rimóczi Imre, Siller Irén, Szabó László Gy.,

Szabó T. Attila, Pál-Fám Ferenc, Zsigmond Győző.

Borító/Cover: Kopacz Attila

Támogatóink voltak/ Our sponsors:

Illyés közalapítvány

Gombos Gyula, Rendi Ferenc, Simon Csaba,
Vánky Kálmán

Copyright: Szerzők/authors, László Kálmán
Gombászegyesület/Kálmán László Mycological Society

ISSN 1583-5294

Nyomtatta/Printed by:
COVA-print Nyomda,
Sepsiszentgyörgy, 2003

Tartalom Contents

- PÁL-FÁM Ferenc – ZSIGMOND Győző: Előjáróban
Ferenc PÁL-FÁM – Győző ZSIGMOND: Advertisement to the readers

Tanulmányok – Original papers

- BÉRES Márta: Adatok a császárgomba (*Amanita caesarea* /Scop.: Fr./ Pers.: Schw.) máramarosi előfordulásához 3
Márta BÉRES: Data to the occurrence of Amanita caesarea in Maramureş
- KICSI Sándor András: A légyölő galóca révületkeltő szerként való felhasználásáról 7
Sándor András KICSI: About the use of Amanita muscaria in entrancement
- LÁZÁR Zsolt: Az Amanita nemzetség elterjedésvizsgálata Székelyföldön 10
Zsolt LÁZÁR: Examination of Amanita distribution in Székelyföld, Southeast Transylvania
- MISKY Mihály, KOVÁCS József, ALBERT László, BRATEK Zoltán: Székelykeresztúr és környéke gombavilágának ismerete I. Nagygombák 18
Mihály MISKY, József KOVÁCS, László ALBERT, Zoltán BRATEK: Knowledge of fungi in surroundings of Cristuru Secuiesc I. Macrofungi
- PÁL-FÁM Ferenc: A galóca (*Amanita* Pers.) nemzetség a Székelyföldön. Előfordulás, fajleírások és makroszkopikus határozókulcs 28
Ferenc PÁL-FÁM: The genus Amanita in Székelyföld, Southeast Transylvania. Occurrence, descriptions and macroscopic key
- A Székelyföld galócái képekben 49
Pictures of Amanitas from Székelyföld
- ZSIGMOND Győző: A galócák a magyar néphagyományban (angolul) 55
Győző ZSIGMOND: The Amanitaceae in Hungarian folk tradition (in English)

Könyvismertető – Book reviews

- Roberto GALLI: I Boleti (Demeter Lajos) 69
- Ladislav HAGARA, Vladimír ANTONÍN, Jiří BAIER: Houby (PÁL-FÁM Ferenc) 70
- PÁZMÁNY Dénes: Gombahatározó. Nemlemezes gombák (PÁL-FÁM Ferenc) 71

Hírek, érdekességek – News, curiosities

- PUSKÁS Attila: Visszatekintő. A László Kálmán Gombászegyesület eddigi három éve 72
Attila PUSKÁS: Retrospective. Three years of the Kálmán László Mycological Society
- Eseménynaptár 2002 75
Calendar of events
- Galócás ételreceptek 76
Receipts with Amanitaceae
- CSETRI Imre: A galóciától a modern gyógyszerekig 77
Imre CSETRI: From Amanitaceae to modern medicines
- Galóca galóca hátán (ZOLTÁN Sándor lelete, SZTOLYKA Péter felvétele) 78
Amanita on Amanita (Sándor ZOLTÁN – Péter SZTOLYKA)
- ORAVECZ Imre: Úrigomba 79
Imre ORAVECZ: Caesar's mushroom
- Gombás viccek ZSIGMOND Győző gyűjtéséből 80
Jokes on mushrooms from Győző ZSIGMOND's collection
- FORRAI Tibor: Galócák (keresztrejtvény) 81
Tibor FORRAI: Amanitas (cross-word)

Elöljáróban

Egyesületi évkönyv, mindenképp rendszeresen megjelenő kiadvány kíván lenni a Moeszia. Moesz Gusztávról kapta a nevét, aki 1929-es "Gombák a Székelyföldről" című munkájával megalapozta a Székelyföld mikológiai kutatását.

A lap részben tudományos munkákat, részben társasági híreket, információkat közöl, alapvetően magyar nyelven, angol összefoglalóval; indokolt esetben angol nyelven is. Célja, hogy főleg a székelyföldi, erdélyi témájú mikológiai kutatások publikálására megfelelő fórumot biztosítson.

A sepsiszentgyörgyi László Kálmán, az erdélyi nagygomba-kutatás jeles folytatója a névadója az egyesületnek, mely a Moesziát kiadja. Ennek főbb célkitűzései a következők: az amatőr és a szakképzett gombászok érdekvédelme, törvény elfogadtatása a gombaárusításról, a gombákkal kapcsolatos tudnivalók népszerűsítése, mindenekelőtt a gombamérgezések elkerülése végett (például gombásztúrák révén), a gombaszakértők, a piaci gombavizsgáló szakemberek képzésének megszervezése, a mikológiai kutatások szorgalmazása, segítése, környezetvédelem, különös tekintettel a gombákra, a gombatermesztők érdekvédelme, adatbázis, könyvtár kiépítése a gombászok számára.

Jelen számunk fő témája a galócák nemzetsége lesz, főleg egykori sepsibükszádi konferenciánk szolgáltatja a tanulmányokból álló rész anyagát.

Egyesületünk és annak évkönyve egyaránt kezdeményezés, munkánk viszont jeles elődök fáradozásának a folytatása, és ez kötelez, megfelelő eredményeket kíván. Ehhez támogatásra van szükség, erőre, kitartásra, s mindezt szívből kívánjuk minden eddigi és ezutáni munkatársunknak és olvasónknak.

A szerkesztők

moeszia

Erdélyi Gombász

Vol. 1. pp. 3–6

**ADATOK A CSÁSZÁRGOMBA
(*AMANITA CAESAREA* /Scop.: Fr./ Pers.: Schw.)
MÁRAMAROSI ELŐFORDULÁSÁHOZ****BÉRES Márta**

Máramarossziget/ Sighetu Marmăției, Cart. 1 Mai 4/5

Kulcsszavak: *Amanita caesarea*, élőhely, Máramaros, fajlista**Keywords:** *Amanita caesarea*, habitat, Maramureș, species list**Abstract:** Data to the occurrence of *Amanita caesarea* in Maramureș

Present paper concerns macrofungi species list collected between 1986 and 2001 in "Măgura", Maramureș, Northwest Transylvania. In this habitat (*Quercus-Carpinetum*) occurrence of *Amanita caesarea* were recorded on 7 occasions. Present work reports on a part of the investigations of *Amanita caesarea* occurrence, connection to vegetation and edaphic conditions in Maramureș-basin.

Kivonat: A jelen publikáció az *Amanita caesarea* egyik máramarosi élőhelyéről (Măgura- domb) közül több évről megfigyeléseket és fajlistát az onnan begyűjtött nagygombákról.

BEVEZETÉS

A Máramarosi- medence a körülötte húzódó hegykoszorúval, egy jól körülhatárolt földrajzi egység, a Kárpátok provinciájának a DK-i Kárpátok szubprovinciájába, a Keleti Kárpátok tartományába, a vulkanikus hegyek altartományához tartozik. Románia északi részén terül el. Adminisztratív szempontból Máramaros megyéhez tartozik. Területét 3 tájegységre oszthatjuk: hegyvidék, dombvidék, piedmondok, melyek a tulajdonképpeni medencét alkotják, és a Tisza vízrendszeréhez tartozó folyók aluvionális völgyei, teraszai. Mindezek alig 100 km-es távolságban 2000 m. feletti szintkülönbséget jelentenek (Posea et al. 1980). A változatos térszín, a nagy szintkülönbségek, éghajlati viszonyok maguk után vonják a vegetációs övek változatosságát a tölgyerdőktől a bükkösökön, fenyveseken át az alhavasi és havasi övig (XXX 1952–1976).

Máramaros gombavilága kevésbé, csak szóróványosan volt tanulmányozva, a császárgalócáról pedig, az első közlésünkig (Kuglidomb 1981 VIII.18) egyáltalán nincs említés (BÉRES & LÁSZLÓ 1982).

A Máramarosi- medencéből öt lelőhelyről sikerült eddig begyűjtenem bizonyító herbáriumi anyagot a fajról.

Mivel a császárgomba előfordulásai, kötődése a vegetációhoz, edafikus tényezőkhöz eddig itt nem voltak tanulmányozva, célul tűztam ki, hogy ezekkel a problémákkal behatóbban foglalkozom, hogy végül összehasonlítsam e lelőhelyeket, összefüggéseket keressek a termőhely, a társulási viszonyok és a császárgombatermőtest megjelenése között, elemezve a gomba aljzathoz való viszonyát, gyakoriságát és területi megoszlását. Ennek a munkának egy kis részlete ez a publikáció, melyben az *Amanita caesarea* "Măgura" termőhelyének természeti viszonyait, a termőtestek megjelenésére vonatkozó észrevételeket és a vizsgált terület nagygombáinak listáját közlöm.

A TERÜLET ÁLTALÁNOS ISMERTETÉSE

A tárgyalt élőhely, a "Măgura" a Máramarosi- medence központi részén, a dombvidékhez tartozik, melyet geológiai szempontból miocén üledékek alkotnak. A vizsgált területen az anyakőzet a dacittufa, vagy dézsitufa, ezen a kőzeten alakultak ki a szomszédos vidékeken a torton emeleten a kőso lencsék (Aknaugata, Rónaszék).

A talajréteg igen vékony váztalaj, savanyú tipikus szürkés-barna erdei talaj, méréseink alapján (vizes oldatban) 5,5-6 pH értékkel. A meredek oldalakon, torenek mentén sok helyen felszínre tör az alapközet, a zöldesszürke dacittufa és ennek felaprózott darabjai.

Földrajzi helye: a Vărateci piedmond északi nyúlványán, az Iza folyó baloldali mellékpataka (Malom-patak –Pârăul Morii) völgyének bal oldalán helyezkedik el, 4,5 km-re a völgy szájától (Bârsana községtől). A Măgura legmagasabb pontja 555 m. Hosszan, enyhén lejt északra az Iza és délre a Plesa irányába. A császárgomba előfordulási helye a csúcshoz közeli, keleti kitettségű, Malom-patak felé tekintő, meredek (25-35 fokos), ritkás erdős lejtőn, közel egy ha. területen, 350-400 m. magasság közt található.

Az éghajlatra vonatkozó adatokat az aknasugatagi meteorológiai állomás mérései alapján közöljük, melynek tengerszintfeletti magassága megegyezik a tárgyalt területtel (kb. 500 m) és légvonalban a távolság 10 km alatt van. Évi átlaghőmérséklete 8 °C, a legmelegebb hónap a július (18,1 °C), míg a leghidegebb a január (-3,6 °C). A csapadék évi középértéke (40 év átlaga alapján) 754,2 mm. Az esős napok száma 154,5. A legcsapadékosabb hónap a június (100 mm). A csapadék nagy részét a nyugati szelek hozzák.

A terület növénytakaróját nem tanulmányozták, florisztikai, növénytársulástani, mikológiai kutatásokat eddig itt senki sem végzett. A vizsgált területet 20-35 éves gyertyános tölgyerdő (*Quercus-Carpinetum*) borítja, elszórtan néhány idősebb 50-60 éves példánnyal. Az állandó illegális vágások miatt állományait alaposan megritkították, megbontották, így a borítottsága nem teljes (0,6), a vágáshelyeken megjelent a *Betula pendula*. Cserjeszintje a meredekebb oldalakon nagyon laza, az erdő déli szélén gazdagabb, benne *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna*, *Cytisus nigricans*, *Pyrus pyraeaster*, *Quercus petraea*, *Rosa* sp., *Tilia cordata* található. A gypszintből említésre méltók: *Anemone hepatica*, *Aposeris foetida*, *Astragalus glycyphyllos*, *Carilna vulgaris*, *Campanula trachelium*, *Centaurea axillaris*, *C. banatica*, *Cephalanthera longifolia*, *Chrysanthemum corymbosum*, *Coronilla varia*, *Festuca heterophylla*, *Euphorbia cyparissias*, *E. amygdaloides*, *Fragaria vesca*, *Gallium schultesii*, *Galeopsis ladanum*, *Helleborus purpurascens*, *Hieracium umbellatum*, *Lapsana communis*, *Melampyrum bihariense*, *Origanum vulgare*, *Pteridium aquilinum*, *Salvia verticillata*, *Sedum maximum*, *Scabiosa ochroleuca*, *Trifolium medium*, *Veronica chamaedrys*.

MÓDSZER

A területről 1986 óta (megszakításokkal) gyűjtöttem adatokat, gombákat, esetenkénti bejárással, feljegyezve a gombák aljzatát, gyűjtés idejét, növényflorisztikai megfigyelést, állandó felvételezési négyzeteket nem jelöltem ki. A legtöbb fajt szárítással vagy Herpell- módszerrel preparáltam. Egyes preparált fajok azonosítása még nem fejeződött be. A gombákat helyben vagy laboratóriumban határoztam meg. A határozáshoz a következő szerzők műveit használtam: ALBERT (1986), ALESSIO (1985), BOHUS et al. (1951), BÁNHEGYI et al. (1953), CETTO (1978), MOSER (1978), MICHAEL et al. (1971-1983), PÁZMÁNY (1985), SĂLĂGEANU & SĂLĂGEANU (1985), URAI (1982), továbbá folyóiratokat és illusztrált könyveket is.

A problematikus fajoknál a néhai László Kálmán (*Boletus rhodopurpureus*) és Albert László (*Clavariadelphus flavoimmaturus*) voltak segítségemre, akiknek ezúttal fejezem ki köszönetemet.

EREDMÉNYEK

Az *Amanita caesarea* Măgurai lelőhelyén gyűjtött nagygombafajok listája:

1. *Xylaria polymorpha* (Pers.) Singer: korhadtt csonkon, 1986 IX.5.
2. *Callodon scrobiculatus* (Fr.) Quél.: talajon, csoportosan, összenőve több termőtest, 2001.X.17.
3. *Cantharellus cibarius* Fr.: talajon, elszórtan, 1987.VIII.16., 2001.X.17.
4. *Cantharellus cinereus* Pers.: Fr.: talajon, csoportos, egy helyen, 2001.X.17.
5. *Cantharellus tubaeformis* Bull.: Fr.: talajon, csoportos, egy helyen, 2001.X.17.
6. *Craterellus cornucopioides* (L.: Fr.) Pers.: talajon, seregese, 2001.X.17.
7. *Hydnum repandum* L.: Fr.: talajon, csoportosan, boszorkánykörben, 2001.X.17.
8. *Clavariadelphus flavoimmaturus* Petersen: egy termőtest, 2001.X.17.
9. *Armillariella mellea* (Vahl. in Fl. Dan.) Karst.: talajon, néhány termőtest, talajba süllyedt faanyagon, 2001.X.17.
10. *Laccaria laccata* (Scop.: Fr.) Bk. et Br.: talajon, erdőszélen, 1987.VIII.16.
11. *Xerula pudens* (Pers.) Singer: talajba süllyedt faanyagon, két termőtest, 1986.IX.5.
12. *Tricholoma atrosquamosum* (Chev.) Sacc.: talajon, egy termőtest, 2001.X.17.

13. *Tricholoma saponaceum* (Fr.) Kummer: talajon, csoportos, néhány termőtest, 2001.X.17.
14. *Tricholoma ustaloides* Romagn.: talajon, két helyen, 2001.X.17.
15. *Tricholoma sp.*: talajon, csoportosan, lineárisan, 2001.X.17.
16. *Entoloma sinuatum* (Bull. & Fr.) Kummer: talajon, erdőszélen, csoportban, 1986.VIII.21., 1987.VIII.16.
17. *Cortinarius trivialis* Lge.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21.
18. *Cortinarius sp. 1.*: talajon, 1987.VIII.
19. *Cortinarius sp. 2.*: talajon, 2001.X.17.
20. *Inocybe sp.*: talajon, 2001.X.17.
21. *Amanita caesarea* (Scop.: Fr.) Pers. ex Schw.: talajon, 1986.VIII.21. – 95 termőtest, ebből 85 kifejlett, 1986.IX.5. – 5 termőtest, 1987.VIII.16. – 30 termőtest, 1992.VI.25. – nem volt, 1995.VIII.13. – 28 termőtest, 1996.VIII.17. – 23 termőtest, 1997.VIII. – 3 termőtest, 2000.X. 11. – nem volt elszáradt termőtest, 2001.X.17. – egy elszáradt termőtest.
22. *Amanita rubescens* (Pers.: Fr.) Gray: talajon, kevés termőtest, 1986.VIII.21.
23. *Amanita vaginata* (Bull.: Fr.) Qué.: talajon, egy elszáradt termőtest, 2001.X.17.
24. *Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Sing.: talajon, megvilágított helyen, néhány, 1992.VI.25., 2001.X.17.
25. *Macrolepiota excoriata* (Schff.: Fr.) S. Wass.: talajon, erdőszélen, négy termőtest, 1987.VIII.16.
26. *Paxillus involutus* (Batsch.) Fr.: talajon, magányos előfordulás, 2000.X.11., 2001.X.17.
27. *Boletus aestivalis* Paulet : Fr.: talajon, 1986.VIII.21., 1992.VI.25.
28. *Boletus luridus* Schff.: Fr.: talajon, elszórtan, 1992.VI.25., 2001.X.17.
29. *Boletus queletii* Schulz.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21., 1992. VI.25.
30. *Boletus rhodopurpureus* Smotl.: talajon, elszórtan, 1986.VIII.21.
31. *Leccinum crocipodius* (Let.) Watl.: talajon, két helyen, 2000.X.11.
32. *Leccinum griseum* (Qué.) Sing.: talajon, mogyoróbokor alatt, 1986.IX.5., 2001.X.17.
33. *Leccinum scabrum* (Bull.: Fr.) S.F. Gray: talajon, nyír alatt, 1986.VIII.21., 1986.IX.5., 1988.VII.30.
34. *Xerocomus chrysenteron* (Bull.) Qué.: talajon, két helyen, 1987.VIII.16.
35. *Lactarius azonites* Bull.: Fr.: talajon, két-két termőtest, 1986.VIII.21., 2001. X. 17.
36. *Lactarius camphoratus* ssp. *serifluus* DC.: Fr.: talajon, magányos, 1986.IX.5.
37. *Lactarius pyrogalus* ssp. *circellatus* Fr.: talajon, két helyen, 1988.VII.30.
38. *Lactarius uvidus* Fr.: talajon, magányos, nyír alatt, 2001.X.17.
39. *Russula foetens* Fr.: talajon, 1992.VI.25. csaknem gyakori előfordulás; 2000.X.21. néhány.
40. *Russula sp.*: talajon, 1998.VII.30., 2001.X.17.
41. *Russula heterophylla* Fr.: talajon, két előfordulás, 2001.X.17.
42. *Russula virescens* (Schff. ex Zant.) Fr.: talajon, néhány, 1992, VI. 25.
43. *Cyathus striatus* Huds. ex Pers.: faanyagon, csoportban egy helyen, 2001.X.17.
44. *Astraeus sp.*: talajon, egy termőtest, 2001.x.17.

A vizsgált területről begyűjtött nagygombák fajszáma: 44 (ebből meghatározott 38), genusok száma: 24, családok száma: 13.

A fajok funkciója szerint a legnagyobb a mikorrhizások aránya 70,45%. Étkezési szempontból tekintve az ehető fajok száma 20, a mérgező fajoké 9. A regisztrált fajok indifferens és savanyú temőhelyigényűek.

A leggyakrabban előforduló faj az *Amanita caesarea*, 7 mintavétel alkalmával észleltem termőtesteit, ebből két közlés amatőr gombászok (étkezési célra gyűjtők) információiból származik, akik a városi lakosság köréből egyedül ismerik ezt a termőhelyet. A helybeli lakosság nem fogyasztja, mivel mérgező, "bolond" gombának tekintik. Az itt megfigyelt nagygombák termőtestszámát tekintve is a legtömegesebb előfordulást a császárgomba esetében észleltük. Nagy termőhulláma augusztusban jelentkezik. A termőtestek a legnagyobb számban a nyílt, az erősebben megvilágított erdőrészekben, az erősen degradált, meredekebb lejtőkön fejlődnek, ahol az alapkőzet darabjai a felszínhez egész közel, vagy teljesen a felszínen vannak, sokszor a kőzetdarabok között törnek a felszínre, az aljnövényzettel kevésbé borított helyeken. Az aljnövényzettel sűrűbben borított részekben, csak közvetlen az erdőszéleken fordulnak elő és kisebb mennyiségben.

A Boletaceae családból az ehető gombákra vonatkozó adatok nem tükrözik teljesen a valóságot, mivel ezeket a helybeli lakosság gyűjti, és a vizsgált terület közvetlenül a lakóházak tőszomszédságában van.

2001 év októberében a legnagyobb termőtestszámában a *Hydnum repandum* termőtesteit figyeltem meg, csoportos megjelenésben, hatalmas boszorkánygyűrűben.

Máramarosból először, vagy ritkábban megfigyelt fajok: *Boletus rhodopurpureus*, *Callodon scrobiculatus*, *Cantharellus cinereus*, *Craterellus tubaeformis*, *Clavariadelphus flavoimmaturus*, *Tricholoma ustaloides*.

A vizsgált területen aránylag kevés nagygombafaj és kevés termőtest volt, az elkövetkező felmérések során még további fajok megjelenésére lehet számítani, amivel kiegészítjük a fajok listáját.

IRODALOMJEGYZÉK

- ALBERT L. (1986): Határozókulcs a Leccinum nemzetség európai fajaihoz. Mikol. Közl. Clusiana. 5-6: 79-95.
- ALESSIO C. L. (1985): Boletus. Saronno.
- BÁNHÉGYI J., BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. (1953): Magyarország nagygombái a kalaposgombák kivételével. Budapest.
- BÉRES M., LÁSZLÓ K. (1982): Noi contribuții la cunoașterea Macromicetelor din Depresiunea Maramureșului și împrejurimi. Studii și Comunic. II. Reghin.
- BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. (1951): Magyarország kalposgombáinak meghatározó kézikönyve. Budapest.
- CETTO B. (1978): Der grosse Pilzführer. I-II. München, Bern, Wien.
- MICHAEL E., HENNIG B., KREISEL H. (1975-1983): Handbuch für Pilzfreunde I-VI. Gustav Fischer Verlag, Jena.
- MOSER M. (1978): Die Röhrlinge und Blatterpilze. II b/2. Stuttgart.
- PÁZMÁNY D. (1985): A Macrolepiota nemzetség európai fajainak Határozókulcsa. Mikol. Közl. 3. Budapest. 115-137.
- POSEA G., MOLDOVAN C., POSEA A. (1980): Județul Maramureș. București.
- SĂLĂGEANU G., SĂLĂGEANU A. (1985): Determinator pentru recunoașterea ciupercilor comestibile, necomestibile și otrăvitoare din România. București.
- URAI P. (1982): A hazai tejelógombák határozója. Mikol. Közl. 3. Budapest. 35-43.
- XXX (1952 - 1976): Flora R.P.R. I - XIII. București.

moesziaErdélyi Gombász
Vol. 1. pp. 7-9**A LÉGYÖLŐ GALÓCA RÉVÜLETKELTŐ SZERKÉNT VALÓ FELHASZNÁLÁSÁRÓL****KICSI Sándor András**

Budapest

Kulcsszavak: légyölő galóca, révületkeltő szer, összefoglaló**Keywords:** *Amanita muscaria*, use in entrancement, summary**Abstract:** *About the use of Amanita muscaria in entrancement**Present paper concerns the summary of literary data about the use of Amanita muscaria (L.) Pers. in entrancement. On the other hand linguistic aspects of popular and traditional names are discussed, too.*

A légyölő galóca /*Amanita muscaria* (L.) Pers./ – az Antarktiszon kívül – minden földrészen elterjedt. Mérsékelt égövön tehát minden kontinensen megtalálható, de egyes vidékeken nagyon ritka. Erdőkben nő, az északi féltekén júliustól novemberig. Észak-Ázsia tetemes részén ez az egyik leggyakoribb gomba.

A tudományban hosszú időn át – valószínűleg túlzóan – veszélyesen mérgező, ráadásul – nyilvánvalóan helyesen – pszichotikus, hallucinogén gombának tartották. Mérgezőségét egyik, már 1869-ben azonosított alkaloidjának, a muszkarinnak tulajdonították, míg 1957-ben a svájci Peter G. Waser és Konrad Eugster kételyüket fejezték ki, hogy elsősorban a muszkarin felelős a mérgező és pszichotikus hatásokért. Mindenesetre több más esetleg veszélyes kémiai anyagot mutattak ki benne, de továbbra sem tisztázott, hogy pontosan mi okozza a mérgező és pszichotikus hatását. Eugster és más svájci tudósok szerint fő hatóanyagai szintén alkaloidok: az iboténsav, a muszcimol és a muszkazon – tehát nem egy alkaloid felelős mérgező és pszichotikus hatásaiért, hanem egyszerre több (SCHURR 1995). Ráadásul mindez elsősorban az eurázsiai légyölő galócára vonatkozik, az amerikai hatóanyagai valamelyest eltérnek ettől. Mindenesetre a nyugati köztudatban, a mesekönyvektől a tudományos szakirodalomig évszázadokon át erőteljesen mérgezőnek tartották, s irányában viszonylag alaptalanul bizonyos „amanitofóbia” alakult ki (RÄTSCH 1995 a: 9).

Magyar szempontból érdekes, hogy obi-ugor nyelvrokainak, a vogulok (manysik) és osztjákok (hantik) hallucinogén, révületkeltő szerként fogyasztják, legalábbis fogyasztották. Ezekre a néprajzi párhuzamokra (például MUNKÁCSI 1907; BÁN 1908; BALÁZS 1954: 418-120, VÉRTES 1990: 195-7) alapozva, s ősi magyar samanizmust feltételezve régi, s a legutóbbi időig élő és alighanem kellően megalapozott feltételezés, hogy honfoglaló őseink, legalábbis sámánjaink révületkeltő szerként használták a légyölő galócát (GRYNAEUS 1996: 171, JÓZSA 1996: 34). Ami a honfoglaló magyarság gombaismeretét illeti, valószínű, hogy a taplókat és a pöfetegeket vérzéscsillapítónak használták (KICSI 1998), ugyanakkor a gombák ételként való fogyasztása – elsősorban nyelvészeti bizonyítékok alapján – valószínűleg csak szláv hatásra terjedhetett el (GREGOR 1973). Tulajdonképpen a néprajzi adatokból kiinduló feltételezésnek további általánosítása az a hipotézis, hogy általában az uráli népek (finnek stb.) is, legalábbis sámánjaik révületkeltőként használták a légyölő galócát.

Wasson a magyar bolondgomba és az ilyen típusú összetételek, így a már Reguly Antal hagyatékából is ismert osztják tulpäng (szó szerint is „bolondgomba”, WASSON et al. 1986: 68-72) kapcsán fogalmazta meg azt a feltevését, hogy ha egy nyelvben ilyen típusú kifejezés van, az annak háttérül szolgáló kultúrában használnak vagy használtak valamilyen gombát (Euráziában többnyire, de Amerikában is helyenként légyölő galócát) hallucinogén bódítószerként.

A XVII. századtól csak Szibériában – obi-ugoroktól, szamojédoktól (nyenyecektől, nganaszanoktól és szölkupoktól), ketektől, csukcs-kamcsatkai népektől (itemenektől avagy kamcsadálóktól, korjácoktól, csukcsoktól) és jukagiroktól – vannak adatok a légyölő galócának révületkeltő szerként való alkalmazásáról. Ma nyugaton talán csak az osztjákok használják, Kelet-Szibériában máig elterjedt révületkeltő szer lehet, bár szerte Szibériában az utóbbi századokban folyamatosan szorítja ki az alkohol (elsősorban a

vodka). Egyes feltételezések szerint Nyugat- Szibériában más népek (eszkimók, tunguzok) is használták a légyölő galócát, s keleten állítólag az inari (finnországi) lappok sámánjai is fogyasztották.

A légyölő galócát tipikusan szárított formában, esetleg más táplálékkal vagy levesben a férfi sámán fogyasztotta rituális alkalmakkor, de szakrális révület okozója mellett profán kábítószerként is használták. Például a korjokoknál elvileg nemcsak a sámán, hanem bárki fogyaszthatta. Mivel hatóanyagai a vizeletben nem bomlanak le, a légyölő galócát fogyasztott személy vizeletét is néha háromszor, de akár ötször is elfogyasztották.

Többek között Wassonnak köszönhetően az 1970-es évektől ismert, hogy Észak-Amerikában az algonkinokhoz tartozó odzsibváknál és az athapaszkokhoz tartozó dogriboknál is kimutatható a légyölő galóca révületkeltő szerként való alkalmazása (KUTALEK 1995). Már Wasson és Heim is megpróbálták bizonyítani, hogy a légyölő galócát Amerikában is révületkeltő szerként használták, újabban Christian Rätsch a dél-mexikói (Chiapas) lakandon indiánok példájából kiindulva tett kísérletet a mexikói, maja stb. légyölő galóca révületkeltő szerként való felhasználásának rekonstruálására (1995 b). Egyelőre Dél-Amerikából nincs hiteles adat arra, hogy itt révületkeltő szerként használták volna, de rekonstrukciókra itt is tettek kísérleteket.

Elősorban tehát az etnomikológia megalapozójának, Robert Gordon Wasson (1898-1986) amerikai bankárnak, tőzsdei szakírónak az 1950-es évek óta publikált munkáinak köszönhetően több hipotézis született arról, hogy a légyölő galóca a korábbi századokban, évezredekben révületkeltő szerként sokkal elterjedtebb volt. (Wasson kutatásaihoz egyébként hallatlanul rangos nemzetközi tudóscsoportot hozott létre, melynek tagjai voltak: Roger Heim francia mikológus, Albert Hofman svájci kémikus, az LSD felfedezője, Roman Jakobson oroszországi zsidó származású amerikai nyelvész, Claude Lévi-Strauss francia etnológus, Stella Kramrich amerikai indológus, Carl P. Ruck amerikai vallástörténész stb.)

Egyes feltételezések szerint a légyölő galóca számít a világ legősibb hallucinogén szerének. Szibériában egyes feltevések szerint 10000 éve is használhatják erre a célra. A Kelet-Európától Kamcsatkáig Észak-Euráziában légyölő galócát feltehetően fogyasztott nyelvközösségek nyelveiben jelen levő rekonstruált formájában *pang(ə) vándorszó (vogul pāngx, osztják pāng, erza-mordvin pango, moksa-mordvin pangə, korják pʔon, valamennyi "gomba" jelentésű) mindenesetre meg lehetett a honfoglaláskor magyar nyelvben is.

Wasson feltevése szerint a légyölő galóca lehetett az ókori indiai árják szent szóma (szanszkrit soma) italának alapanyaga (WASSON et al. 1986:32-33, 54-68, LÉVI-STRAUSS 1970), s Wasson feltételezése szerint felhasználását a szibériaiak talán az árjaktól vették át. (a samanizmus árja kapcsolataihoz tartozik még a mandzsú-tunguz eredetű sámán szó egyik feltételezett etimológiája, a szanszkrit śramana "buddhista kolduló pap"). Az Észak-Euráziában az Uráltól Kamcsatkáig különböző nyelvekben elterjedt *pang szótó alighanem a szanszkrit *bhaṅgā* "kender" (MUNKÁCSI 1907), valamint a görög *szpongia*, *szpongosz*, *szphongosz* és latin *fungus* "gomba", sőt talán az angol *spunk*, *punk* "tűzgyújtásra való tapló" szókkal van etimológiai kapcsolatban (LÉVI-STRAUSS 1973:272-3). Ugyanezzel a szótóval lehet etimológiai kapcsolatban az örmény *sunkn*, sőt valószínűleg az osztét *zoqo* és az innen jövevénytörő grúz *soko* (szoko), valamennyi átfogó "gomba" jelentéssel.

A latin *fungus* lehet ugyan a görögből jövevénytörő, de valószínűbb, hogy a latin, görög és örmény szók egy – egyelőre közelebről meg nem határozott – nem indoeurópai, keleti mediterrán (kisázsiai) nyelvből jövevénytörő, s az örmény szó elején is hangátvetés (metatézis), majd hangkiesés (elizió) zajlott le: *sp> *ps> *s. Mindenesetre elképzelhetőnek tűnik egy közös indoeurópai alapnyelvi *sphong- "gomba" jelentésű szó feltételezése a szanszkrit *bhaṅgā*, a görög *szphongosz*, a latin *fungus*, az örmény *sunkn* "gomba" alapján. A különböző nyelvek kifejezéseiben előforduló különböző magánhangzók különleges apofóniával magyarázhatók. A "gomba", tipikusan "légyölő galóca" jelentésű *sphong- feltételezésének néprajzi akadályai nincsen, hiszen az indoeurópaiak a Kr. e. IV. évezredben és a III. évezred első századaiban valahol a Kaszpi-tenger és a Kárpátok közti térségben éltek. A szanszkrit *bhaṅgā* "kender" jelentésének magyarázatául szolgálhat, hogy az árják a légyölő galóca pótlásául bódítószerként kendert használhattak (MUNKÁCSI 1907).

A "gomba" és a "légyölő galóca" jelentésű szók külön lexikalizálása Észak-Eurázsia számos nyelvére jellemző, például elnevezéseik a vogulban *laxs* és *pāngx*, a korjákban *pʔon* és *wapaq* (ZUKOVA 1980: 201.), s mindkét nyelv beszélői nevezetese a légyölő galóca bódítószerként való fogyasztásáról (WASSON et al. 1986: 54-55). Nem kizárt, hogy a korják *wapaq* "galóca" távolról etimológiai kapcsolatban áll a cseremis nyelvjárási *pawə* "gomba" szóval (BERECZKI 1990: 113), de az sem lehetetlen, hogy a hangfestés egy közös típusát képviselik.

Az indoeurópai *sphong- és az észak-eurázsiai pang tehát egyrészt közös areális elterjedéssel (talán ez a legvalószínűbb), másrészt vitatható nosztratikus etimológiával, harmadrészt véletlen egybeeső közös hangfestéssel is magyarázható.

A légyölő galóca ősi indoeurópai kultuszáról időközben számos egyéb spekuláció született, például nyomait viking sagákban is felfedezni vélték. Robert Graves feltételezése szerint az eleusiszi misztériumokban is használtak légyölő galócát vagy valamilyen más gombát (erről például SCHMIDBAUER 1984 b).

Jelen összefoglalásomban számos olyan kérdést nem érintettem amelyek fontosak a révületkelő légyölő galóccal kapcsolatban. Ilyenek például a samanizmus számos egyéb jellegzetességei, egyéb gombák pszichotikus, hallucinogén felhasználása különböző kultúrákban, a légyölő galóca nyírfa alatti megjelenése és a nyírfa világfaként való kultusza samanisztikus kultúrákban, a légyölő galóca légyirtó és a révületkeltő felhasználása közti összefüggés (a légy és a bolondság kapcsolatáról szól például SCHMIDBAUER 1984 a: 142).

IRODALOM

- BALÁZS J. (1954): A magyar samán révülete. (Rejt, rejték, rejtézik.). Ethnographia 65/3-4: 416-440.
- BÁN A. (1908): A sámánizmus fogalma és jelenségei. Ethnographia 19: 81-91, 148-158, 214-226.
- BERECZKI G. (1990): Chrestomathia ceremissica. Bp., Tankönyvkiadó.
- GREGOR F. (1973): Magyar népi gombanevek. Bp., Akadémiai (Nyelvtudományi Értekezések 80).
- GRYNAEUS T. (1996): Isa por... A honfoglalás és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk. Bp., Fekete Sas.
- JÓZSA L. (1996): A honfoglaló és Árpád-kori magyarság egészsége és betegségei. Bp., Gondolat.
- KICSI S. A. (1998): Vérzéscillapító tapló és pöfeteg a magyar népi gyógyászatban. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve, Kolozsvár 6: 277-280.
- KUTALEK R. (1995): Ethnomykologie des Fliegenpilzes am Beispiel Nordamerikas und Sibiriens. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 25-30.
- LÉVI-STRAUSS C. (1970): Les champignons dans la culture. A propos d'un livre de M. R. G. Wasson. L'Homme 10: 5-16.
- LÉVI-STRAUSS C. (1973): Anthropologie structurale deux. Paris, pp 263-279.
- MUNKÁCSI B. (1907): "Pilz" und "Rausch". Keleti Szemle 8: 343-4.
- RÄTSCHE C. (1995 a): Editorial. Pilze, Schamanen und die Facetten des Bewusstseins. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 3-14.
- RÄTSCHE C. (1995 b): äh kib lu'um - 'Das Licht der Erde'. Der Fliegenpilz bei den Lakandonen und im alten Amerika. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 67-93.
- SCHMIDBAUER W. (1984 a): Fliegenpilz (Amanita muscaria). In: Schmidbauer W., vom Scheidt J.: Handbuch der Rauschdrogen. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag, erweiterte Neuausgabe: 138-144.
- SCHMIDBAUER W. (1984 b): Halluzinogene in Eleusis? - Zur Kulturgeschichte der Rauschdrogen. In: Schmidbauer W., vom Scheidt J.: Handbuch der Rauschdrogen. Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag, erweiterte Neuausgabe: 642-662.
- SCHURR T. G. (1995): Aboriginal Siberian use of Amanita muscaria in shamanistic practices. Neuropharmacological effects of fungal alkaloids ingested during trance induction, and the cultural patterning of visionary experience. Curare. Zeitschrift für Ethnomedizin 18/1: 31-65.
- VÉRTES E. (1990): Szibériai nyelvkonaink hitvilága. Bp., Tankönyvkiadó.
- WASSON R. G. et al. (1986): Persephone's Quest: Entheogens and the Origins of Religion. New Haven and London.
- ZUKOVA A. N. (1980): Jazyk palanskix kor'akov. Leningrad, Nauka.

moeszia

Erdélyi Gombász
Vol. 1. pp. 10–17

AZ AMANITA NEMZETSÉG ELTERJEDÉSVIZSGÁLATA SZÉKELYFÖLDÖN

LÁZÁR Zsolt

1143 Budapest, Ilka u. 35/A tetőtér 4, zslazar@genoid.hu

Kulcsszavak: nagygombák, *Amanita*, térképezés

Keywords: mushrooms, *Amanita*, mapping

Abstract: Examination of *Amanita* distribution in Székelyföld, Southeast Transylvania

The occurrence and appearance of fruit body of fungi depend in a great measure from ecological (climatic, edaphic, vegetation) factors. Role of these factors can be detect easily using desktop mapping software. In this paper are presented spreading maps of Amanita mushrooms on the eastern part of Transylvania. These fungi spreading maps are connected with hydrological, climatical, vegetation maps. All of them was made with MapInfo 4.0 desktop mapping software. On these vectorial maps are presented 126 Amanita records queried from database of mushrooms, and could be observe the relation or the indifference of that factor with mushroom species.

BEVEZETÉS

A nagygombák előfordulását és termőtestképzését jelentős mértékben határozzák meg az ökológiai (klimatikus, edafikus, vegetációs) tényezők (KONECSNI 1981). Ezeknek a tényezőknek elterjedést befolyásoló szerepét térinformatikai módszerekkel könnyedén és szemléletesen nyomon követhetjük. Jelen dolgozatban az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedését mutatom be vízrajzi, klimatikus és potenciális vegetációtérképen.

MÓDSZEREK

A leíró adatokat a Székelyföldi nagygombák Accés adatbázisa biztosította. Az adatbázis a területről szakcikkekben leírt gombafajokat tartalmazza 1857. évtől 2000-ig. Kivételt képez az *Amanita pustulata* melyet ISTVÁNFFI (1899) jelez Borszékéről (Kerekszék), mivel ezt a fajt nem sikerült egyeztetni a jelenkori nevezéktannal. Mindegyik rekord –amennyiben a forrásmunkában jelölve volt– tartalmazza a térképezés szempontjából fontos lelőhelyet és annak MTB kódját is (PÁZMÁNY 1986).

A használt térinformatikai szoftver a MapInfo 4.0, melyben az előzetesen szkennelt térképalap digitalizálása készült. Mivel vektoros grafikus objektumokkal dolgozunk a program használata során a térkép felbontása nagymértékben növelhető, gyakorlatilag az alapként használt térkép léptéke határozza meg. A nyomtatott anyag hátránya, hogy az ábrázolt térképek felbontása jóval a digitalizált térkép alatt van, elkerülhetetlen a közeli lelőhelyek átfedése (1. ábra).

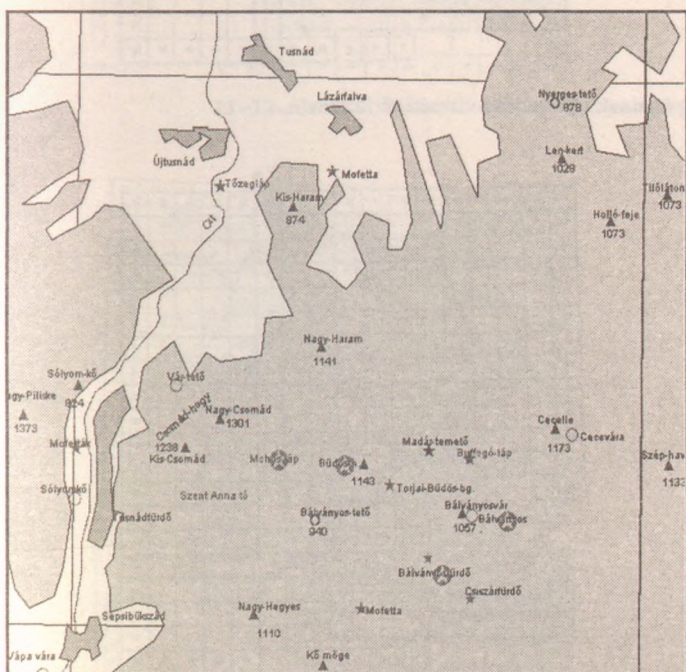
A program lehetővé teszi, hogy a térképet alkotó mindegyik egység külön rétegben készüljön el, majd a rétegek együttesen biztosítják a tematikus térkép megjeleníthetőségét. A rétegek az irodalomjegyzékben ismertetett térképek alapján készültek el, Székelyföld területe Soó 1940-ben közzétett térképe alapján van meghatározva (SOÓ 1940).

A programban a következő rétegek készültek el: MTB rács, hosszúsági ill. szélességi köröket bemutató réteg, vízrajzi, növényzet, település, helynév (ez tartalmazza a lelőhelyek neveit is), földtan, átlaghőmérséklet, csapadékmennyiség, határ, természetvédelmi területek és az MTB rács számait feltüntető réteg. A rétegek és a gombalelőhelyet tartalmazó alfanumerikus rekordok segítségével készültek a tematikus térképek (2-29. ábra).

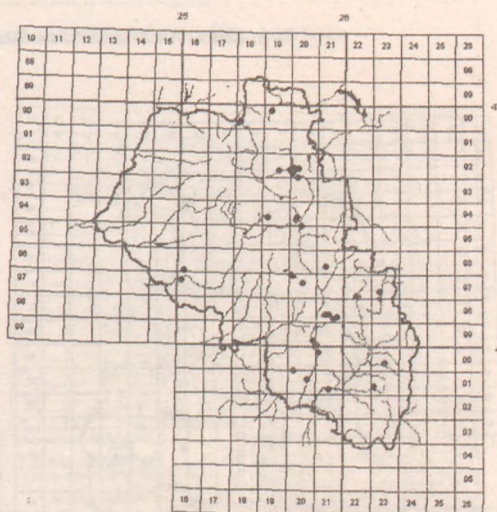
A térképi megjelenítés (geokódolás) során a szoftver az MTB szám alapján azonosítja a cellát, majd ezen belül a lelőhely nevét keresi meg. Ezáltal nagymértékben növelhető a pontosság, valamint kizárhatók az azonos nevű lelőhelyek okozta hibalehetőségek (pl. Vár-hegy: 9316, 0020, 0221 stb.).

KÖVETKEZTETÉSEK

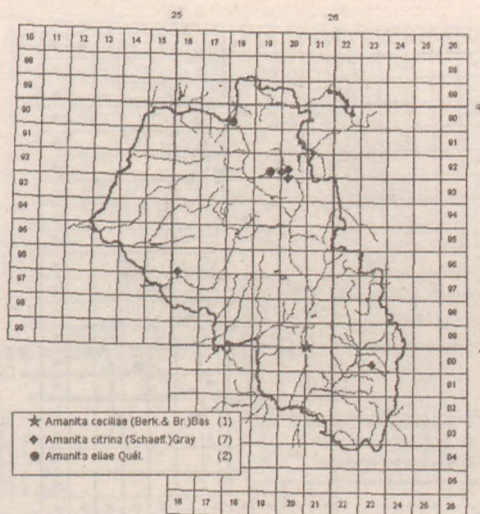
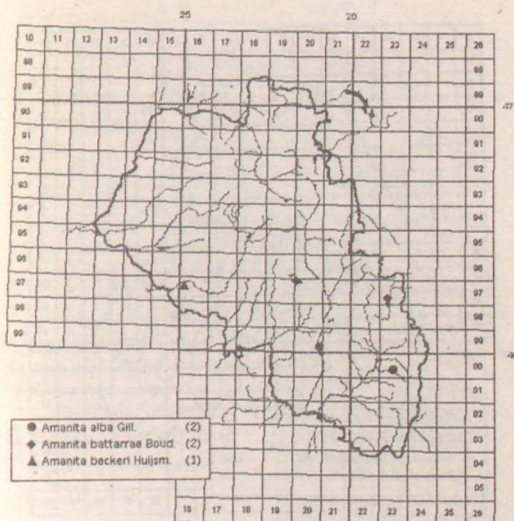
A klimatikus vagy vegetáció-térképen ábrázolva egy gombafaj elterjedését, követhetővé válik a faj kötődése vagy közömbössége az adott tényezőhöz (RIMÓCZI & PRAJCZER 1996). A kapcsolatok pontos meghatározása, statisztikai feldolgozásuk viszont sokszor az adathiányosságba ütközik, mivel a területről inkább mikoflorisztikai jellegű kutatások történtek. Ezért a jelenlegi ábrák adatai inkább tájékoztató jellegűek. Viszont az adatok bővítésével, naprakésszé tételével a térinformatikai feldolgozás kétségtelenül biztosítja a Székelyföld nagygombavilágának jobb megismerését és a fajok elterjedésének dinamikáját.

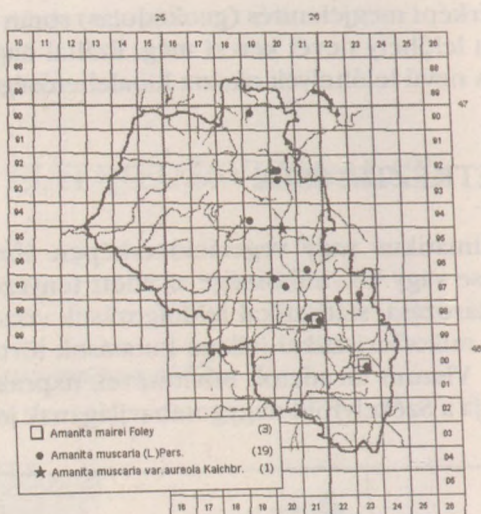
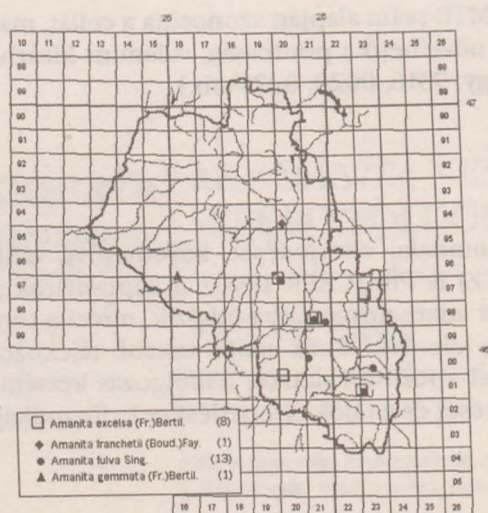
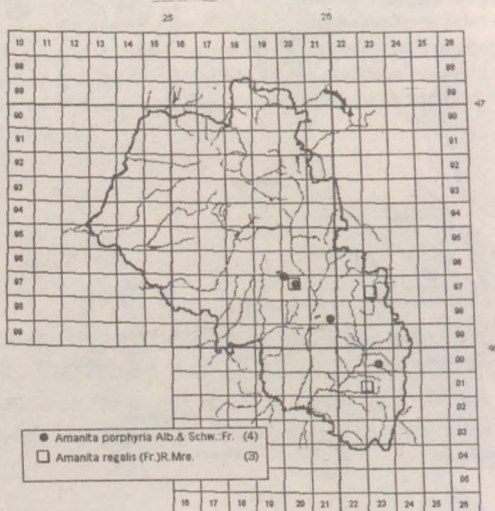
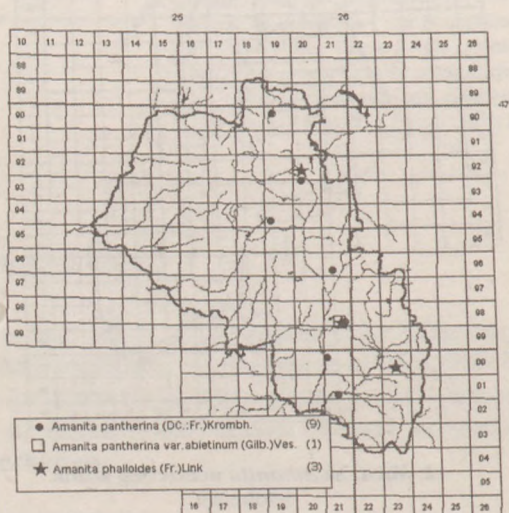
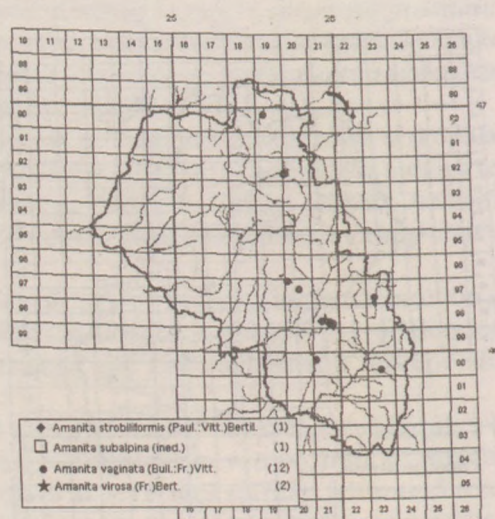
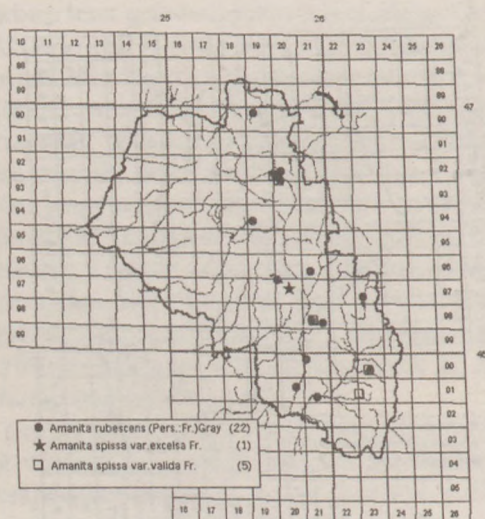
1. ábra. A közeli lelőhelyek, melyek a kis felbontású térképeken átfedésbe kerülnek

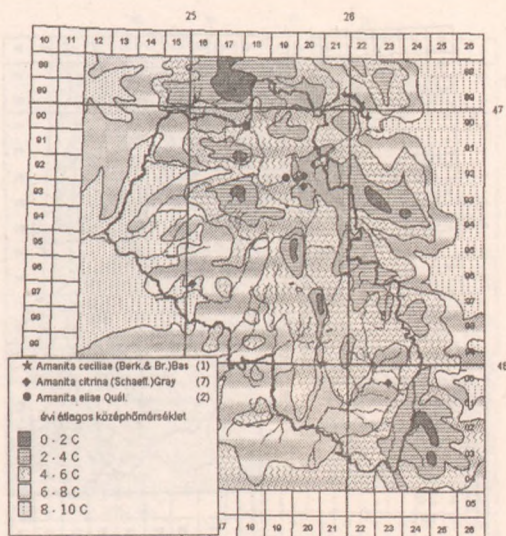
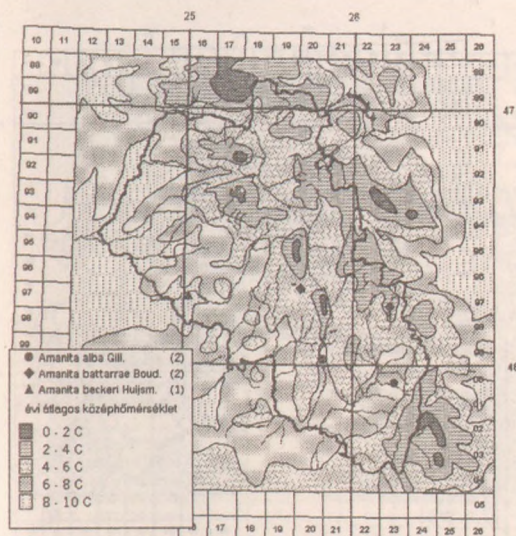
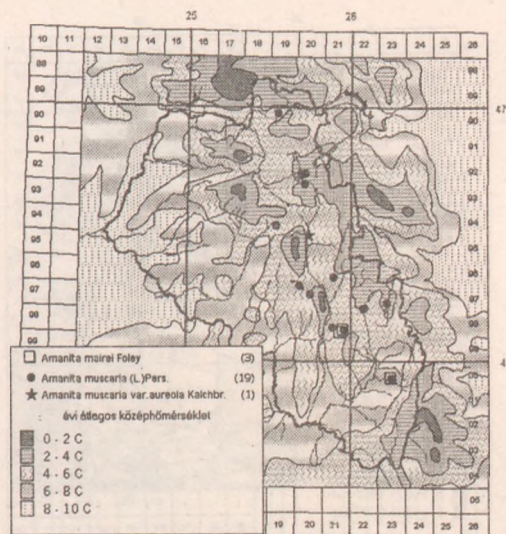
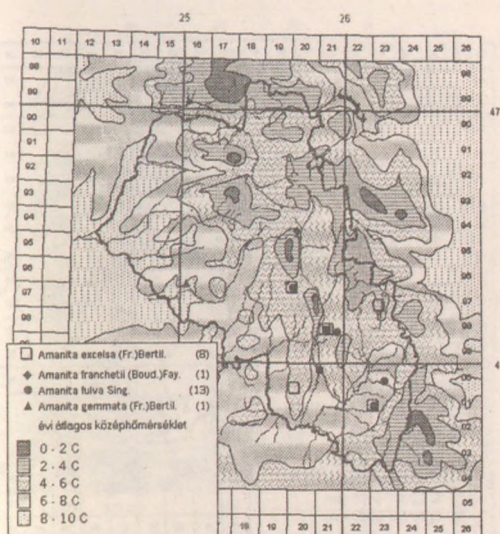
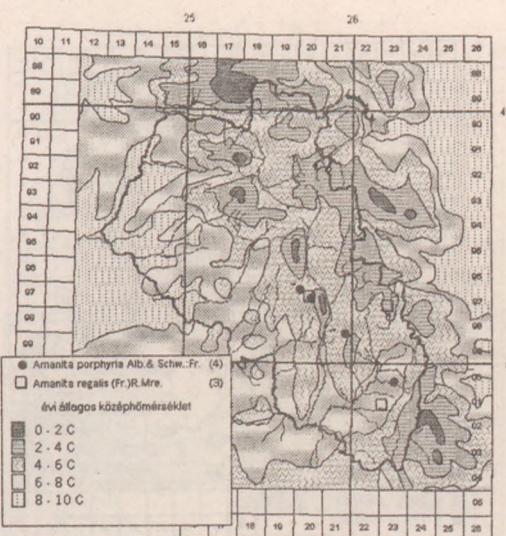
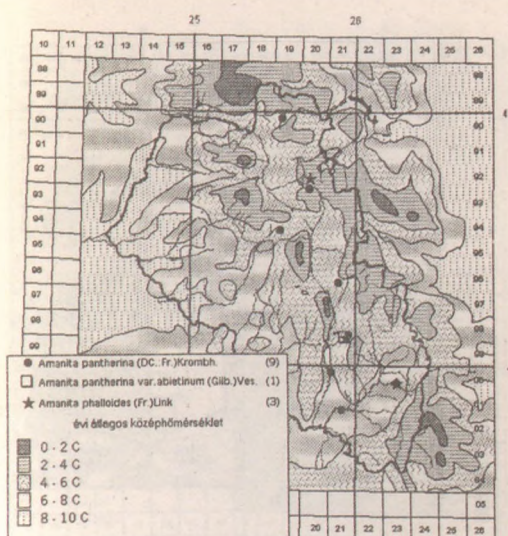

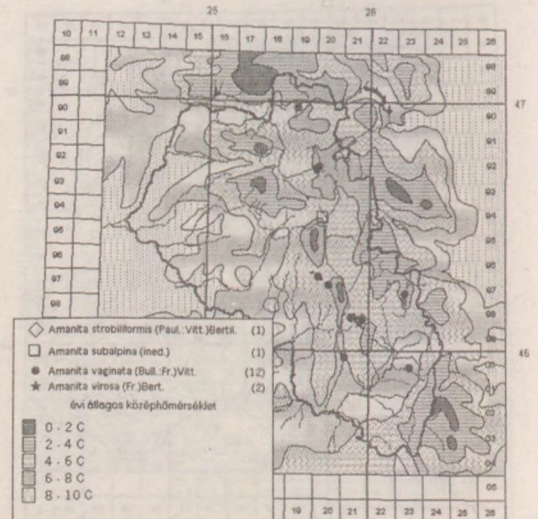
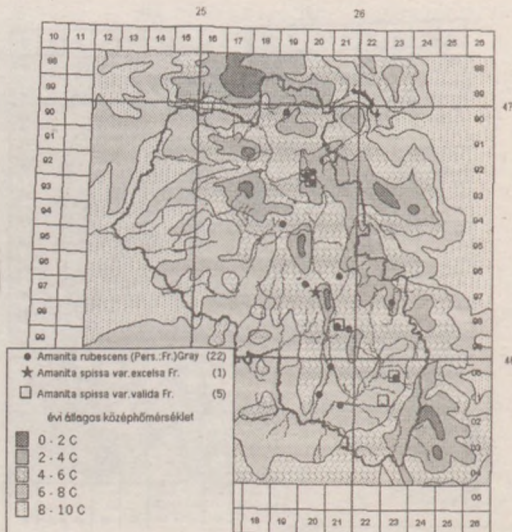
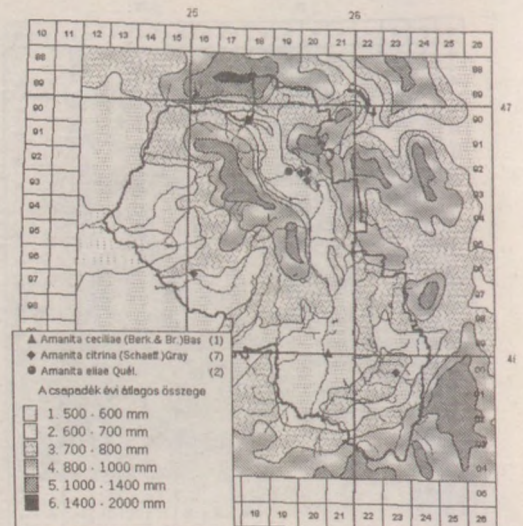
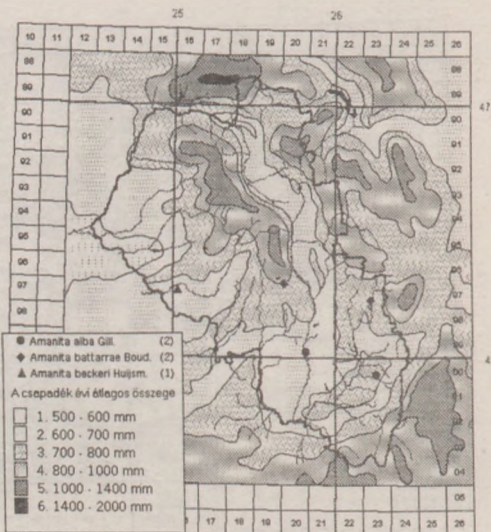
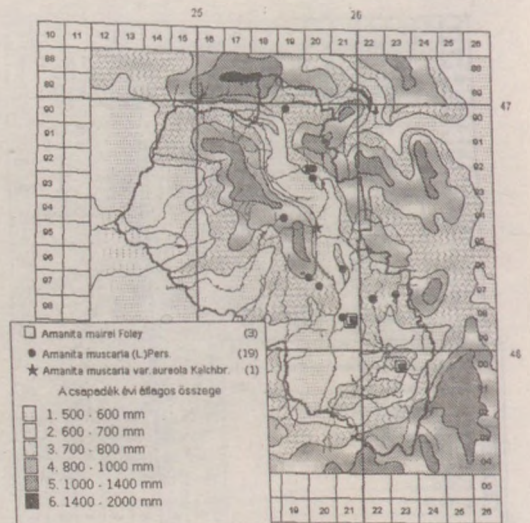
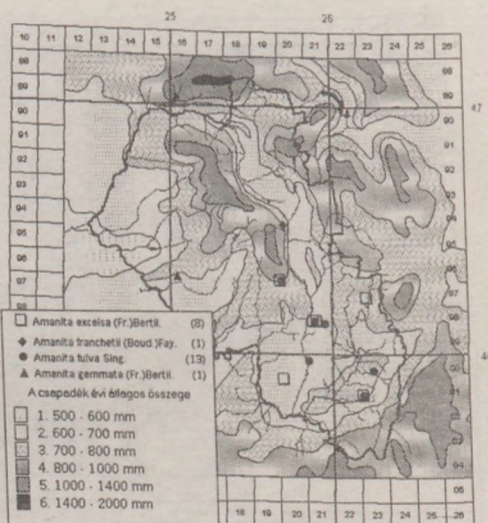
2. ábra. Az *Amanita* nemzetség közölt lelőhelyei

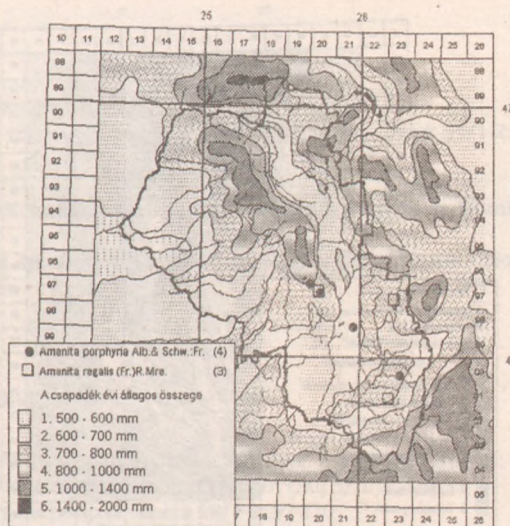
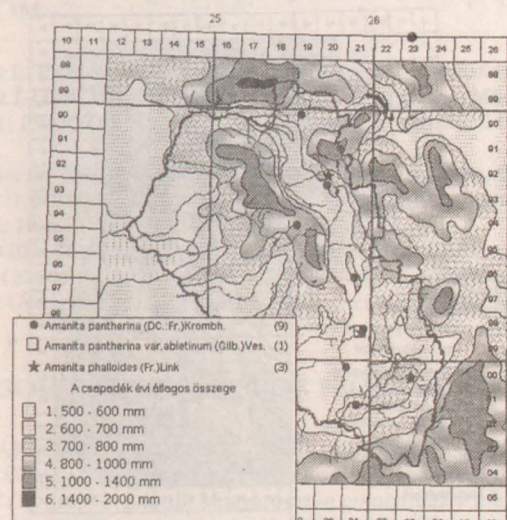
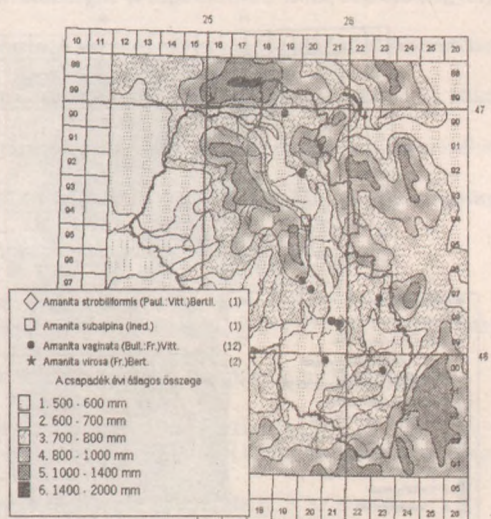
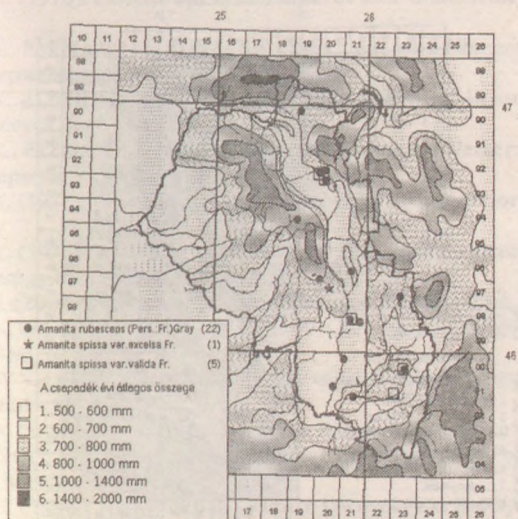
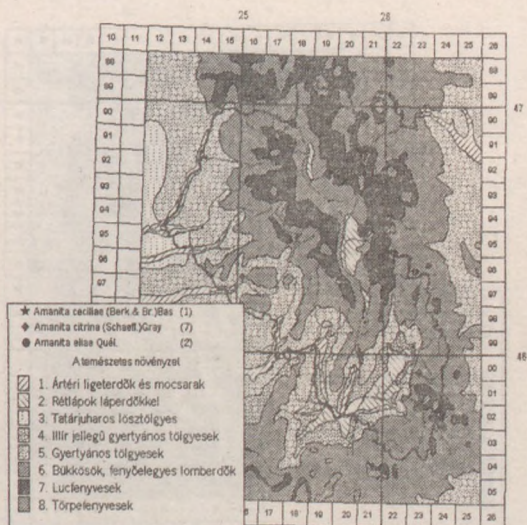

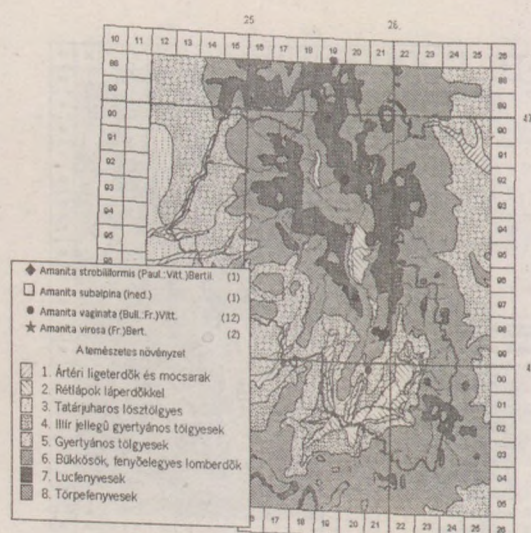
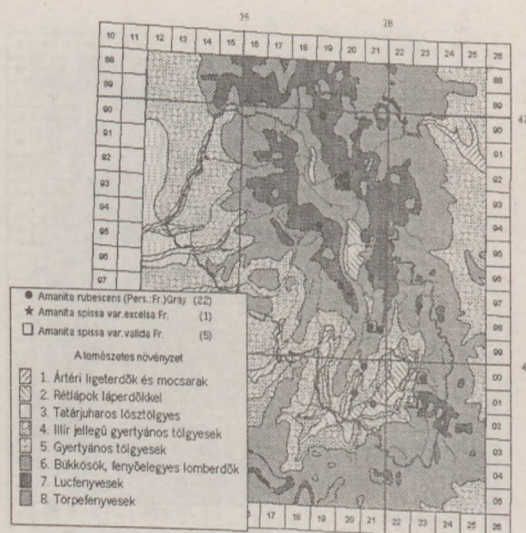
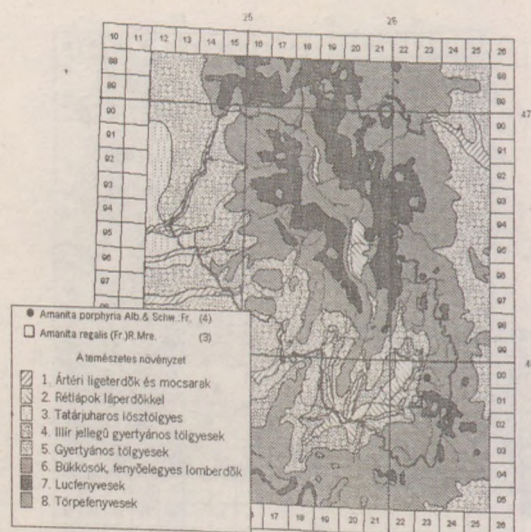
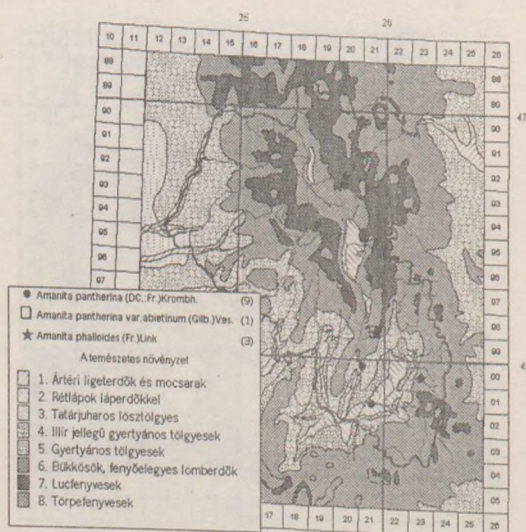
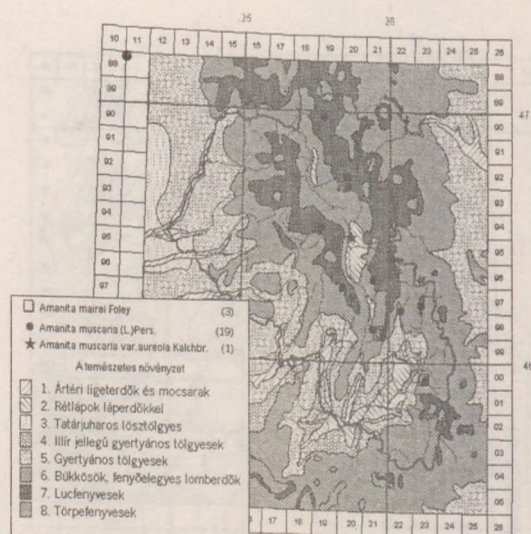
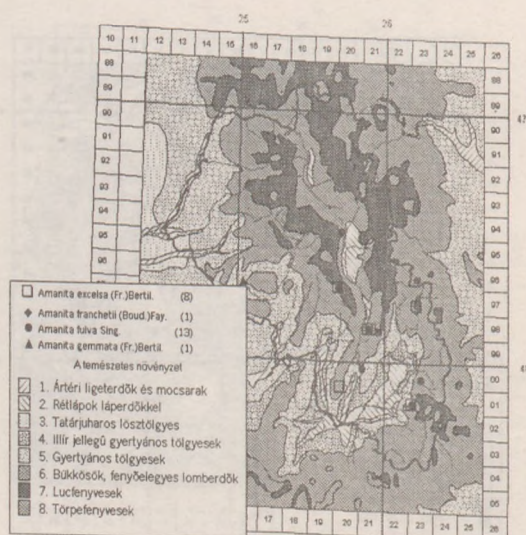
3-4. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

5-6. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen7-8. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen9-10. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése vízrajzi térképen

11–12. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen13–14. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen15–16. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképen

17-18. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése az átlaghőmérséklet térképén19-20. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképén21-22. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképén

23–24. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképén25–26. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a csapadékmennyiség térképén27–28. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképén

29–30. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

31–32. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

33–34. ábra. Az *Amanita* nemzetség fajainak elterjedése a vegetáció térképen

IRODALOM

- KOLLÁNYI L., PRAJCZER T. (1995): Térinformatika a gyakorlatban. Budapest.
- KONECSNI I. (1981): Hazai nagygomba fajok térképezése. Mikológiai közlemények 1-2: 9-22.
- RIMÓCZI I., PRAJCZER T. (1996): Magyarország nagygombái klímazonális vegetációtérképen. Mikológiai közlemények 35/1-2: 111-122.
- PÉCZI E. (szerk. 1999): Magyarország atlasza. Carthographia, Budapest.
- PÁZMÁNY D. (1986): Ein methodologischer Vorschlag zur Kartierung der in Rumänien vormommenden Makromyzeten. Notulae Botanicae Horti Agrobot, Cluj-Napoca 16: 119-133.
- SOÓ R. (1940): A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Editio Instituti Syst.-Geobotanici Museique Botanici Universitatis Kolozsvár.
- ZENTAI L. (2000): Számítógépes térképészet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- XX (1983): Geografia României. Edit. Academiei R.S.R., București.

A NAGYGOMBA ADATBÁZISHOZ FELHASZNÁLT IRODALOM

- CSÜRÖS-KÁPTALAN M., CSÜRÖS St. (1956): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din munții Harghita. Revista pădurilor 1: 12-15.
- CSÜRÖS-KÁPTALAN M. (1958): Adatok a Kászoni-medence gombaflórájának ismeretéhez. Studia Univ. Cluj 3/II/2: 41-45.
- ISTVÁNFFI Gy. (1895): Adatok Magyarország gombáinak ismeretéhez. Természettudományi Füzetek 18/1-2: 97-110.
- ISTVÁNFFI Gy. (1899): A magyar ehető és mérges gombák könyve. Budapest.
- KOVÁCS A. (1979): Flora și vegetația Munților Bodoc. Dissertație, Babeș-Bolyai T.E. Kolozsvár.
- LÁSZLÓ K. (1984): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben. Mikológiai Közlemények 1: 9-25.
- LÁSZLÓ K. (1970): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 63-74.
- LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D., KOVÁCS S. (1981): Adatok a Nemere-hegységhez tartozó Veresvíz-völgy nagygombáinak ismeretéhez. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 353-361.
- LÁSZLÓ K., ALBERT L., SARKADI Z. (1988): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben, II. Mikológiai Közlemények 3: 163-177.
- LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D., KOVÁCS S. (1981): Adatok a Nemere-hegységhez tartozó Veresvíz-völgy nagygombáinak ismeretéhez. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 353-361.
- LÁSZLÓ K. (1970): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 63-74.
- LÁSZLÓ K. (1975): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta, Sepsiszentgyörgy: 463-468.
- LÁZÁR Zs. (2000): Adatok a Magasbükk nagygombavilágához. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, N. S. 9: 62-83.
- LÁZÁR Zs., PÁL-FÁM F., RIMÓCZI I. (1999): Adatok a székelyföldi tőzeglápok nagygombavilágához. Acta 1999 (Acta Hargitensia 6, Aluta 23)/1: 67-72.
- MIKLÓSSY V. (1980): Flora și aspecte de vegetație din împrejurimile satului Misentea, județul Harghita. Acta Hargitensia, Csíkszereda: 389-390.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1987): Seltene Pilze aus Rumänien VI. Not. Bot. Hort. Agrobot. Cluj 17: 111-122.
- POP A. (1981): Similarități micenologice între tânoavele Poiana Stampei, Mohos și Lucsi. Studii și Comunicări de Ocrotirea Naturii, Suceava: 262-266.
- SÁNTHA T. (1996): Nagygombák Gelence környékéről. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, N. S. 5: 87-104.
- SÁNTHA T. (1998): Újabb nagygombák Gelence környékéről. Acta 1997 (Acta Hargitensia 4, Aluta 21)/1: 59-64.
- SILAGHI Gh., LÁSZLÓ K. (1968): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din România. Contr. Bot., Cluj: 109-117.

moeszia

Erdélyi Gombász
Vol. 1. pp. 18–27

SZÉKELYKERESZTÚR ÉS KÖRNYÉKE GOMBAVILÁGÁNAK ISMERETE I. NAGYGOMBÁK

†MISKY Mihály¹, KOVÁCS József², ALBERT László³,
BRATEK Zoltán⁴

¹ †Rugonfalva, 1997

² 4180 Székelykeresztúr, Kriza János út 15.

³ 1121 Budapest, Karthauzi u. 4/a.

⁴ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Növényélettani Tanszék
1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c.

Kulcsszavak: Erdély, Székelykeresztúr, nagygomba, aszkomicéták, bazidiomicéták

Keywords: Transylvania, Székelykeresztúr (*Cristuru Secuiesc*), macrofungi, Ascomycetes, Basidiomycetes

Abstract: Knowledge of fungi in surroundings of *Cristuru Secuiesc* I. Macrofungi

This paper provided a synopsis of macrofungi of Cristuru Secuiesc (Romania, Transylvania) and its surroundings proven the data of unpublished paper of MISKY Mihály (1976) completely, the data of LÁSZLÓ (1984), LÁSZLÓ et al. (1988) and the newer data of the authors. The most data are certified with herbaria. The nomenclature used was those of KRIEGLSTEINER (1991-1993). The list of 350 macrofungi species, included 19 species of Ascomycetes and 331 species of Basidiomycetes and their occurrence data are published here. Present paper beside listing of macrofungi of Cristuru Secuiesc and its neighbourhood may contribute to the knowledge of the biodiversity and distribution of Macromycetes from Transylvania.

Kivonat: Jelen dolgozat MISKY Mihály 1977 óta kiadatlan dolgozatának adatait teljességgel közölve, LÁSZLÓ (1984), LÁSZLÓ és mts.-i (1988), valamint a szerzők újabb gyűjtéseivel kiegészítve, Székelykeresztúr és környékének nagygombavilágáról törekszik összegző, teljes képet adni. A dolgozat 350 földfeletti nagygombataxon listáját, ezen belül 19 aszkuszos és 331 bazidiumos gombataxon és ezek gyűjtésének adatait közli. A dolgozat, Székelykeresztúr környékének nagygombái ismertetése által, Erdély nagygombái elterjedésének és biodiverzitásának jobb megismeréséhez járul hozzá.

BEVEZETÉS

Székelykeresztúr és környéke az Erdélyi – medence délkeleti részén helyezkedik el, a Nagy-Küküllő felső folyásának a vége felé eső zónában. A tengerszint fölötti magasság általában 400 – 450 m a völgyekben és 500 – 800 m a környező dombokon. A nagy lejtőszögű meredek oldalak aránylag kis területet tesznek ki, gyakoribbak a széles vízvázastók, domb és hegyhátak, teraszok és lankás 20 fok alatti lejtők. Az éghajlata mérsékelt kontinentális jellegű, hideg és nedves a tél, a legmelegebb hónap középhőmérséklete 20 °C, az évi középhőmérséklet átlagértéke 6 – 8 °C. Az évi csapadék átlaga 600 – 700 mm között változik. A csapadékmaximum nyár elején, a minimum télutón van. A talajfeleség nagyrészt szürke és barna erdőtalaj, a pH-érték 7-7,5 között mozog általában.

Az erdők gyertyános-tölgyesek (*Quercus-Carpinetum*), gyertyános-bükkösök (*Melittio-Fagetum*), tiszta bükkösök (*Aconito-Fagetum*) és ültetett fenyvesek (*Piceetum cultum*). Elegyfaaként madárcseresznye, hegyi juhar, kislevelű hárs, rezgőnyár, a cserjék közül mogyoró, veresgyűrűs som, a lonc, a fagyfa, a gypszintben a salátaboglárka, kapotnyak, kétlevelű csilla, szagos müge, csigakel (odvas keltike), berki perje, erdei szellőrózsa, kakasmandikó, podagrafű, páfrányok, ikrás és gumós fogasír, erdei boglárka, borostyán,

májvirág stb. fordul elő. SOÓ (1940) szerint a terület a *Marusicum* flórajárásához tartozik, melyet a xerotherm, pusztai növényfajok megjelenése és a magashegységek teljes hiánya jellemez.

Székelykeresztúr és környéke nagygombáinak kutatását első és egyetlen összegző műve MISKY M. (1977): „Székelykeresztúr és környékének gombavilága” című kézirat formájában maradt dolgozata, mely az Acta Hargitensia évkönyv számára készült. A szerző Székelykeresztúr és környékének hét év alatt begyűjtött gombáit ismerteti, melyek határozásában nyújtott segítségért dr. Pap István és László Kálmán mikológusoknak mond köszönetet. A szerző 237 nagygombafajt sorol fel, melyek közül LÁSZLÓ (1984) szerint 71 új Hargita és Kovászna megyékre nézve, mely adatokat László et al. (1988) külön is leközlik, számos a területre vonatkozó saját és mások gyűjtési adataival együtt. A fenti három dolgozaton kívül Székelykeresztúr és környékének földfeletti nagygombáival foglalkozó dolgozatról nincs említés (SÁNTHA 1996).

Jelen dolgozat kizárólag a terület földfeletti nagygombáival foglalkozik, a földalatti és a mikroszkópos gombák adatainak közlése további dolgozatok tárgyát fogja képezni.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Misky Mihály kéziratában listázta ugyan a begyűjtött fajok tudományos neveit, de pontosabb, településre, tájegységre, erdőrésztetre vonatkozó gyűjtési adataikat nem adta meg, így tulajdonképpen az sem egyértelmű, hogy Székelykeresztúr környékén mekkora kiterjedésű területet ért a szerző. Ugyancsak elmaradt az élőhely növényzetének jellemzése. A Misky Mihály által készített említésre méltóan gazdag gombaherbárium időközben sajnálatos módon – elsősorban a helytelen tárolás következtében – néhány nemzetség anyagát leszámítva, szinte teljesen megsemmisült vagy használhatatlanná vált. A kéziratból átvett adatokat a herbáriumból vett gyűjtési adatokkal így csak néhány esetben volt lehetőség bővíteni. Néhány a kéziratból hiányzó, a Misky M. herbáriumából előkerült fajt is közlünk („nem közölt adat” megjelöléssel). Szerencsére Misky kiadatlan dolgozatából László et al. (1988) által átvett gombaadatok élőhelyeik leírásával kerültek közlésre. Misky adatain kívül felsoroljuk LÁSZLÓ (1984) és LÁSZLÓ et al. (1988) közleményének adatait is. A saját gyűjtés esetében az élőhelyi adatokat, a szaprobionta gombák esetében a termőközeget, bomladékot alkotó növényfajt (mátrix, jelölése: M.) is törekedtünk ismertetni, s a gyűjtött anyagok többsége a preparálás után a szerzők herbáriumában került elhelyezésre (herbáriumi anyag meglétére utal a H jelzés).

A gombahatározásokhoz elsősorban a következő forrásmunkákat használtuk: DENNIS (1981), BREITENBACH & KRÄNZLIN (1984), JÜLICH (1989), RIMÓCZI & VETTER (1990), MOSER (1993), COURTECUISSE & DUHEM (1994), GALLI (2001) és SCHUMACHER (1990). A fajneveket általában KRIEGLSTEINER (1991-1993) munkája nyomán adjuk meg. Az irodalomjegyzék tartalmazza továbbá a MISKY M. (1977) által felhasznált és megidézett további munkákat, *-al jelölve.

EREDMÉNYEK

MISKY (1976) kiadatlanul maradt közleményének gombalistája képezi a gerincét jelen dolgozatnak, melynek posztumusz közlésével kívánunk tisztelegni emléke előtt. Említett dolgozatában szereplő 237 gombafaj listája, – melyből 71 Hargita és Kovászna megyékre új, publikálása ugyan megtörtént (51 a gyűjteményében talált újabb gombafajjal együtt; LÁSZLÓ et al. 1988) – számos a vizsgált területről eddig még egyáltalán nem jelzett nagygombafajt tartalmaz, melyek közül ugyan sok közönségesnek, tömegesen megjelenőnek mondható. A nem ritka, sőt közönséges gombafajok adatainak közlése és herbáriumba történő elhelyezésének gyakorlata a mikológusok számára azért is fontos, sőt követendő (Babos 1989), hiszen egyébként egy-egy terület gombavilágát csak a ritka, érdekes, ún. „jó fajok” hivatottak – természetesen erősen torzítón – reprezentálni.

A kitűnő gombaismerő László Kálmán két dolgozatának Székelykeresztúr környékére vonatkozó adatait is szerepeltettük (LÁSZLÓ 1984; LÁSZLÓ et al. 1988), kiegészítve saját újabb gyűjtési adatainkkal. Jelen konszpektusban a területről 350 nagygombataxon kerül közlésre, melyből 19 faj az aszkomicéták, 331 faj a bazídiomicéták közé tartozik. Románia mikótájára nézve több, mai napig ritkának tartott faj (POP & SOLTÉSZ, 2001), mint a *Cantharellus cinereus*, *Helvella lacunosa*, *Herictum clathroides* újabb adatait közöljük.

A dolgozat összegzését adja a Székelykeresztúr környékével kapcsolatos eddigi mikológiai munkáknak, alapot nyújtva az összehasonlításra a későbbi nagygombákkal foglalkozó dolgozatok számára.

FAJLISTA

ASCOMYCOTINA – TÖMLŐSGOMBÁK

- Aleuria aurantia* (Pers.: Fr.) Fckl., MISKY (1977)
Bisporella subpallida (Rehm) Dennis, Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 01. 28. M.: cf. *Ulmus* tuskóján, H
Bulgaria inquinans (Pers.) Fr., LÁSZLÓ (1984)
Gyromitra fastigiata (Krombh.) Rehm, Kismedesér 1978. 04. 05.
Helvella crispa Fr., MISKY (1977), LÁSZLÓ et al. (1988)
Helvella lacunosa Afz.: Fr., MISKY (1977); Rugonfalva (in *Carpinetum*), 1998. 10. 24., H
Humaria hemisphaerica (Wigg. ex Gray) Fkl., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1996. 08. 26. H
Mitrophora semilibera (DC.: Fr.) Lev., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Kismedesér, 1985. 05. 06.
Morchella conica Pers. var. *deliciosa* Fr., Kismedesér, 1998. 04. 23.
Morchella esculenta (L.) Pers., MISKY (1977), Rugonfalva, 2001. 04. 16., leg.: Váry Zs., H; Kismedesér, 1998. 04. 23.
Neottiella vivida (Nylander) Dennis, Rugonfalva, 1998. 07. 26., leg.: BAGI István, H
Peziza badia Pers.: Fr., MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum* talaján), 2001. 08. 14., H
Peziza cf. *succosa*, Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Peziza vesiculosa Bull. ex St. Amans, MISKY (1977)
Ptychoverpa bohemica (Krombh.) Boud., Kismedesér, 1978. 04. 19.; Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 04. 17.
Sarcosphaera crassa (Jacq.: Cooke) Boudier, MISKY (1977)
Scutellinia trechispora (Berk. & Br.) Lamb., Rugonfalva 1998. 07. 26., leg.: BAGI István, H
Xylaria hypoxylon /L. ex Hook/ Grev., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Rugonfalva 2000. 07. 28., M.: *Carpinus*/Fagus(?) korhadó fája, H; Székelykeresztúr: Sós-kút, 2002. 01. 28. M.: *Carpinus betulus* tuskóján, H
Xylaria polymorpha (Pers. ex Mer.) Grev., Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14., H

BASIDIOMYCOTINA – BAZÍDIUMOS GOMBÁK

- Abortiporus biennis* (Bull.: Fr.) Sing., Kismedesér, 1982. 09. 17.
Agaricus arvensis Schaeff.: Fr., MISKY (1977)
Agaricus augustus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Agaricus bisporus (J. Lge.) Imbach, sub nom. *A. hortensis* (Cooke) Pilát: MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Agaricus campestris L.: Fr., MISKY (1977)
Agaricus comtulus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Agaricus langei (Moell.) Moell. sub nom. *A. haemorrhoidarius* Kalchbr. et Schulz., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Agaricus maskae Pilát, M.: Lebontott lóistálló helyén évente többször és több évben. MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Agaricus silvicola (Vitt.) Sacc., MISKY (1977)
Agaricus xanthoderma Gen., MISKY (1977)
Agrocybe praecox (Pers.: Fr.) Fay., MISKY (1977); Rugonfalva, 2001. 05. 11., leg.: Váry Zsuzsa, H
Agrocybe semiorbicularis (Bull. ex St. Am.) Fay., MISKY (1977)
Amanita beckeri Huijsm., LÁSZLÓ et al. (1988)
Amanita ceciliae (Berk. & Br.) Bas, MISKY (1977) sub nom. *A. inaurata* Secr.; Székelykeresztúr: Sós-kút, 1982. 08. 03.
Amanita citrina (Schaeff.) S.F. Gray, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Amanita gemmata (Fr.) Bertil, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Amanita pantherina (DC.: Fr.) Krombh., MISKY (1977)
Amanita phalloides (Fr.) Link., MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Amanita rubescens (Pers.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977)
Amanita spissa (Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Amanita strobiliformis (Paul.: Vitt.) Bertil., MISKY (1977)

- Amanita umbinolutea* (Secr.: Gill.) Bat., MISKY (1977)
Amanita vaginata (Bull.: Fr.) Vitt., MISKY (1977)
Armillaria mellea (Vahl.: Fr.) Karst., MISKY (1977)
Armillaria tabescens (Scop.: Fr.) Sing., Székelykeresztúr: Sós-kút
Artomyces pyxidatus (Pers.: Fr.) Jülich, Rugonfalva-Siménfalva (*Carpinetum*), 2000. 07. 28., H;
 Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14., H
Auricularia auriculajudae (Bull. ex Fr.) Wettst., Gagy, 1983. 03. 06.
Boletus aestivalis Paul.: Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Csekefalvi erdő 2001. 07. 28.
Boletus appendiculatus Schaeff.: Fr., MISKY (1977)
Boletus calopus Fr., MISKY (1977)
Boletus cf. regius Krbh., Kede, 2001. 07. 28.
Boletus edulis Bull., MISKY (1977)
Boletus erythropus Pers.: Fr., MISKY (1977)
Boletus fechtneri Velen., MISKY (1977), LÁSZLÓ (1972)
Boletus impolitus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Boletus junquilleus (Quél.) Boud., LÁSZLÓ (1984)
Boletus luridus Schaeff.: Fr., MISKY (1977)
Boletus pseudoregius Hubert: Estadés; LÁSZLÓ et al. (1988) sub nom. *B. speciosus* Frost
Boletus quéletii Schulzer, MISKY (1977)
Boletus radicans Pers.: Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Boletus regius Krombh., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Boletus rhodoxathus (Krbh.) Kbch., MISKY (1977)
Boletus satanas Lenz, MISKY (1977)
Bovista plumbea Pers., Csekefalva (legelőn), 2001. 07. 28.
Calocybe gambosa (Fr.) Donk, MISKY (1977)
Calocybe ionides (Bull.: Fr.) Donk, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Calvatia utriformis (Bull.: Pers.) Jaap., MISKY (1977)
Cantharellus cibarius Fr., MISKY (1977)
Cantharellus cinereus Pers.: Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Kismedesér tölgy alatt, tszf. 500-550m., 1996. 07. 18.; Rugonfalva, 2001. 09. 14., leg.: MÉSZÁROS Lajos
Clavariadelphus pistillaris (L.: Fr.) Donk, MISKY (1977)
Clavulina amethystina (Bull.: Fr.) Donk sub nom. *Ramaria amethystina*, MISKY (1977)
Clavulina cinerea (Bull.: Fr.) Schroeter, Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum* talaján), 2001. 08. 14., H
Clavulina cristata (Fr.) Schroeter, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Clitocybe corda Schultz., MISKY (1977)
Clitocybe costata Kühner & Romagnesi, Kede, 2001. július
Clitocybe dealbata (Sow.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Clitocybe geotropa (Bull.: Fr.) Quél., Székelykeresztúr: Sós-kút
Clitocybe gibba (Pers.: Fr.) Kummer, MISKY (1977) sub nom. *C. infundibuliformis* (Schaeff. ex Weinm.) Quél., Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Clitocybe nebularis (Batsch.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Clitocybe odora (Bull.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Clitopilus prunulus (Scop.: Fr.) Kumm., MISKY (1977)
Collybia acervata (Fr.) Kumm., MISKY (1977)
Collybia dryophila (Bull.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Rugonfalva, 2001. 05. 24., leg.: Váry Zsuzsa, H; Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Collybia fuscopurpurea (Pers.: Fr.) Kummer, MISKY, nem közölt adat, H
Collybia fusipes (Bull.: Fr.) Quél., MISKY (1977)
Collybia marasmioides (Britz.) Brsky & Stangl, LÁSZLÓ et al. (1988)
Collybia peronata (Bolt.: Fr.) Singer, MISKY (1977), H; Kede, 2001. 07. 30., *Carpino-Fagetum*, H; Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Coprinus atramentarius (Bull.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
Coprinus comatus (Muell.: Fr.) Pers., MISKY (1977)
Coprinus micaceus (Bull.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
Coprinus picaceus (Bull.: Fr.) Gray, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút; Gagy
Coprinus tergiversans Fr., MISKY (1977)
Coriolopsis troglia (Berk.) Dom., LÁSZLÓ et al. (1988)

- Cortinarius albobviolaceus* (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius anomalus (Fr.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius arcifolius R. Hry., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius aureopulverulentus Mos., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius brunneus (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
Cortinarius bulliardi (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius caerulescens Schaeff.: Fr., MISKY (1977)
Cortinarius cinnabarinus Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius cinnamomeoluteus Orton, MISKY (1977)
Cortinarius cristallinus Fr., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius cyaneus (Bres.) Mos., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius eburneus (Vel.) Hry., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius eufulmineus R. Hry., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius flavovirens Hry., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius fulgens Fr., MISKY (1977)
Cortinarius hercynicus (Pers.) Mos., MISKY (1977)
Cortinarius infractus (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius largus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius magicus Eichh., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius melanotus Kalchbr., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius multiformis (Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius pseudosulphureus Hry. ex Orton, LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius puniceus Orton, Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius purpurascens Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius purpurascens var. *largusoides* Hry., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius rigens (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius rufoolivaceus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius splendens R. Hry., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius subferrugineus (Batsch.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius subfulgens Orton, LÁSZLÓ (1984)
Cortinarius tophaceus (Fr.) Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius traganus Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius trivialis Lge, MISKY (1977)
Cortinarius turgidus Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius urbicus Fr., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Cortinarius variegatus (Pers.: Fr.) Fr. s.l., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Cortinarius violaceus (L.: Fr.) Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
Craterellus cornucopioides (L.) Pers., MISKY (1977)
Creolophus cirratus (Pers.: Fr.) Karst., MISKY (1977)
Crepidotus mollis (Schaeff.: Fr.) Staude, MISKY (1977)
Crepidotus variabilis (Pers.: Fr.) Kummer, LÁSZLÓ (1984)
Cyathus striatus (Huds.: Willd.) Pers., Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Dacryomyces sp. Rugonfalva 2000. 09. 03., M.: *Carpinus betulus* törzsén
Entoloma clypeatum (L.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Entoloma lividum (Bull. ex St. Amans) Qué!, MISKY (1977)
Entoloma prunuloides (Fr.: Fr.) Qué!, LÁSZLÓ et al. (1988)
Entoloma rhodopolium (Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Entoloma rhodopolium forma *nidorosum* (Fr.) Noordel. 1989, MISKY (1977)
Entoloma saundersii (Fr.) Sacc., MISKY, nem közölt adat, H
Entoloma sericellum (Bull.: Fr.) Kummer, LÁSZLÓ et al. (1988)
Entoloma serrulatum (Pers.: Fr.) Hesler, LÁSZLÓ et al. (1988)
Fistulina hepatica (Schaeff.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Rugonfalva, 2001. 08. 03., M.: *Quercus* sp.
Flammulina velutipes (Curt.: Fr.) Karst., MISKY (1977); Székelykeresztúr: Küküllő-part M.: *Salix* spp.,
 1978. 01. 15.; Csekefalva, M.: *Robinia pseudoacacia*, 1976. 02. 19.
Floccularia luteovirens (Alb. & Schw.: Fr.) Gill., sub nom. *Tricholoma luteovirens* (Alb. & Schw.: Fr.)
 Ricken, MISKY (1977); LÁSZLÓ (1984)
Fomes fomentarius (L.: Fr.) Fr., MISKY (1977)

- Ganoderma lucidum* (Curt.: Fr.) Karst., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Geastrum cf. triplex* Jungh., Kede, 2001. 07. 28.,
- Gomphidium rutilus* (Schaeff.: Fr.) Lund., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Grifola frondosa* (Dicks.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977), LÁSZLÓ (1984)
- Hebeloma crustuliniforme* (Bull.: Fr.) Quél., MISKY (1977)
- Hebeloma edurum* Métr., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hebeloma sacchariolens* Quél., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hebeloma sinapizans* (Paulet: Fr.) Gill., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hericium coralloides* (Scop.: Fr.) S.F. Gray, Kismedesér, M.: *Fagus silvatica*, 1982. 08. 23.; LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hohenbuehelia petaloides* (Bull.: Fr.) Schulz., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hydnum repandum* L.: Fr., MISKY (1977); Rugonfalva, 2001. 09. 22., leg.: MÉSZÁROS Lajos
- Hygrocybe calyptriformis* (Berk. & Br.) Fay., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hygrocybe conica* (Schaeff.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Hygrocybe obrussea* (Fr.: Fr.) Wuensche, MISKY (1977)
- Hygrocybe psittacina* (Schaeff.: Fr.) Wünsche, LÁSZLÓ (1984)
- Hygrocybe punicea* (Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Hygrophoropsis aurantiaca* (Wulf.: Fr.) Mre., Kismedesér, in *Piceetum cultum*, 1986. 08. 25.
- Hygrophorus arbustivus* (Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hygrophorus carpini* Kreisel, sub nom. *H. leucophaeus* (Scop.: Fr.) Fr.: LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hygrophorus eburneus* (Bull.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Hygrophorus nemoreus* (Lasch) Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hygrophorus olivaceoalbus* (Fr.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Hygrophorus penarius* Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988); Andrásfalva, sub *Quercus*, 1995. 09. 27.
- Hygrophorus poetarum* Heim, LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hygrophorus russula* (Schaeff.: Fr.) Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Hypholoma fasciculare* (Huds.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Hypholoma sublateritium* (Fr.) Quél., MISKY (1977)
- Inocybe asterospora* Quél., MISKY (1977)
- Inocybe corydalina* Quél., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Inocybe fraudans* (Britz.) Sacc., sub nom. *I. pyriodora* Fr.: MISKY (1977), LÁSZLÓ et al. (1988)
- Inocybe godeyi* Gill., LÁSZLÓ (1984)
- Inocybe pudica* Kühner, Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
- Inocybe rimosa* (Bull.: Fr.) Kummer, sub nom. *I. fastigiata* (Schaeff.: Fr.) Quél.: MISKY (1977)
- Kuehneromyces mutabilis* (Schaeff.: Fr.) Sing. & Sm., MISKY (1977)
- Laccaria laccata* (Scop.: Fr.) Berk. & Br., MISKY (1977), H
- Lactarius azonites* Bull.: Fr., MISKY (1977)
- Lactarius blennius* Fr., MISKY (1977), H
- Lactarius camphoratus* (Bull.) Fr., MISKY (1977)
- Lactarius chrysorrheus* Fr., MISKY (1977), H
- Lactarius circellatus* Fr., MISKY (1977)
- Lactarius controversus* (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lactarius fuliginosus* Fr., LÁSZLÓ (1984)
- Lactarius glyciosmus* Fr., MISKY (1977)
- Lactarius ichoratus* Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988) sub nom. *L. aurantiacus* Fr.
- Lactarius piperatus* (L.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius pyrogalus* (Bull.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Lactarius quietus* (Fr.) Fr., MISKY (1977), H; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius sanguifluus* (Paulet: Fr.) Fr., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lactarius serifluus* (DC.: Fr.) Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lactarius subdulcis* (Bull.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977), H
- Lactarius torminosus* (Schaeff.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977)
- Lactarius uvidus* (Fr.: Fr.) Fr., MISKY (1977), H
- Lactarius vellereus* (Fr.) Fr., MISKY (1977); Rugonfalva 2000. 08. 03.
- Lactarius volemus* (Fr.) Fr., MISKY (1977), H; Székelykeresztúr: Sós-kút (Carpinetum), 2001. 08. 14.
- Lactarius zonarius* (Bull.) Fr. ss. Neuh., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Laetiporus sulphureus* (Bull.: Fr.) Murr., LÁSZLÓ et al. (1988); Kismedesér 1978. 08. 02.

- Langermannia gigantea* (Batsch: Pers.) Rostkov., 1977. 08. 13., Szentábrahám: csekefalvi legelő, MISKY (1977)
- Leccinum aurantiacum* (Bull.: St. Am.) S.F. Gray, MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút, sub *Quercus*, 1994. 07. 26.
- Leccinum carpini* (Schulzer) Moser.: Reid, Csekefalvi erdő, 2001. 07. 28.
- Leccinum crocipodium* (Letell.) Watling, MISKY (1977), LÁSZLÓ et al. (1988)
- Leccinum duriusculum* (Kbr. & Schul. in Fr.) Sing., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Leccinum quercinum* (Pil.) Green et Watl., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Leccinum scabrum* (Bull.: Fr.) Gray, MISKY (1977)
- Leccinum versipelle* (Fr.) Snell, MISKY (1977)
- Lentinellus cochleatus* (Pers.: Fr.) Karst., MISKY (1977), Rugonfalva 2000. 09. 04., in *Carpinetum*, tuskón, H
- Lentinus tigrinus* (Bull.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Lenzites betulinus* (L.) Fr., LÁSZLÓ (1984)
- Lepiota clypeolaria* (Bull.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Lepiota cristata* (Bolt.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Lepiota gracilentia* Krombh. s.l. MISKY (1977), MISKY (1977)
- Lepiota ventriospora* Reid, MISKY, nem közölt adat, H
- Lepista gilva* (Pers.: Fr.) Roze., MISKY (1977)
- Lepista irina* (Fr.) Bigelow, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lepista nuda* (Bull.: Fr.) Cke., MISKY (1977)
- Lepista saeva* (Fr.) Orton, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lepista sordida* (Schum.: Fr.) Sing., MISKY (1977), H
- Leucoagaricus leucothites* (Vitt.) S. Wasser, MISKY (1977)
- Leucoagaricus pudicus* (Bull.: Quél.) Bon, LÁSZLÓ et al. (1988)
- Leucocortinarius bulbiger* (Alb. et Schw.: Fr.) Singer, MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpino Quercetum*), 2001. 07. 28., H
- Leucopaxillus leptoides* (R. Mre.) Sing., Szentábrahám – Csekefalva, 2002. 06. 10.; Rugonfalva: tó közelében, leg.: MÉSZÁROS Lajos; Segesvár: dájai legelő
- Lycoperdon echinatum* Pers.: Pers., Kismedesér, in *Fagetum*, 1978. 07. 25.
- Lycoperdon lividum* Pers., Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 28., H
- Lycoperdon mammiforme* Pers., Andrásfalva, in *Carpinetum*, 1982. 08. 22.
- Lycoperdon perlatum* Pers.: Pers., MISKY (1977)
- Lycoperdon pyriforme* Schaeff.: Pers., MISKY (1977), H
- Lyophyllum fumosum* (Pers.: Fr.) K. et R. ex Orton, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Lyophyllum immundum* (Bk.) Kühn., LÁSZLÓ (1984)
- Lyophyllum konradianum* (Mre.) Konr., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Macrolepiota gracilentia* (Fr.) Mos., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Macrolepiota mastoidea* (Fr.) Singer, MISKY (1977)
- Macrolepiota procera* (Scop.: Fr.) Singer, MISKY (1977)
- Macrolepiota prominens* (Fr.) Mos., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Macrolepiota rickenii* (Velen.) Bellu et Lanzoni, MISKY (1977)
- Marasmius alliaceus* (Jacq.: Fr.) Fr., Kismedesér
- Marasmius oreades* (Bolt.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Marasmius rotula* (Scop.: Fr.) Fr., MISKY (1977), Kede, 2001. 08. 03., M.: *Carpinus betulus* elhált ágán, H
- Marasmius* sp., Kede, 2001. 08. 03., M.: *Carpinus betulus* gallyak
- Marasmius wynnei* Berk. et Br., MISKY (1977)
- Megacollybia platyphylla* (Pers.: Fr.) Kotl. & Pouz., MISKY (1977)
- Melanoleuca cognata* (Fr.) Konr. & Maubl., Rugonfalva, 2001. 08. 27.
- Melanoleuca melaleuca* (Pers.: Fr.) Murr., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1978. 04. 20.
- Meripilus giganteus* (Pers.: Fr.) Karst., Kismedesér, M.: *Fagus silvatica*, 1998. 07. 25.
- Mutinus caninus* (Huds.: Pers.) Fr., Kismedesér, 2001. 08. 10.
- Mycena galericulata* (Scop.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977)
- Mycena inclinata* (Fr.) Quél., MISKY (1977)
- Mycena polygramma* (Bull.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977)
- Mycena pura* (Pers.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Myxomphalia maura* (Fr.) Hora., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Omphalotus olearius* (DC.: Fr.) Sing., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Oudemansiella mucida* (Schrad.: Fr.) v. Höhnelt, Székelykeresztúr, 2001. 07. 28.

- Panaeolus papilionaceus* (Bull.:Fr.) Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Panellus serotinus* (Schrad.: Fr.) Kuehn., Gagy, 1998. 09. 25.
- Paxillus atrotomentosus* (Batsch: Fr.) Fr., Kis-Medesér, in *Fagetum*, 1977. 08. 09.
- Paxillus involutus* (Batsch: Fr.) Fr., MISKY (1977); Csekefalvi erdő 2001. 07. 23.; Rugonfalva 2000. 09. 16.
- Phallus impudicus* L.: Pers., MISKY (1977); Csekefalvi erdő (*Carpinetum*), 2001. 08. 03.
- Pholiota adiposa* (Fr.) Kummer, LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pholiota populnea* (Pers.: Fr.) Kuyp. & Tjall. sub nom. *Pholiota destruens* (Brond.) Gill., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pholiota squarrosa* (Pers.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); Medesér-Láz, 1979. 09. 17.
- Pholiotina arrhenii* (Fr.) Kits van Waveren, LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pleurotus ostreatus* (Jacq.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
- Pluteus cervinus* (Schaeff.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); Csekefalvi erdő (*Carpinetum*), 2001. 08. 03.
- Pluteus depauperatus* Romagn., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pluteus leoninus* (Schaeff.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); LÁSZLÓ (1984); Székelykeresztúr: Sós-kút, 2001. 08. 14. M.: *Carpinus betulus* tuskóján, H
- Pluteus petasatus* (Fr.) Gill., MISKY (1977), H; Gagy, M.: bükkfűrészporon, 1983. 06. 25.; Décsfalva, bükkfűrészporon, 1986. 07. 13.; Szentábrahám, vegyes fűrészporon, 1992. 07. 21.
- Polyporus squamosus* (Huds.) Fr., MISKY (1977)
- Polyporus umbellatus* Pers.: Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Porphyrellus porphyrosporus* (Fr.) Gilbert, MISKY (1977)
- Psathyrella candolleana* (Fr.) Mre, MISKY (1977)
- Psathyrella piluliformis* (Bull.: Fr.) Orton sub nom. *P. hydrophila* (Bull.: Mérat) R. Maire, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pseudoclitocybe cyathiformis* (Bull.:Fr.) Singer, MISKY (1977)
- Pseudocraterellus sinuosus* (Fr.) Reid, LÁSZLÓ et al. (1988)
- Pulveroboletus gentilis* (Quél.) Singer sub nom. *P. cramesinus* (Secr.) Sing., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Ramaria botrytis* (Pers.: Fr.) Ricken, MISKY (1977)
- Ramaria flava* (Schaeff.: Fr.) Quél., MISKY (1977)
- Rhodocybe truncata* (Schff.: Fr.) Sing., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Rozites caperatus* (Pers.: Fr.) Karst., MISKY (1977)
- Russula adusta* Fr., MISKY (1977)
- Russula aeruginea* Lindbl., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Russula alutacea* (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Russula amoena* Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
- Russula atropurpurea* (Krbh.) Britz., MISKY (1977)
- Russula aurea* Pers., MISKY (1977)
- Russula curtipes* Moell. & J. Schff., MISKY (1977)
- Russula cyanoxantha* (Schaeff.) Fr., MISKY (1977); Betfalva 2001. 08. 18.; Csekefalvi erdő (*Carpinetum*), 2001. 08. 03.; Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
- Russula cyanoxantha* var. *peltereaui* Sing., MISKY (1977)
- Russula densifolia* Gill., MISKY (1977)
- Russula emetica* (Schaeff.) Pers.: Fr. s.l., MISKY (1977)
- Russula foetens* (Pers.: Fr.) Fr., MISKY (1977)
- Russula furcata* Pers., MISKY (1977)
- Russula graveolens* Rom., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Russula heterophylla* (Fr.) Fr., MISKY (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Rugonfalva 2000. 08. 03.
- Russula integra* L.:Fr. sub nom. *R. polycroma* Sing.: Hora, MISKY (1977)
- Russula lepida* Fr., MISKY (1977) sub nom. *R. rosea* Pers. is; Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.; Betfalva 2001. 08. 18.
- Russula lutea* (Huds.: Fr.) S.F. Gray, MISKY (1977)
- Russula luteotacta* Rea, MISKY (1977)
- Russula mairei* Sing., LÁSZLÓ et al. (1988)
- Russula nauseosa* (Pers.: Schw.) Fr., MISKY (1977)
- Russula nigricans* (Bull.) Fr., MISKY (1977)
- Russula olivacea* (Schaeff.) Pers., MISKY (1977)
- Russula pectinatoides* Peck, Csekefalvi erdő, 2001. 07. 28.
- Russula subcompacta* Blitz, LÁSZLÓ et al. (1988)

- Russula vinosopurpurea* J. Schff., MISKY (1977)
Russula virescens (Schaeff.) Fr., MISKY (1977); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Russula xerampelina (Schaeff.) Fr., MISKY (1977)
Scleroderma citrinum Pers., MISKY (1977)
Sericeomyces serenus (Fr.) Heinem., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Strobilomyces strobilaceus (Scop.: Fr.) Berk., Székelykeresztúr: Sós-kút, 1984. 09. 17.
Stropharia aeruginosa (Curt.: Fr.) Quél., MISKY (1977); Medesér-Láz, in *Fagetum*, 1979. 09. 19.; Gagy, in *Fagetum*, 1982. 09. 22.
Stropharia semiglobata (Batsch: Fr.) Quél., MISKY (1977)
Thelephora palmata Scop.: Fr., LÁSZLÓ et al. (1988); Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum*), 2001. 08. 14.
Thelephora sp., Székelykeresztúr: Sós-kút (*Carpinetum* talaján), 2001. 08. 14., H
Thelephora terrestris Ehr. ex Willd.: Fr., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Trametes versicolor (L.: Fr.) Pilat, MISKY (1977); Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 28., M.: cf. *Carpinus betulus* elhalt gallyain, H
Tremella mesenterica Retz. in Hook.:Fr., Rugonfalva, 2000. 08. 03.
Tricholoma acerbum (Bull.: Fr.) Quélet, MISKY, nem közölt adat, H
Tricholoma argyraceum (Bull.) Gill., LÁSZLÓ et al. (1988); sub nom. *T. scalpturatum* (Fr.) Quél.: MISKY (1977), H; LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma basirubens (Bon) Riva et Bon, LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma bresadolianum Clc., LÁSZLÓ (1984)
Tricholoma flavovirens (Pers.: Fr.) Lund., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma fracticum (Britz) Kreisel sub nom. *T. sub-annulatum*, MISKY (1977)
Tricholoma fucatum (Fr.) Kumm., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma gausapatum (Fr.) Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma lasctivum (Fr.) Gill., LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma orirubens Quél., MISKY (1977)
Tricholoma portentosum (Fr.) Quél., MISKY (1977)
Tricholoma saponaceum (Fr.) Kummer var. *ardostacum* Bres., LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma saponaceum (Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Tricholoma sejunctum (Sou.: Fr.) Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma sulphureum (Bull.: Fr.) Kummer, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Tricholoma terreum (Schaeff.: Fr.) Kummer, MISKY (1977)
Tricholomopsis rutilans (Schaeff.: Fr.) Sing., Kismedesér, M.: *Picea abies*, 1982. 08. 26.
Volvariella bombycina (Schaeff.: Fr.) Sing., LÁSZLÓ et al. (1988); Kismedesér, 1978. 07. 28.
Volvariella caesiostincta Orton, LÁSZLÓ et al. (1988)
Volvariella gloiocephala (DC: Fr.) Boekh. & Enderle, sub nom. *V. spectiosa* (Fr.: Fr.) Sing.: MISKY (1977)
Vuilleminia comedens (Nees: Fr.) Maire, Rugonfalva-Siménfalva, 2000. 07. 08., M.: *Cerasus avium* elhalt gallyain; Rugonfalva 2000. 08. 03., H
Xerocomus badius (Fr.) Kühner ex Gilb., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Xerocomus chrysenteron (Bull.: St. Amans) Quél., MISKY (1977)
Xerocomus moravicus (Vacek) Herink, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Xerocomus rubellus (Krbh.) Quél., MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Xerocomus subtomentosus (L.: Fr.) Quél., MISKY (1977)
Xerula pudens (Pers.) Singer, MISKY (1977); LÁSZLÓ et al. (1988)
Xerula radicata (Rehhan: Fr.) Doerfelt sub nom. *Oudemansiella radicata* (Rehl. ex Fr.) Sing., MISKY (1977); Kede, 2001. 07. 28.; Csekefalva (*Carpinetum*), 2001. 08. 03.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozunk Misky Zsuzsának és Misky Katalinnak, hogy édesapjuk Misky Mihály hagyatékában fennmaradt gombaaherbárium vizsgálatát számunkra lehetővé tették, továbbá a kiadatlanul maradt kézirat publikálásához hozzájárultak. Fülöp Lajosnak, a Székelykeresztúri Múzeum igazgatójának köszönjük, hogy a kiadatlanul maradt Misky kézíratra figyelmünket felhívta, s annak kiadásáról lemondva, a dolgozat lektorálására és mielőbbi, pótlólagos megjelentetésére biztatott.

IRODALOMJEGYZÉK

- BABOS M. (1989): Magyarország kalaposgombáinak (*Agaricales* s. l.) jegyzéke I. Mikol. Közlem. (1-3): 3-234.
- BÁNHEGYI J., TÓTH S., UBRIZSY G., VÖRÖS J. (1985): Magyarország mikroszkopikus gombáinak határozókönyve. Akadémiai Kiadó, Budapest.*
- BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. (1951): Magyarország kalaposgombái. Budapest.*
- BOHUS G., KALMÁR Z. (1956): Erdő-mező gombái. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.*
- BREITENBACH J., KRÄNZLIN F. (1984): Pilze der Schweiz, Bd. 1. Ascomyceten, Luzern.
- COURTECUISSIE R., DUHEM B. (1994): Guides des champignons de France et d'Europe, Delahaux et Niestlé.
- DENNIS R. W. G. (1981): British Ascomycetes, Cramer, Lehre.
- DERMEK A. (1976): Huby lesov, poli a lúk. Vydalo Vydavatelstvo Osveta.*
- DERMEK A. (1967): Naše huby. Obzor. Bratislava.*
- ELIADE E., TOMA M. (1977): Ciuperci. Mic. Atlas. Editura didactică și pedagogică. București.*
- GALAMBOS K. (1970): Gombagyűjtők kiskátéja. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.*
- GALLI R. (2001): Le Amanite. Edinatura, Milano.
- JÁVORKA S., ÁROKSZÁLLÁSY Z., BÁNHEGYI J. (1952): Növényhatározó.*
- JÜLICH W. (1989): Guida alla determinazione dei funghi Vol II. (Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze). Saturnia, Trento.
- KALMÁR Z., MAKARA Gy. (1973): Ehető és mérges gombák. Natura. Budapest.*
- KRIEGLSTEINER G. J. (1991-1993): Verbreitungsatlas der Großpilze Deutschlands Band 1-2. Ulmer, Stuttgart.
- LÁSZLÓ K. (1972): New Contributions to the Knowledge of the Higher Fungi of Roumania S. R. Aluta Sepsiszentgyörgy: 41-60.*
- LÁSZLÓ K. (1974-1975): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din Bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. Aluta. Sepsiszentgyörgy.*
- LÁSZLÓ K. (1984): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben. Mikológiai Közlemények. 1: 9-25.
- LÁSZLÓ K., ALBERT L., SARKADI Z. (1988): A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben II. Mikológiai Közlemények. 3: 163-177.
- MÁLNÁSSY L. (1972): Kis gombás könyv. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.*
- MISKY M. (1977): Székelykeresztúr és környékének gombavilága. Kézirat.
- MOSER M. (1993): Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Kryptogamen-flora. Band IIb/2. VEB Gustav Fischer Verlag Jena.
- POLEAC E. (1974): Valorificarea ciupercilor comestibile din pădure. Editura "Ceres". București.*
- POP A., SOLTÉSZ M. (2001): Mushrooms from the Bârsa Depression (Brașov County). Contribuții Botanice XXXVI: 41-51.
- RIMÓCZI I., VETTER J. (szerk., 1990): Gombahatározó. Orsz. Erd. Egy. Mik. Társ., Budapest.
- SÁNTHA T. (1996): Az erdélyi nagygombák kutatásáról. Mikológiai Közlemények. 35 (1-2): 93-109.
- SCHUMACHER T. (1990): The genus *Scutellinia*. Opera Botanica 101. Copenhagen.
- SOÓ R. (1940): A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Magyar Flóraművek III. Kolozsvár.
- VESELY I., KOTLABA F., POUZAR Z. (1972): Přehled československých hub. Academia nakladatelství. Československé akademie věd. Praha.*

moeszia

Erdélyi Gombász
Vol. 1. pp. 28–54

A GALÓCA (*AMANITA* PERS.) NEMZETSÉG A SZÉKELYFÖLDÖN. ELŐFORDULÁS, FAJLEÍRÁSOK ÉS MAKROSZKOPIKUS HATÁROZÓKULCS

PÁL-FÁM Ferenc

Kaposvári Egyetem, Növényteni és Növénytermesztéstan Tanszék,
pff3@hotmail.com

Kulcsszavak: *Amanita*, Székelyföld, előfordulás, fajleírások, határozókulcs

Keywords: *Amanita*, Székelyföld, occurrence, description, macroscopic key

Abstract: The genus *Amanita* in Székelyföld, Southeast-Transylvania. Occurrence, descriptions and macroscopic key.

According to recent summarisation 1032 macrofungi taxons were documented from Székelyföld. The first *Amanita* occurrence date from 1783 (SÁNTHA 1999). Results of the works of CSÜRÖS-KÁPTALAN & CSÜRÖS (1956), CSÜRÖS (1958), LÁSZLÓ (1970, 1972, 1974-75, 1980, 1984), LÁSZLÓ et al. (1981, 1988), LÁSZLÓ & PÁZMÁNY (1976), PÁZMÁNY & LÁSZLÓ (1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1992-93), SILAGHI & LÁSZLÓ (1968), BECHET & SALAGEANU (1974), SALAGEANU & STEFUREAC (1972), KOVÁCS (1979), POP (1981), SÁNTHA (1996, 1997, in press 2001), LÁZÁR et al. (1999), PÁL-FÁM & LÁZÁR (in press 2001) MISKY et al. (in press 2002), PÁL-FÁM (unpublished) showed 24 *Amanita* taxons occurring in Székelyföld with more than 150 data. Present paper concerns the description of all documented and potential *Amanita* species from the area based mainly on the author's collections. Nomenclature used was those of KRIEGLSTEINER (1991-93), in some cases with regard to works of MOSER (1978) and GALLI (2001), too. Macroscopic key is based on works of MOSER (1978), HANSEN & KNUDSEN (1992), FRAITURE (1993), BAS (1969), YANG et al. (1999) and GALLI (2001) with main characteristics in decreasing order: cap margin, characteristics of the ring, stem base, cap and stem colors. Next step planned in close future is the treatment of microscopic characters of *Amanitas* from Székelyföld, as well as molecular examinations, too.

BEVEZETÉS, IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A Székelyföldről a legutóbbi összesítés (SÁNTHA 1999) alapján 1032 nagygombataxon dokumentált adataival rendelkezünk. Az első galócaadat Benkőtől származik 1783-ból, aki a légyölő galóca előfordulásáról tudósít (SÁNTHA 1999). Istvánffy 1895-ös munkájában négy galócafajt (*pantherina*, *muscaria*, *rubescens* és *vaginata*) közöl a Székelyföldről, mindegyik Szilvássy János borszéki fürdő- és bányorvos gyűjtéséből származik. Moesz összefoglaló közleményében (1929) 160 gombafajt sorol fel, de ugyanazt a négy galócafajt és adatot közli.

A következő, galócát is tartalmazó munka 1956-ból származik (CSÜRÖS-KÁPTALAN & CSÜRÖS), melyben a Hargita hegységben a "Szentimrei büdös" környékéről az *A. muscaria*-t jelzik. Csűrös két évvel később (1958) újabb két előfordulási adatát közli a Kászoni-medencéből ugyanennek a fajnak.

A Székelyföld rendszeres gombakutatása László Kálmán, később Pázmány Dénes munkásságával kezdődött. Műveik összesen 25 galócataxon közel 50 adatát tartalmazza Erdélyből, ebből 20 taxon több, mint 30 adatát a Székelyföld területéről (LÁSZLÓ 1970, 1972, 1974-75, 1980, 1984, LÁSZLÓ et al. 1981, 1988, LÁSZLÓ & PÁZMÁNY 1976, PÁZMÁNY & LÁSZLÓ 1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1992-93, SILAGHI & LÁSZLÓ 1968). Lászlónak a Székely Nemzeti Múzeumban található gyűjteményében 28 galócatétel van az összesen 4114 fungáriumi példányból (KOCs 1999).

A Tordai-hasadékból BECHET & SĂLĂGEANU (1974) 6 galócafajt, tőzeglápokból SĂLĂGEANU & STEFUREAC (1972) hármat publikáltak. KOVÁCS 1979-es munkája 10 faj (köztük egy új) közel 20 adatával gazdagította a Székelyföld galócáinak ismeretét. Misky 1977-es kézírata 12 galócát tartalmaz Székelykeresztúr környékéről (MISKY et al. 2002).

Az utóbbi 20 év kutatásainak eredményeképpen több mikológiai munkában is szerepelnek galóca-adatok: POP (1981) két fajt közölt tőzeglápokból, SÁNTHA 5 (1996), illetve 6 fajt (1997), később egy Székelyföldre új fajt (in press 2001) Gelence környékéről, LÁZÁR (1999) egy faj 10 adatát a Magasbükkből, LÁZÁR et al. (1999) 6 fajt tőzeglápokból, PÁL-FÁM & LÁZÁR (in press 2001) 6 fajt a Rétyi Nyírből. Saját, még nem publikált adataim két új fajt tartalmaznak ezeken felül.

Így a dokumentált galócataxonok száma 24 (23 faj és egy változat), az adatok száma közel 150 (pontosan nem számolható össze egyes irodalmi adatok nem egyértelmű volta miatt), ebből 77 saját gyűjtésből. Mivel a Székelyföld kutatottsága távolról sem fedi le a területét, ezért új területek mikológiai feltárása várhatóan emelni fogja mind a fajok, mind az előfordulási adatok számát.

Jelen munka célkitűzése a Székelyföldön dokumentáltan vagy potenciálisan előforduló galócafajok makroszkopikus bélyegeken alapuló határozókulcsának elkészítése, valamint ezen fajok leírása és előfordulási adatainak összefoglalása.

ANYAG, MÓDSZER

A Székelyföldön előforduló *Amanita* fajok listáját irodalmi és saját előfordulási adatok alapján állítottam össze. A sok esetben hiányzó vagy nehezen értelmezhető termőhely-meghatározás miatt a precíz növénytársulás-nevek helyett általánosabb termőhelyneveket kellett használnom (pl. gyertyános-tölgyes, lucos stb.). A fajok nevezéktanánál alapvetően KRIEGLSTEINER (1991-1993) nomenklatúráját alkalmaztam, az ettől eltérő nevek használata MOSER (1978) és GALLI (2001) alapján történt. Minden szakirodalmi adatot sikerült e három munka alapján egyértelműen azonosítani. A magyar nevek RIMÓCZI & VETTER (1990) és ALBERT (szerk. 1998) munkáin alapulnak.

A makrobélyegeken alapuló határozókulcs elkészítése MOSER (1978), HANSEN & KNUDSEN (1992), FRAITURE (1993), BAS (1969), YANG et al. (1999) és GALLI (2001) munkáinak figyelembevételével történt. A székelyföldi előfordulással bíró fajok mellett azon taxonok is belekerültek a kulcsba (dőlt betűvel), melyek előfordulása várható vagy azért, mert erdélyi adataik vannak, vagy, mert élőhelyeik székelyföldi jelenléte valószínűsíti előfordulásukat. A csoportosítás és elkülönítés alapvetően a következő bélyegekre épül, csökkenő fontossági sorrendben: a kalapszél bordázott vagy sima volta; a gallér jelenléte vagy hiánya, bordázott vagy sima volta; a tönk bázisának alakja; a bocskor színe; a kalap és tönk színe. Több probléma is adódik a határozóbélyegek használatánál: egyes fajoknál a kalapszél esetlegesen és nem egyértelműen bordás, ezek a "nem bordás kalapszél" kategóriába kerültek, de utalással a bordás kalapszélűeknél is a határozókulcsban; egyes galléros fajoknál a gallér mülékony, esetleg hiányozhat, ezek határozása is lehetséges mindkét úton; a gallér szakadozottsága vagy mülékonytsága miatt egyes fajoknál lehet bordás és sima is, ezeknél is utalás van a kulcsban; a bocskor színe sok esetben nem egyértelmű, ezért ennél a pontnál ki kell próbálni a többi utat is.

A fajok leírása alapvetően a saját gyűjtésekből származó termőtestek leírásain alapul (nem csak a székelyföldi gyűjtésekből!), figyelembe véve a szakirodalmi leírásokat is (GALLI 2001, CETTO 1989-1993, BREITENBACH & KRÄNZLIN 1995, DÄHNCKE 1993, NEVILLE & POUMARAT 1996). Ez különösen vonatkozik az élőhelyi adatokra, a konkrét székelyföldi élőhelyek zárójelben, dőlt betűvel szerepelnek. A mikorrhizapartnerek felsorolása TRAPPE (1962), ARNOLDS et al. (1985), FRAITURE (1993), YANG et al. (1999) alapján, illetve irodalmi előfordulási adatok és saját tapasztalatok figyelembevételével történt.

Jelen munka tervezett folytatása a makro- és mikrobélyegeket egyaránt figyelembe vevő határozókulcs megírása, az adatok revíziója a fungáriumi példánnyal alátámasztott irodalmi adatok esetében, illetve a szakirodalomban közölt élőhelyek pontosabb meghatározása (ez sok esetben nehéz vagy lehetetlen).

A rövid történeti és rendszertani áttekintés után a két legfontosabb nemzetség alatti csoportosítást foglaltam össze röviden: a makro- és mikrobélyegek alapján (MOSER 1978, GALLI 2001), illetve a DNS alapú fejlődéstörténeti törzsfá alapján történő csoportosításokat (DREHMEL et al. 1999, YANG et al. 1999).

A határozás szempontjából fontos morfológiai, mikroszkópos és ökológiai tulajdonságok tárgyalása után rövid összefoglalás következik az étkezési értékről, majd a fő csoportok rövid jellemzése, hangsúlyosan a különbségekre. A nemzetség alatti csoportosítás a MOSER (1978) és DREHMEL et al. (1999) által meghatározott két alnemzetségbe, ezeken belül szekciókba történt. A különböző szerzők különböző taxonómiai szinten tárgyalják ezeket a csoportokat (alnemzetség, szekció stb.).

A NEMZETSÉG TÖRTÉNETE, RENDSZERE

Az *Amanita* (galóca) nemzetséget nagyon hamar, 1797-ben különítette el Persoon a Linné féle *Agaricus* nemzetségtől. Az elkülönítés a bocskor (teljes burok maradványa) megléte alapján történt. A spórák színét nem tekintette az elkülönítés alapjának, így a ma *Volvariella* (bocskorosgomba) nemzetségbe tartozó fajokat is ide sorolta. Fries 1815-ben elfogadta a nemzetséget, később az *Agaricus* egyik altaxonjaként sorolta be, elkülönítve viszont a bocskorosgombákat a *Volvaria* nemzetségbe. A visszasorolás ellenére a korabeli mikológusok zöme különálló nemzetséggé tárgyalta. A ma *Amanita* nemzetségbe sorolt fajok csoportjai ezután sok különböző nevet kaptak. A több, mint 50 szekció- alszekció és alfajnév közül megemlítendő a Gray által 1821-ben bevezetett *Vaginata* és a Roze által 1876-ban bevezetett *Amanitopsis* nemzetségek (mindkettő a selyemgombákat foglalta magába), valamint Gilbert 1925-ös *Lepidella* nemzetsége. Ezen csoportok ma alnemzetség vagy szekció rangra csökkentek (BAS 1969). Rendszertani helyzetét tekintve jelen ismereteink alapján a galócák az *Agaricales* rend *Amanitaceae* R. Heim ex Pouzar családjába tartoznak (HAWKSWORTH et al. 1995).

A fajok nemzetség alatti csoportosítása két fő kritérium alapján történt: 1/ makro- és mikrobélyegek; illetve 2/ molekuláris elemzésen alapuló filogenetikai rendszer. A makro- és mikrobélyegek alapján történő számos csoportosítás közül megemlítendő a MOSER (1978) által alkalmazott rendszer. Ő két alnemzetségbe, az *Amanitába* és a *Lepidellába* sorolta a galócákat. Az *Amanita* alnemzetségbe tartozónak a *Vaginata*, *Caesareae* és *Amanita*, míg a *Lepidellába* az *Amidella*, *Phalloideae*, *Validae* és *Lepidella* szekciókat tartotta. Ezt a rendszert a molekuláris jellemzőkön alapuló törzsfá (lásd alább) majdnem teljes egészében alátámasztja. Megemlítendő még a GALLI (2001) által alkalmazott rendszer öt alnemzetséggel: *Amanita* (*Caesareae*, *Vaginatae* és *Inauratae* szekciókkal), *Amanitina* (*Phalloideae* és *Mappae* szekciókkal), *Amanitaria*, *Amidella* és *Lepidella*. A riboszomális DNS-analízis alapján felépített filogenetikai rendszerek közül mindkettő nagymértékben alátámasztja a Moser által alkalmazottat. DREHMEL et al. (1999) szerint két alnemzetség van: *Amanita* (*Vaginatae* és *Amanita* szekciókkal) és *Lepidella* (*Phalloideae* és *Lepidella* szekciókkal). YANG et al. (1999) rendszere teljes mértékben megegyezik a Moser által alkalmazottal.

A nemzetség jól kutatott, a mikológusok érdeklődésének egyik középpontja. Számos monográfia és monografikus jellegű munka jelent meg, melyek közül megemlítendő QUÉLET & BATAILLE (1902), GILBERT (1918), VESELY (1933), PARROT (1960), BERTAULT (1964, 1965), és HEINEMANN (1964), valamint az újabbak közül MESPLEDE (1980), MERLO & TRAVERSO (1983), FRAITURE (1993) és GALLI (2001) munkái. A közeljövőben egy újabb európai monográfia kerül kiadásra a "Fungi Europaei" sorozat 8. köteteként.

Világszerte több, mint 400 *Amanita* fajt írtak le (YANG et al. 1999). Az Európában előforduló fajok számát MICHAEL et al. (1977) 30 fölére becsülte, míg MOSER (1978) munkájában 34 faj szerepel. Később KRIEGLSTEINER (1991-1993) 41 fajt említ Németországból, HANSEN & KNUDSEN (1992) 25-öt a skandináv országokból, ARNOLDS et al. (1995) 21-et Hollandiából, FRAITURE (1993) 22 selyemgombát Európából. A legújabb monográfiában (Galli 2001) 66 európai faj szerepel. A pontos fajszám az egyes taxonok rangjától is függ, sok kutató változatoknak tart egyes taxonokat, míg mások faji rangra emelik őket.

Az utóbbi húsz év kutatásai, átsorolásai, pontosításai folyamatosan változtatták a fajok számát (pl. ALESSIO 1989, BON & CONTU 1985, BON 1987, CONSIGLIO 2000, CONTU 1997, GRÖGER 1991, BALLERO & CONTU 1988, 1988a). Példaként említendő az *A. vaginata* körüli taxoncsoport: sokan e faj alfajainak, változatainak vagy formáinak tartják vagy tartották az *A. alba*, *A. badia*, *A. fulva*, *A. flavescens*, *A. crocea*, *A. pachyvolvata*, *A. mairei*, *A. nivalis* taxonokat (FRAITURE 1993). Ezeknek a taxonoknak egy része azóta faji rangra emelkedett, más részük változat maradt vagy nem tisztázódott a helyzetük, egyesek fajként, mások változatként kezelik őket. Szűkebb környezetünket tekintve Magyarországon 29 taxon: 25 faj, 1 változat és 3 forma (BABOS 1989, RIMÓCZI 1994, ALBERT 1998, PÁL-FÁM 2001), Romániában 24 taxon dokumentált Eliade összefoglalója alapján (ELIADE 1965).

A HATÁROZÁS SZEMPONTJÁBÓL FONTOS BÉLYEGEK, TULAJDONSÁGOK

Az alábbi bélyegek, tulajdonságok összefoglalása a saját adatok mellett GALLI 2001, BAS 1969, FRAITURE 1993, NEVILLE & POUMARAT 1996, CETTO 1989-1993, HANSEN & KNUDSEN (1992) és MOSER (1978) munkáinak figyelembevételével történt.

MORFOLÓGIAI BÉLYEGEK

A **termőtest** föld feletti, kalapra és tönkre különül. Fejlődése kezdetén gömbölyű, teljes egészében egy burok, a "volva" vagy "teljes burok" borítja, mely maradványai a kifejtett termőtestek kalapján, a tönk tövében, esetleg a tönk felszínén jellemző határozóbélyegként megmaradnak. A fiatal termőtest lemezeit részleges burok fedi, ez a kifejtett termőtesten szétfoszlik, eltűnik vagy gallérként megmarad.

A **kalap** kezdetben gömb, félgömb vagy ovális alakú; később harang, félgömb, domború vagy kúpos; öregsen lapos, kiterülő vagy közepén bemélyedő. Fontos határozóbélyeg a púp jelenléte vagy hiánya a kalap közepén. A kalap mérete 3-5 cm-től 20-25 cm-ig terjedhet. Felszíne nedvesen általában csillogó, síkos, szárazon lehet fényes, selymes vagy benőtten szálas. Csupasz vagy burokmaradványokkal borított. A burokmaradványok lehetnek nagyok, lebenyesek, táblások, pelyhesek, apró pettyeszerűek, kúposak vagy piramisszerűen tüskések. Fontos határozóbélyeg a kalap széle, mely általában szabályos, ritkán szabálytalanul lebenyes, ezenkívül bordázott vagy sima.

A termőréteg lemezes, a **lemezek** szabadon állnak, szélesek, sűrűk vagy középsűrűk, fehér vagy fehéres színűek, ritkán narancssárgák. Krémszínű, okker vagy zöld halvány árnyalat is lehet rajtuk. Élük általában lemezszínű, ritkán sötétebb, sima vagy fűrészes. A határozás szempontjából kevésbé fontos bélyegek a galócák esetében.

A **tönk** központi helyzetű, rostos, hengeres. Karcsú vagy robusztus, lefele lehet egyenletesen szélesedő, lehet görbe, általában üreges vagy üregesedő. Felszíne sima, pelyhes, pikkelyes, cafrangos vagy kígyóbőr-szerűen körkörös mintázott; a gallér fölött sima, szemcsés vagy bordázott. Fontos határozóbélyeg az alján a gumó megléte vagy hiánya és a teljes burok maradványának jellemzői (bocskor, gyűrű/k, pelyhek, rücskők). Szintén fontos a gallér (részleges burok) megléte vagy hiánya és jellemzői (múlékony vagy marandó, bordázott vagy sima, csipkés vagy sima szélű).

A **hús** a tönkben általában rostos; a kalapban puha és vastag vagy törékeny és vékony; általában fehér vagy fehéres színű. Fontos határozóbélyeg a hús esetleges elszíneződése a kalaphőz alatt vagy máshol. Általában édeskés gombaízű, ritkán retekszerű. Szaga általában semleges vagy gombaszagú, ritkán föld-, retek-, ammóniaszerű vagy rothadó krumpliszagú. Az íz és szag nem jelentős határozóbélyeg a galócáknál.

MIKROSZKÓPOS BÉLYEGEK

A **spóra** a legfontosabb határozóbélyegek egyike. Alakja gömb, majdnem gömb, ovális, ovális-elliptikus vagy elliptikus, mérete min. 5,5 x 4,5 µm, max. 16 x 15 µm. Színe fehér vagy fehéres, ritkán valamilyen árnyalattal. Felszíne fénymikroszkópban sima, fala vékony. Fontos határozóbélyeg az amiloid reakció megléte vagy hiánya.

A **bazídiumoknak** csekély jelentőségük van a határozásnál, alakban és méretben alig különböznek az egyes fajoknál, általában négy-spórásak, lehetnek 3, 2 vagy 1-spórásak is.

Valódi himeniális **cisztidáik** nincsenek, mindössze változatos alakú hifa-végsejtek, kevés fontossággal a határozás szempontjából.

A csatos **hifák** a legtöbb európai faj termőtestében hiányoznak vagy nehezen értelmezhetőek, ezért nem tekintik határozóbélyegnek őket.

Fontos mikroszkópos bélyeg viszont a **teljes burok** szerkezete. Vékony, hosszúkas hifákból (fonalas) vagy gömbölyű sejtekből áll (szferocitikus).

ELTERJEDÉS, ÖKOLÓGIAI JELLEMZŐK

Életmódjukat tekintve a legtöbb faj mikorrhizás, lombos és/vagy tűlevelű fafajokkal. Néhány fajt, erdőn kívüli előfordulásuk alapján talajlakó szaprotrófnak tartanak. Sok fajuk nem partnerspecifikus mikorrhizaképző, viszont a partnerspecifikus fajok határozásánál segítség a partner (fa- vagy cserjefaj) jelenlétének megfigyelése. Általában nyártól őszig teremnek, egyes fajok tavasztól őszig. A talajok közül főleg a savanyút kedvelik, de semleges és bázikus talajokon is előfordulnak, néhány tágtűrűsű faj is van közöttük. Fontos határozóbélyeg a földrajzi elterjedésük, mind klimatikus, mind magassági övezetek szempontjából.

A SZÉKELYFÖLDÖN DOKUMENTÁLTAN VAGY POTENCIÁLISAN ELŐFORDULÓ GALÓCAFAJOK ÉTKEZÉSI ÉRTÉKE

A galócák mindegyike enyhén mérgező nyersen. Megfelelő hőkezelés után viszont a legnagyobb részük ehető, sok kitűnő ízű is van. Táplálkozási jelentőségük az ókortól ismert. Ilyen fajok a selyemgombák (*Vaginatae*), a *Validae*, *Caesareae*, *Lepidella* szekciók fajai.

Több faj esetén nincs információ vagy ellentétes információk vannak az étkezési értékről a szakirodalomban. Közülük többen mérgező hatású hatóanyagokat is kimutattak. Ezeket "gyanús" fajoknak tekintjük, táplálkozási célra történő felhasználásuk nem ajánlott. Ilyenek: *A. citrina*, *A. porphyria* (bufotenin tartalmúak), *A. gemmata*, *A. eliae* (iboténsavhoz, muszcimolhoz hasonló vegyületek).

A mérgező fajok közül az enyhébb, ún. "Pantherina-szindrómát" okozók méreganyaga az iboténsav, muszcimol, muszkazon és egyes származékaik (BRESINSKY & BESL 1985). Ezek a toxinok rovarölő hatásúak, melegvérű gerinceseknél bódítók vagy ingerlők (SZABÓ 1993). Ide tartozó fajok az *Amanita* alszekció egyes fajai (*A. muscaria*, *A. regalis* és *A. pantherina*). A halálos mérgezést, ún. "Phalloides-szindrómát" okozó fajok toxinjai ciklopeptidek. Ezek: a 8 aminosavból álló amatoxin, a 7-ből álló fallotoxin csoport, valamint a kevésbé mérgező virotoxinok. A halálos mérgezést az amatoxinok okozzák (SZABÓ 1993). Ide tartozó fajok a *Phalloideae* szekcióból az *A. phalloides*, *A. verna* és *A. virosa*.

A SZÉKELYFÖLDÖN DOKUMENTÁLTAN VAGY POTENCIÁLISAN ELŐFORDULÓ GALÓCAFAJOK RENDSZERTANI CSOPORTOSÍTÁSÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSEI A HATÁROZÁS SZEMPONTJAIVAL

A nemzetség fajainak határozása aránylag egyszerű és egyértelmű, mert sok jól meghatározott morfológiai bélyeget hordoznak, ezen kívül a morfológiai alapú csoportosításuk majdnem teljesen összhangban van a filogenetikai, toxikológiai és mikroszkópos alapon történővel. Egyes selyemgomba fajok viszont makrobélyegek alapján nem különíthetők el egyértelműen. A csoportosítás a két alnemzetségben belül szekciókba történt, feltüntetve az egyes szerzők pontos rendszertani elnevezéseit is.

1. *Amanita* alnemzetség /*Amanita* Sing./

Bordás kalapszélű, nem amiloid spórájú fajok, kizárólag mikorrhizás életmóddal.

1a. *Amanita* szekció /*Amanitaria* (Gilb.) Gilb.; *Amanita* ss. Moser 1978/

Galléros, közepesen húsos vagy húsos fajok nem bordázott gallérral. Bocskor nincs, a teljes burok maradványai szabálytalan vagy szabályos gyűrű/k alakban helyezkednek el. A tönk alja mindig gumós. A teljes burok szferocitikus. Pantherina-szindrómát okozó fajok (*A. muscaria*, *A. regalis*, *A. pantherina*), illetve ezzel gyanúsíthatók (*A. gemmata*, *A. eliae*) tartoznak ide.

1b. *Caesareae* szekció /*Caesareae* Sing.; *Caesareae* ss. Moser 1978/

Egyetlen európai faj ismert (*A. caesarea*). Galléros, nem gumós tönkű faj, sárga tönkkel és lemezekkel, fejlett bocskorral (fonalas szerkezetű). Ehető csemegegomba.

1c. *Vaginatae* szekció—selyemgombák /*Vaginatae* ss. Moser 1978; *Vaginatae* (Fr.) Quél. + *Inauratae* Bon; *Amanitopsis* Roze/

Gallér és gumó nélküli, zömmel karcsú fajok, vékony húsu kalappal. Ehető. A teljes burok fonalas /*Vaginatae* (Fr.) Quél./ vagy szferocitikus /*Inauratae* Bon/. Ide tartozó fajok: *A. nivalis*, *A. pachyvolvata*, *A. lividopallescens*, *A. spadicea*, *A. crocea*, *A. fulva*, *A. umbrinolutes*, *A. vaginata*, *A. vaginata* var. *plumbea*, *A. alba*, *A. badia*, *A. mairei*, *A. argentea*, *A. magnivolvata* /*Vaginatae* (Fr.) Quél./, valamint *A. friabilis*, *A. ceciliae*, *A. submembranacea*, *A. beckeri*, *A. malleata* /*Inauratae* Bon/.

2. *Lepidella* alnemzetség /*Lepidella* (Gilb.) Ves./

Nem bordás kalapszélű fajok, gallérral, gumós tönkkel, amiloid spórákkal. A *Lepidella* szekció egy faja kivételével mikorrhizásak.

2a. *Amidella* szekció /*Amidella* (Gilb.) Konr. et Maubl./

Alapvetően fehér színű fajok, fejlett bocskorral (fonalas szerkezetű): *A. lepiotoides*, *A. ovoidea*.

2b. *Phalloideae* szekció /*Amanitina* (Gilb.) Gilb.; *Phalloideae* (Fr.) Quél. + *Mappae* Gilb./

Fejlett, nem bordás gallérú fajok; fejlett, fonalas szerkezetű bocskorral /*Phalloideae*/ vagy peremes gumóval /szferocitikus, *Mappae*/. Halálosan mérgezőek /*Phalloideae*/ vagy gyanúsak /*Mappae*/. Fajok: *A. phalloides*, *A. verna*, *A. virosa* /*Phalloideae*/, valamint *A. citrina*, *A. asteropus*, *A. porphyria* /*Mappae*/. A *Mappae* csoport fajait molekuláris bizonyítékok alapján a *Validae* szekcióba is sorolják (YANG et al. 1999).

2c. *Validae* szekció /*Validae* (Fr.) Quél./

Húsos fajok, fejlett, bordázott gallérral, nehezen értelmezhető szferocitikus szerkezetű burokmaradványokkal a gumón. Ehetők. Ide tartoznak: *A. rubescens*, *A. excelsa*, *A. franchetii*.

2d. *Lepidella* szekció /*Lepidella* Bas/

Nagytermetű, húsos, puha, őzlábgombákra hasonlító fajok, robusztus tönkkel, táblás, pikkelyes vagy piramisszerű tüskés, szferocitikus szerkezetű burokmaradványokkal a kalapon. Egy talajlakó szaprotróf (*A. vittadini*), a többi mikorrhizás (*A. codinae*, *A. strobiliformis*, *A. solitaria*). Ehetők. A *Lepidellát* heterogén csoportnak tartják, még nem tisztázott filogenetikai kapcsolatokkal (YANG et al. 1999).

A SZÉKELYFÖLDÖN DOKUMENTÁLTAN VAGY POTENCIÁLISAN ELŐFORDULÓ AMANITA TAXONOK HATÁROZÓKULCSA

1a	Sima kalapszél, gallér van, kalap lehet csupasz, pelyhes, gyapjas vagy cafrangos, 2	
1b	Bordás kalapszél, gallér van vagy nincs, 15	
2a (1)	Gallér bordás, 3	
2b	Gallér nem bordás, 5	
3a (2)	Robusztus termőtestű, fehér vagy fehéres, húsos kalapú fajok, lásd 6a és 10a	
3b	Kevésbé robusztus termőtestű, nem fehér fajok, 4	
4a (3)	Teljes burok szürkésbarna vagy szürkésvörös vagy rózsásszürke, hús legalább a tönk bázisában vöröszik. Kalap vöröses foltokkal vagy csíkokkal	<i>Piruló galóca A. rubescens</i>
4b	Teljes burok fehér vagy fehéresszürke, hús nem vöröszik, kalap szürkésbarnás	<i>Szürke galóca A. excelsa</i>
4c	Teljes burok sárgásszürke, hús nem vöröszik, gallér széle sárgás	<i>Érdes galóca A. franchetii</i>
5a (2)	Fehér vagy piszkosfehér, robusztus fajok, húsos kalappal, pelyhes, táblás, gyapjas burokmaradványokkal vagy piramisszerű pikkelyekkel, tüskékkel, 6	
5b	Zöld, olajzöld vagy fehér kalapú, karcsú, vékonyhúsú fajok, általában burokmaradvány nélkül a kalapon, fejlett, hártyás bocskorral, 11	
5c	Sárgás vagy barnásszürkés kalapú fajok peremes gumóval a tönk alján, 13	
6a (5)	Kalap piramisszerű, pikkelyes burokmaradványokkal, gallér lehet sima vagy alig észrevehetően bordás	<i>Tüskés galóca A. solitaria</i>
6b	Kalap pelyhes, gyapjas, cafrangos vagy táblás burokmaradványokkal vagy csupasz, burokmaradványok nélkül, 7	
7a (6)	Kalap csupasz, bocskor hártyás, fejlett, krémbarna	<i>Nagy galóca A. ovoidea</i>
7b	Kalapon mindig burokmaradványok vannak, hártyás bocskor nincs, 8	
8a (7)	Erdőn kívül, bozótosban, réten, parlagon termő fajok, 9	
8b	Lomberdőben termő fajok, 10	
9a (8)	Nagy őzlábgombára emlékeztető faj krémszínű, durva pikkelyekkel a kalapon és a tönkön	<i>Őzlábgalóca A. vittadini</i>
9b	Pikkelyek a kalapon és tönkön sűrűbbek, durvábbak, barnás színűek már a fiatal termőtesten is	<i>A. codinae</i>
10a (8)	Meszes lomberdőben termő faj táblás pikkelyekkel a kalapon, könnyen letörölhető, cafrangos tönkkel, nagyon vastag hússal	<i>Cafrangos galóca A. strobiliformis</i>

- 10b Az előbbinél kisebb, özlábgomba-szerű faj barnuló hússal, barnás, kalapra simuló nagy burokmарadványokkal, barnán mintázott tönkkel, fejlett bocskorral
Húsbarna galóca A. leptotoides
- 11a (5) Kalap zöld; szürkés, barnás vagy olajzöld árnyalattal
Gyilkos galóca A. phalloides
- 11b Kalap fehér, fehéres, 12
- 12a (11) Kalap félgömb alakúból kiterülő, tönk sima vagy alig díszített
Fehér galóca A. verna
- 12b Kalap tojásdad, később kúpos a közepén, tönk gyapjas-pelyhes
Hegyeskalapú galóca A. virosa
- 13a (5) Kalap citromsárga vagy sápadt sárga, 14
- 13b Kalap bíborszürke; bíboribolya árnyalattal, gallér szürkés
Bíbor galóca A. porphyria
- 14a (13) Tönk fehéres vagy sárgás, kalapszínű v. halványabb
Citromgalóca A. citrina
- 14b Tönk barnásvörös vagy rozsdavörös, kalapnál sötétebb
A. asteropus
- 15a (1) Gallér van, 16
- 15b Gallér nincs, 21
- 16a (15) Lemez és tönk élénksárga, kalap piros
Császárgomba A. caesarea
- 16b Lemez fehéres, legfeljebb krémszínű, 17
- 17a (16) Kalap tejeskávészínű, barna, hús a kalap alatt is fehér, gallér nem bordás
Párducgalóca A. pantherina
- 17b Hús a kalap alatt főleg közepén kalapszínű, 18
- 18a (17) A szétszakadó teljes burok szabályos, egységes gyöngyszerű, bibircses vagy koncentrikusan lyukacsos öveket alkot a tönk bázisában, gallér nem bordás, 19
- 18b Bocskor általában egyben marad, szétszakadva is szabálytalan peremet vagy peremeket alkot a tönk bázisában levő gumón, sosem gyöngyszerű, gallér mûlékony, hiányozhat, 20
- 19a (18) Kalap piros, skarlátpiros vagy narancspiros, teljes burok fehéres
Légyölő galóca A. muscaria
- 19b Kalap barna vagy sárgásbarna, teljes burok szürkésárga
Barna galóca A. regalis
- 20a (18) Kalap krémsárga, sápadt sárga, élénksárga vagy okkersárga, széle világosabb, gallér nem bordás
Sárga galóca A. gemmata
- 20b Kalap sápadt mogyorószínű; halvány krém, rózsás, szürke vagy hússzínű árnyalatokkal, tönk hosszú, általában mélyen van a talajban
Fésűs galóca A. eliae
- 21a (15) Kistermetű, törékeny faj, égerhez kötött
Éger galóca A. friabilis
- 21b Nagytermetű, robusztus, fehéres színű faj piramisszerű, apró pikkelyekkel a kalapon, lásd 6a
- 21c Nagyobb termetű, karcsú fajok, piramisszerű pikkelyek nélkül, nem éger alatt teremnek, 22
- 22a (21) Tönk bázisa gumós (bocskor alatt nézni!), lásd 20a, 20b
- 22b Tönk bázisa nem gumós, legfeljebb lefelé egyenletesen vastagodott (bocskor alatt nézni!), 23
- 23a (22) Teljes burok okkeres vagy barnás, esetleg ugyanezekkel a színekkel foltos, 24
- 23b Teljes burok fehér, fehéres (nem szürke), 30
- 23c Teljes burok szürke, 34
- 24a (23) A lemezek éle feketés
Sárgásbarna selyemgomba A. umbrinolutea
- 24b A lemezek éle hasonló színű, mint a lapja, 25
- 25a (24) Kistermetű magashegységi faj (2000 m körül)
A. nivalis
- 25b Nem magashegységekben terem, 26
- 26a (25) Kalap narancssárga, lásd 31c
- 26b Kalap barnás alapszínű, 27
- 26c Kalap szürke alapszínű, 28

- 26d Kalap okker, bézs alapszínű, világos színekkel, 29
- 27a (26) Kalap rőt barnásvörös, púpos, széle világosabb, tönkön nincs kígyóbőrszerű mintázottság
Rőt selyemgomba A. fulva
- 27b Kalap barnásszürke, közepén púppal, tönk általában kígyóbőrszerűen mintázott
A. pachyvolvata
- 27c Kalap mogyoróbarna, szürkés árnyalatokkal, általában burokmaradványokkal, szabályos fél gömb alakúból kiterül, nem púpos
A. malleata
- 28a (26) Kalap szürkésbarna, általában burokmaradványokkal, szabályos félgömb alakúból kiterül, nem púpos, *lásd 27c*
- 28b Kalap szürke, kevés barna esetleg okker árnyalattal, általában burokmaradvány nélkül, közepén púppal
A. magnivolvata
- 29a (26) Kalap fehéres krémszínű, sápadt krémszürke vagy bézsszürke, bocskor fejlett, hártyás
A. lividopallescens
- 29b Kalap sápadt okkernarancs, okkerbézs vagy okker-mogyoróbarna, bocskor szétszakadozó
Mogyoróbarna galóca A. beckeri
- 30a (23) Kalap fehér, narancssárga, feketésbarna vagy ólomszürke, 31
- 30b Kalap barna alapszínű, 32
- 30c Kalap szürke alapszínű, 33
- 31a (30) Kalap vékonyhúsú, törékeny, fehér
Fehér selyemgomba A. alba
- 31b Kalap sötét feketésbarna, ólomszürke
A. vaginata var. plumbea
- 31c Kalap narancssárga
Narancsszínű selyemgomba A. crocea
- 31d Kalap fehéres krémszínű, sápadt krémszürke vagy bézsszürke, *lásd 29a*
- 32a (30) Kalap sötétbarna, tönk kalapszínű, kígyóbőrszerű mintázottsággal
A. spadicea
- 32b Kalap gesztenyebarna, tönk fehéres vagy halvány kalapszínű, pelyhes, nem kígyóbőrszerű
Sötétbarna selyemgomba A. badia
- 33a (30) Tönk pelyhes-szálás, fehéres, nem kígyóbőrszerű, kalap púpos, bocskor szabálytalanul szakad
Szürke selyemgomba A. vaginata
- 33b Tönk szürkül, kígyóbőrszerűen mintázott, kalap nem púpos, nagyobb a tönkhöz viszonyítva, mint az előbbi, bocskor tulipánszerűen szétterül
Ezüstfehér selyemgomba A. mairei
- 33c Termőtest robusztus, kalap ezüstszerű, fémszürke, nem púpos, tönk pelyhes-pikkelyes, bocskor "V" alakban szakad
A. argentea
- 34a (23) Tönk mintázottsága szürke, főleg lomberdőben terem
Óriás selyemgomba A. cecilliae
- 34b Tönk fehéres vagy barnás, főleg fenyvesben terem
A. submembranacea

A SZÉKELYFÖLDÖN DOKUMENTÁLTAN VAGY POTENCIÁLISAN ELŐFORDULÓ AMANITA FAJOK LEÍRÁSA

Magyarázat a fajleírásokhoz: a zárójelben levő értékek (a termőtest és spóra méreteinél) saját és irodalmi adatok alapján a legkisebb, illetve legnagyobb értékek; a zárójel nélküliek az általánosan jellemzők; v.= vagy; a termőhely megjelölése saját és irodalmi adatok alapján: zárójelen kívül az általánosan ismert, zárójelen belül dőlt betűvel a konkrét székellyöldi élőhelyek felsorolása; a mikorrhizapartnerek felsorolása: zárójelen kívül a bizonyított, zárójelen belül a potenciális; a megjegyzésekben az elkülönítő bélyegek együtt, kombinációként értelmezendők.

Amanita rubescens (Pers.:Fr.) Gray – Piruló galóca

Kalap: (6)-7-15-(18) cm, vastag húsú, harang alakúból sokáig domború, majd kiterül, felszíne sima, bőrszerű, fényes, széle nem bordás. Színe nagyon változatos: krém-hússzínű v. krémrózsaszínű v. barnás-rózsá v. barnás-borvörös, mindig van vöröses árnyalat, akár foltokban, akár csíkokban, akár a teljes kalapfelszínen. Apró, szürkésbarna v. szürkésvörös v. rózsásszürke burokmaradványok borítják.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehéresek, puhák, rózsásan foltosodik v. vörös pettyes lesz öregen.

Tönk: (6)-8-15-(18) x (1,5)-2,5-4 cm, robusztustól karcsúig, hengeres, alján ovális gumóval, a kalap alatt szemcsés és fehér, gallér alatt pelyhes-szálas v. kígyóbőrszerű, kalapszínű. Gallér fejlett, hártyás, felső része bordás (ez folytatódik a tönkön is egészen a kalapig), fehér, de a széle lehet vöröses. Gumó sima v. szabálytalanul pelyhes v. koncentrikusan rücskös.

Hús: puha, fehér, a gumóban vörös a rovarragások mentén, gyengén v. erősen vörösödik v. barnás-vörösödik.

Terem: lomb- és fenyőerdőben (tölgyes, gyertyános-tölgyes, bükkös, nyíres, homoki erdeifenyves, erdeifenyővel elegyes erdő, lucos). Elterjedt és gyakori, nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, szelídgesztenye, kéttűs fenyők, mogoró, vörösfenyő (luc).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, 8-9-(11) x (5)-6-7 μ m.

Mejegyezések: Hőkezelés után ehető, ízletes. Elkülönítő bélyegei: bordás gallér + legalább a tönk aljában mindig vörösödő hús. Összetéveszthető a nem bordás gallérú és nem vörösödő húsú *A. muscaria*, *A. regalis* és *A. pantherina* fajokkal, valamint a bordás gallérú, de nem vörösödő húsú *A. excelsa* és *A. franchetii* fajokkal. Száraz években és száraz élőhelyeken ritkábban a **var. annulosulphurea Gill.** változata terem, mely kisebb (kalap 2-2,5 cm, tönk 6-6,5 x 0,6-1 cm), kevésbé pirul és kénsárga a gallérja. Egyéb tulajdonságaiban megegyezik az alapfajjal.

Amanita excelsa (Fr.) Bertil. – Szürke galóca

Szinonimák: *A. ampla* Pers.; *A. spissa* (Fr.) Kumm.

Kalap: (5)-7-12-(15) cm, húsos, félgömb alakúból sokáig domború, nem v. alig laposodik, felszíne sima vagy benőtten szálas, fényes, széle ált. nem, de egyes termőtesteknél lehet alig észrevehetően bordás. Színe szürke v. szürkésbarnás, egyszínű vagy sötétebb közepű, szabálytalan világosszürke, apró v. összefüggő burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrűk, puhák, szabadon állók, fehérek.

Tönk: (5)-8-12-(14) x (1,5)-2-3-(4) cm, robusztus, hengeres, üregesedő, alján gumós, gallér felett bordás, fehér, lehet szemcsés, alatta szálas v. kígyóbőrszerűen mintázott, fehéres alapon kalapszínű. Gallér fejlett, fehér, felső részén bordázott. Gumó gömbölyű v. gyökerező, koncentrikus szürkés v. barnás rücskökkel v. pettyekkel.

Hús: fehér, lehet szürkés árnyalatú, nem színeződik, kemény, retekszagú és ízű.

Terem: lomb- és fenyőerdőben (tölgyes, gyertyános-tölgyes, bükkös, erdeifenyővel elegyes erdő, lucos). Gyakori, nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, kéttűs fenyők, luc (bükk).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, (8)-9-10 x 7-8 μ m.

Mejegyezések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: Szürke burokmaradványok a kalapon + bordás gallér + nem színeződő hús. Összetéveszthető a bordás kalapszélű, és nem bordás gallérú *A. pantherina* és *A. regalis*, illetve a vörösödő húsú *A. rubescens* és a sárgás burokmaradványú és gallérszélű *A. franchetii* fajokkal. Nagyon változatos faj, több változatát is leírták, több különböző fajnak is tartják.

Amanita franchetii (Boud.) Fay. – Érdes galóca

Szinonimák: *A. aspera* (Fr.) Hooker; *A. Queletii* Bon & Dennis

Kalap: (4)-6-10-(12) cm, húsos, gömb alakúból domború, majd kiterülő, felszíne sima, fényes, szélé nem bordás. Színe Barna v. szürkésbarna v. okkerbarna, lehet olív árnyalat is, sárgás v. szürkés-sárgás apró, piramis alakú burokmaradványokkal.

Lemezek: középsűrűk, szabadon állók, fehérek.

Tönk: (5)-8-10-(12) x 1-2 cm, karcsú, hengeres, alján gumós, a csúcán sima v. szemcsés, fehér, gallér alatt kigyóbórszerű sárgásszürke v. sárgásbarna mintázottsággal fehér alapon. Gallér bordás, fehér, szélé sárgás csipkézettséggel. A gumó felső része a legsötétebb színű, koncentrikus, pikkelyes burokmaradványokkal.

Hús: kemény, majd puhul, vizenyős, fehér, némi okkersárga árnyalattal a kalapbőr alatt, nem színeződik, földszagú.

Terem: melegkedvelő, meszes talajú, lomberdőben. Nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk). Székelyföldi dokumentált adata nincs, de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, elliptikus, (7)-8-10 x (5)-6-7 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: sárga v. sárgásszürke burokmaradványok a kalapon + bordás gallér, szélén sárgás csipkézettséggel. Összetéveszthető a bordás kalapszélű, és nem bordás gallérú *A. pantherina* és *A. regalis*, illetve a vörösödő húsu *A. rubescens* és a szürke burokmaradványú, fehér gallérszélű *A. excelsa* fajokkal.

Amanita solitaria (Bull.:Fr.) Merat – Tüskés galóca

Szinonima: *A. echinocephala* (Vitt.) Quél.

Kalap: (5)-8-13-(15) cm, húsos, csak öregén vékonyodik el, gömb alakúból félgömb, majd hamar kiterül, felszíne sima, puha, selymes, szélé nem bordás (esetleg alig észrevehetően), de lehet csipkés a burokmaradványoktól. Színe fehér v. szürkésfehér v. krémszínű, apró, hegyes, piramis alakú, fehér burokmaradványokkal burkolt fiatalon teljesen, öregedve egyre kevésbé.

Lemezek: középsűrű, szabadon álló, fehéresszürke, kifejtetten zöldes árnyalattal, éle lehet fűrészes.

Tönk: 8-15 x (1)-1,5-3 cm, ált. robusztus, ritkán karcsú, hengeres, alján ovális v. gyökerező gumóval, fehér, gallér fölött sima, alatta pelyhes, fehér, de a pelyhek barnulhatnak. Gallér lógó, sima v. bordás, szétszakadozó. Gumón 1-3 rücskös v. táblás öv van.

Hús: vastag, fehér, zöldes árnyalattal, hamar romló.

Terem: melegkedvelő ártéri lombdőkben, meszes lombdőkben. Nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk). Székelyföldi dokumentált adata nincs (erdélyi van), de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér-zöldesfehér, elliptikus, (9,5)-10-11 x 6,5-7,5-(8) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: piramis alakú apró burokmaradványok + zöldes árnyalatú lemezek. Ezen bélyegek alapján egyértelműen elkülöníthető a többi robusztus, fehér fajtól, mint az *A. strobiliformis*, *A. vittadini* és *A. codinae*.

Amanita ovoidea (Bull.:Fr.) Quél. – Nagy galóca

Kalap: 10-15-(20) cm, nagyon húsos, gömb alakúból domború, felszíne sima, fényes, szélé nem bordás, de lehet csipkés-cafrangos a burokmaradványoktól. Színe fehér, elefántcsontfehér, csipkés-cafrangos burokmaradványok általában csak a szélén vannak.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér v. krémszínű, éle lehet fűrészes.

Tönk: 10-15-(20) x (2)-3-4-(5) cm, robusztus v. karcsúbb, hengeres, alján gumós, lehet gyökerező, fehér, gallér fölött sima, alatta pelyhes-cafrangos. Gallér fehér, gyapjas, mülékony, sokszor a növekvő kalap szélé leszakítja. Bocskor fejlett, nagy, lebenyes, okkeres v. krémszínű.

Hús: fehér, vastag, nem színeződik.

Terem: melegkedvelő, meszes tölgyesekben és fenyvesekben. Nem gyakori, nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők, kökény. Székelyföldi dokumentált adata nincs, ám élőhelyei megléte miatt hamar előkerül.

Spóra: fehér, elliptikus, 10-12 x (6,5)-7-7,5-(8) µm.

Megjegyzések: Egyesek hőkezelés után ehetőnek, mások nem ehetőnek tartják. Fejlett bocskora és a szélé kivételével csupasz kalapja megkülönbözteti a hasonló *A. solitaria*, *A. strobiliformis*, *A. codinae* és *A. vittadini* fajoktól, robusztus termete és bocskorszíne a halálosan mérgező *A. vernától*.

Amanita vittadinii (Mor.) Vitt. – Őzlábgalóca

Kalap: 8-18 cm, húsos, puha, félgömb alakúból domború, későn kiterülhet, felszíne selymes, sugarasan szálas, széle nem bordás, de csipkés a burokmaradványoktól, 1-2 mm-el túlnő a lemezeken. Színe fehér, fehéres v. krémfehér, felálló táblás, durva, krémfehér v. krémsárga burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér v. krémszínű, éle lehet fűrészes.

Tönk: (10)-13-15-(17) x 1,5-2,5 cm, hengeres, alja felé kissé szélesedhet, gumó nincs, fehér, gallér fölött sima, alatta elálló, táblás, krémsárgás pikkelyekkel, melyek körkörösén helyezkednek el, egészen a tönk aljáig. Gallér fejlett, hártyás, sima, fehéres.

Hús: fehér, kissé sárgul, vastag, puha, lisztszerű szagú.

Terem: melegkedvelő, ismereteink alapján az egyetlen szaprotróf galóca (tölgymikorrhizásnak is tartják!), réteken, gyepekben, meszes, tápanyagdús talajon. Nyártól őszig. Székelyföldi dokumentált adata nincs, de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, ovális, 9-11-(15) x (6,5)-8-9-(11) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: felálló táblás burokmaradványok + jellegzetesen nagy Őzlábgombára emlékeztető habitus. A gumó hiánya és élőhelye alapján egyértelműen elkülöníthető a többi robusztus, fehér fajtól, mint az *A. strobiliformis*, *A. solitaria*. Nagyon hasonló az *A. codinae* (Mre.) Singer mediterrán elterjedésű fajhoz, melynek egy erdélyi adata van (ez ellenőrizendő, lehet, hogy *A. vittadinii*). A különbség az élőhelyükben van, ez utóbbi tölgyek alatt terem, a burokmaradványok sűrűbbek, barnulnak, már fiatalon is dohánybarnák, gallér kevésbé fejlett. Megemlítendő itt az *Amanita lepiotoides* Barla – **Húsbarna galóca**, egy hasonló faj, mely vörösödő-barnuló húsával és kisebb termével tér el a fentiektől. Melegkedvelő tölgyesekben terem.

Amanita strobiliformis (Paul.:Vitt.) Bertil. – Cafrangos galóca

Szinonima: *A. solitaria* (Fr.) Qué.

Kalap: (6)-10-18-(20) cm, nagyon vastag húsú, gömb alakúból sokáig domború, későn és nem teljesen kiterülhet, felszíne sima, széle nem bordás, de burokmaradványoktól cafrangos. Színe fehér v. krémfehér v. krémbézs, közepe lehet sötétebb, szögletes v. táblás, vastag, nagy krémfehér v. szürkés burokmaradványokkal burkolt, sok esetben majdnem teljesen.

Lemezek: középsűrű, szabadon álló, fehér v. krémfehér.

Tönk: (6)-10-20-(25) x (1,5)-2-4 cm, robusztus, hengeres, alján ovális v. szögletes gumóval, lehet gyökerző is, fehér, könnyen letörölhető pelyhekkel, cafrangokkal a teljes felületén. Gallér fehér, cafrangos, mülékony, sokszor a szétterülő kalap széle leszakítja, esetleg bordás. Gumó felszínén ugyancsak könnyen letörölhető pelyhek, cafrangok vannak.

Hús: vastag, kemény, később puhul, fehér, nem színeződik.

Terem: melegkedvelő, meszes talajú lomberdőkben, füves erdőszéleken (gyertyános-bükkös, bükkös). Elterjedt, nem gyakori, nyártól koraőszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, gyertyán, kéttűs fenyők, platán (bükk).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, (9)-10-13-(14) x 7-9-(10) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: robusztus termet + fehér szín + cafrangos tönk. Jellegzetes megjelenése miatt csak a közelrokon fajokkal téveszthető össze: *A. solitaria* (apró, piramis alakú burokmaradványok, nem cafrangos tönk, zöld árnyalat a lemezeken), *A. vittadinii* és *A. codinae* (elálló pikkelyes-táblás kalap és tönk).

Amanita phalloides (Fr.) Link – Gyilkos galóca

Kalap: (4)-6-15-(16) cm, húsos, később vizenyős, harang alakúból domború v. kúpos-domború, később kiterülő, felszíne bőrszerű tapintású, sugarasan benőtt szálak, széle nem bordás. A kalap színe alapvetően olajzöld: sápadtzöld, szürkészöld, olívizöld, lehet barnás v. sárgás árnyalat is, ált. burokmaradvány nélkül.

Lemezek: sűrűek, szabadon állók, puhák, fehérek, őregen lehet zöldes árnyalat is.

Tönk: (6)-8-15-(16) x 1-2-(3) cm, karcsú, hengeres, üreges, alján nagy, fejlett gumó, fehér alapon világos v. sötét kalapszínű szálas v. kigyóbőrszerűen mintázott. Gallér fejlett, hártyás, fehér, sima, de egyes esetekben nagyon halvány bordázottság látható. Bocskor fejlett, nagy, elálló, maradandó, fehér.

Hús: vizenyős, fehér, nem színeződik, jellegzetes retek- v. ammóniaszerű szaga van.

Terem: lomberdőben, talajra nézve tágtűrűsű (tölgyes, gyertyános-tölgyes, bükkös, nyíres, mészkerülő bükkös, erdeifenyővel elegyes lomberdő). Elterjedt, gyakori, nyártól őszi. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, kéttűs fenyők, luc, nyír.

Spóra: fehér, elliptikus, (7,5)-8-10-(11) x (7)-8-9-(10) μm .

Megjegyzések: Halálosan mérgező. Elkülönítő bélyegei: alapvetően olajzöld, puha húsu, nem bordás kalap + fehér gallér + fejlett gumó, rajta fejlett, fehér bocskor. Jellegzetes habitusa miatt más fajokkal nem téveszthető össze. Színe elkülöníti a hasonló, de fehér *A. vernától* és *A. virosától*; fejlett bocskora és színe az *A. citrina* és *A. porphyria* fajoktól; a gallérja a selyemgombáktól; bocskora és sima gallérja az *A. excelsa*, *A. rubescens* és *A. franchetii* fajoktól.

Amanita verna (Bull.) Pers. – Fehér galóca

Szinonima: *A. phalloides* var. *verna* Bull.

Kalap: (3)-6-8 cm, közepesen húsos, félgömb alakúból domború, majd kiterülő, nem púpos, felszíne sima, széle nem bordás. Színe hófehér, esetleg lehet krémfehéres a közepén, burokmaradvány nincs.

Lemezek: fehérek, szabadon állók, sűrűk.

Tönk: 4-10 x (0,6)-1-1,5-(2) cm, karcsú, hengeres, üregesedő, lehet görbe, alján fejlett, nagy gumóval, sima, fehér. Gallér fejlett, hártás, fehér. Bocskor fejlett, elálló, nagy, fehér.

Hús: fehér, nem színeződik.

Terem: lomberdőben, tengerparti fenyvesben (bükkös, erdeifenyővel elegyes erdő). Nem gyakori, nyártól őszi. Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők (bükk).

Spóra: fehér, elliptikus, (8)-9-10-(11) x 7-9 μm .

Megjegyzések: Halálosan mérgező. Elkülönítő bélyegei: fehér szín + gallér + fejlett gumó, rajta fejlett bocskor. A gallér és gumó nélküli *A. alba* fajjal téveszthető össze.

Amanita virosa (Fr.) Bert. – Hegyeskalapú galóca

Kalap: (3)-4-8-(10) cm, közepesen húsos, ovális-harang alakúból kúpos-domború, ált. nem terül ki, felszíne fényes, sima, selymes, széle szabálytalanul karéjos, nem bordás. Színe hófehér, közepén lehet krém-sárgás árnyalat, burokmaradvány nincs.

Lemezek: sűrűk, fehérek, szabadon állók, élük lehet fűrészkes.

Tönk: (4)-10-15-(20) x 1-2 cm, nagyon karcsú, hengeres, üreges, lehet görbe is, alja felé fokozatosan szélesedhet, alján gumós, fehér alapon fehéren gyapjas-pelyhes a teljes felületén. Gallér mülékony, gyapjas, fehér. Bocskor fejlett, sokszor a föld alatt fejlődik, kevésbé elálló, fehér.

Hús: vékony, puha, fehér, nem színeződik.

Terem: hegyvidéki nedves, savanyú talajú fenyvesekben és lombdombokban (bükkös). Elterjedt, de nem gyakori, nyártól őszi. Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők (tölgyek, bükk, nyír).

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú v. elliptikus, (7)-8-10-(11) x 7-9-(10) μm .

Megjegyzések: Halálosan mérgező. Elkülönítő bélyegei: fehér szín + gallér + pelyhes-gyapjas tönk, alján gumóval. A gallér és gumó nélküli *A. alba* fajjal téveszthető össze.

Amanita citrina (Schaeff.) Gray – Citromgalóca

Szinonima: *A. mappa* (Batsch: Fr.) Quél.

Kalap: (4)-5-10 cm, közepesen húsos, gömb alakúból kúpos félgömb, majd domború, később kiterülő, felszíne sima, fényes, széle nem bordás, de lehetnek rajta csipkeszerű burokmaradványok. Színe sárgásfehér v. halványsárga v. halvány citromsárga, szabálytalan krémszínű v. barnás burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér, esetleg sárga árnyalattal.

Tönk: (5)-6-12-(13) x (0,8)-1-1,5-(2) cm, karcsú, hengeres, üregesedő, alján fejlett, nagy peremes gumóval, fehér, némi sárgás mintázottsággal v. szárazottsággal. Gallér fejlett, hártás, fehéressárga. A burok maradványai ált. szabályos peremet alkotnak a gumó felső részén, ritkán szakadozott, de szintén szabályos.

Hús: puha, fehér, esetleg a kalapbőr alatt sárga, jellegzetes nyers krumpliszagú.

Terem: lomb- és fenyőerdőben (gyertyános-tölgyes, égeres, lucos). Elterjedt, gyakori, nyártól őszi. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, luc (nyír, mogoró, nyár, fűz, vörösfenyő).

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú, 8-10-(11) x 7-9-(10) μm .

Megjegyzések: Valószínűleg gyengén mérgező (nincs adat). Elkülönítő bélyegei: sárga színe + nem bordás gallér + peremes gumó. Más fajjal nem téveszthető össze. Hasonló a Dél-Franciaország tölgyerdeiből leírt *A. asteropus Sabo ex Romagn.* faj, melynek barnászörös-rozsdavörös a tönkje.

Amanita porphyria Alb. & Schw.:Fr. – Bíbor galóca

Kalap: (4)-5-9-(10) cm, közepesen húsos, ovális alakúból kiterülő, ált. széles púppal a közepén, felszíne sima, selymes fényű, széle nem bordás. Színe bíborszürke v. sötétszürke, ált. kevés, vékony, világosszürke, szabálytalan burokmaradvánnyal.

Lemezek: puha, sűrű, szabadon álló, fehér, öregén lehet szürkés.

Tönk: (6)-8-10-(14) x 1-2 cm, hengeres, karcsú, alján peremes gumóval, szálas, szürkésbíbor. Gallér vékony, hártás, nem bordás, szürke, széle lehet feketés. Gumó vörösbarnás, burokmaradványok többé-kevésbé szabályos peremet alkotnak a gumó felső részén.

Hús: puha, fehéres, nyers krumpliszagú.

Terem: savanyú talajú fenyvesben (lucos, jegenyefenyves lucos, tőzeges lucos). Ritka, nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők, luc (tölgy, bükk, nyír).

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú, (7,5)-8-10 x 7-10 µm.

Megjegyzések: Valószínűleg gyengén mérgező (nincs adat). Elkülönítő bélyegei: szürkés, nem bordás gallér + peremes gumó. Más fajjal nem téveszthető össze.

Amanita caesarea (Scop.:Fr.) Pers. – Császárgalóca, császárgomba

Kalap: (6)-8-12-(20), húsos, félgömb alakúból domború, majd kiterül, felszíne sima, fényes, széle bordás. Színe narancspiros v. élénkpiros, ha van burokmaradvány, akkor csak egy-két nagy darab, fehér.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, sárga v. krémsárga, puha.

Tönk: (6)-8-15-(16) x (1)-2-3 cm, robusztus, ritkán karcsú, hengeres, alul inkább kiszélesedő, mint gumós, sima v. szemcsés, sárga, lemezszínű. Gallér fejlett, hártás, felül bordás, sárga. Bocskor fejlett, nagy, vastag, zsákszerű, fehér v. fehéres.

Hús: kemény, később puhul, fehér, kalapbőr alatt sárgás, jellegzetes gombaszagú

Terem: melegkedvelő tölgyesekben, lomberdőben. Nyáron, esetleg ősszel. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, szelídgesztenye, kéttűs fenyők.

Spóra: fehér, ovális, (8)-9-12-(14) x 6-7-(8) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető, régóta ismert, közkedvelt csemegegomba. Elkülönítő bélyegei: Piros alapszínű kalap + sárga lemezek, tönk + fehér, fejlett bocskor. Sárga lemezei és tönkje miatt nem téveszthető össze még a hozzá hasonló kalapszínű *A. muscaria*val sem.

Amanita pantherina (DC.:Fr.) Krombh. – Párducgalóca

Kalap: (5)-6-10-(12) cm, közepesen húsos, majd törékeny, gömb alakúból hamar kiterülő, felszíne sima, fényes, széle bordás. Színe sötétbarna v. világosbarna v. tejeskávés színű, lehet szürke v. okker árnyalat, apró, fehér, maradandó burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér.

Tönk: (6)-8-12 x 1-1,5-(2) cm, hengeres, karcsú, üreges, alján peremes gumóval, fehér, sima v. kissé pelyhes. Gallér mülékony, nem bordás, fehér. Gumó fehér, burokmaradványok szabályos peremet alkotnak a felső részén.

Hús: fehér, nem színeződik még a kalap alatt sem, vizenyős, tönkben szálas.

Terem: lomb- és fenyőerdő, talajra nem igényes (gyertyános-tölgyes, bükkös, erdeifenyves, homoki erdeifenyves, erdeifenyővel elegyes erdő, lucos; var. abietinum: lucos). Elterjedt, gyakori nyártól őszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, szelídgesztenye, kéttűs fenyők, gyertyán, hárs, jegenyefenyő, luc (nyír, vörösfenyő).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, (8)-10-12 x (6)-7-8 µm.

Megjegyzések: Mérgező. Elkülönítő bélyegei: bordás kalapszél + nem bordás gallér. Összetéveszthető a bordás gallérú és nem bordás kalapszélű *A. rubescens*, *A. excelsa* és *A. franchetii* fajokkal. A *var. abietinum* (Gilb.) Ves. változata robusztusabb, sötétebb és csak fenyőerdőben él (luc, jegenyefenyő).

Amanita muscaria (L.) Pers. – Légyölő galóca

Kalap: (6)-8-18-(20) cm, húsos, csak öregén vékonyodik el, gömb alakúból félgömb, majd sokáig domború, csak öregén kiterülő, felszíne sima, fényes, széle bordás. Színe élénkpiros v. skarlátpiros v. narancspiros, széle lehet világosabb, narancssárgás, felszínén apró, fehér, szabályosan elhelyezkedő, piramis alakú burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrűek, szabadon állók, fehéresek, lehet halványsárga árnyalat, ált. fűrészkes élűek.

Tönk: (8)-10-20-(25) x (1)-2-2,5-(3) cm, robusztus, hengeres, üregesedő, alján fejlett gumóval, sima, a kalap alatt szemcsés, fehér. Gallér jól fejlett, hártyás, nem bordás, fehér, széle sárgás csipkézettséggel. Gumó felső részén a burok maradványai szabályos, körkörös, gyöngyszerű, fehér bibircsekből álló övet vagy öveket alkot.

Hús: kemény, fehér, nem színeződik, kalapbőr alatt narancssárga.

Terem: savanyú talajú lomb- és fenyőerdőben (nyíres, bükkös, lucos, áfonyás lucos, erdeifenyves, tűzges erdeifenyves, elegyeserdő). Elterjedt, gyakori, korányártól későőszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, luc, vörösfenyő, nyír, nyár, hárs (fűz).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, (8)-9-11-(11,5) x 6-8-(9) µm.

Megjegyzések: mérgező. Elkülönítő bélyegei: élénkpiros v. skarlátpiros v. narancspiros kalap + kalapbőr alatt színeződő hús + nem bordás gallér + jellegzetes, gyöngyszerű bibircses övek a gumón. Összetéveszthető a ritkább, barna, barnássárga, sárgás-fehéres-szürkés burokmaradványokkal borított kalapú *A. regalis* fajjal. *A. var. aureola* Boud. narancssárgább, domborúbb, kisebb kalapú változat, általában burokmaradványok nélkül a kalapon.

Amanita regalis (Fr.) R. Mre. – Barna galóca

Kalap: (5)-6-15-(20) cm, húsos, csak öregén vékonyodik el, gömb alakúból félgömb, majd sokáig domború, csak öregén kiterülő, felszíne sima, bőrszerű, széle gyengén bordás. Színe barna v. barnássárga, közepe lehet barnásabb, nagy, sárgás-fehéres-szürkés burokmaradványokkal kb. 50%-ban borított.

Lemezek: fehérek, esetleg sárga árnyalattal, szabadon állók, sűrűk, élük ált. fűrészkes.

Tönk: (9)-15-25-(30) x 1,5-2,5 cm, robusztus, hengeres, üreges, alul fejlett gumóval, fehér, lehet okkeres v. sárgás árnyalattal, sima. Gallér fejlett, hártyás, nem bordás, szélén barnássárga csipkézettséggel. Gumó felső részén a burokmaradványok több koncentrikus zónát alkotnak, ez lehet gyöngyszerű bibircsekből v. koncentrikusan lyukacsos.

Hús: vizenyős, fehér v. sárgásfehér, nem színeződik, kalapbőr alatt barnássárga.

Terem: savanyú talajú, hűvös fenyvesek, nagyon ritkán bükkösök (lucos, tűzges lucos). Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők, nyír (luc, bükk). Nem gyakori, nyáron.

Spóra: fehér, elliptikus, (8)-9-11,5-(12) x 6-8-(9) µm.

Megjegyzések: mérgező. Elkülönítő bélyegei: barna v. barnássárga kalap + kalapbőr alatt színeződő hús + nem bordás gallér + jellegzetes, gyöngyszerű bibircses övek a gumón. Összetéveszthető a gyakori, élénkpiros v. skarlátpiros v. narancspiros, fehér burokmaradványokkal borított kalapú *A. muscaria* fajjal.

Amanita gemmata (Fr.) Bertil. – Sárga galóca

Szinonima: *A. junquillea* Quél.

Kalap: (3)-4-8-(10) cm, vékony húsu, törékeny, gömb alakúból domború, majd kiterülő, felszíne sima, széle bordás. Színe élénk v. sápadtsárga v. okkersárga, a széle fele lehet világosabb, apró, fehér burokmaradványokkal.

Lemezek: középsűrű, szabadon álló, fehéres.

Tönk: 5-10(15) x (0,8)-1-1,5 cm, hengeres, üreges, puha, alján ovális gumó, esetleg gyökerező, sima, kalap alatt szemcsés, fehér. Gallér fehér, mülékony, hiányozhat, ilyenkor csak gallérzóna látszik. A burok maradványai egy vagy néhány szabálytalan gyűrűt alkotnak a gumó felső részén.

Hús: törékeny, fehér, a kalapbőr alatt sárgás.

Terem: melegkedvelő lomb- és fenyőerdő (gyertyános-tölgyes, lucos). Elterjedt, de nem gyakori, tavasztól koraőszig. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, kéttűs fenyők, (bükk).

Spóra: fehér, ovális, (8)-10-12 x (6)-7-(9) µm.

Megjegyzések: Gyanús, valószínűleg enyhén mérgező (nincs adat). Cetto ehetőnek tartja. Elkülönítő bélyegei: színe, mely sosem citromsárga, még árnyalat sincs + kis termete + szabálytalan gyűrűs gumója.

Összetéveszthető a citromsárga színű v. árnyalatú, nagyobb termetű, fejlett peremes gumójú citromgalócával.

Amanita eliae Quél. – Fésűs galóca

Kalap: (6)-7-9 cm, közepesen húsos, de hamar törékeny lesz, félgömb alakúból hamar kiterül, felszíne sima, széle bordás, alig láthatóan, de mindig. Színe világos: krémbarnás, krémrózsaszín, hússzínű, szürkés árnyalattal, burokmaradvány, ha van, akkor szabálytalan, krémszürkés.

Lemezek: közepsűrű, szabadon álló, fehér v. fehéres, öregén lehet halvány bőrszínű v. foltos.

Tönk: (8)-10-12 x 1-1,5 cm, robusztus v. karcsú, hengeres, üreges, görbülhet, alján apró gumóval, csúcsán fehér, szemcsés, alatta fehér alapon halvány kalapszínű mintázottsággal. Gallér fehér, mülékony, kicsi, lehet bordás is. Bocskor fehéres, gyakran több cm mélyen a talajban fejlődik, a gumó fölött egy-két szabálytalan gyűrűt alkot.

Hús: merev, fehér, nem színeződik, kalap alatt lehet krémszürkés.

Terem: savanyú, melegkedvelő lomberdőkben (esetleg fenyvesben, ez ellenőrizendő). Ritka, tavasztól nyár végéig. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek).

Spóra: fehér, ovális-elliptikus, (10)-11-14 x (6,5)-7-8-(8,5) μm .

Megjegyzések: Valószínűleg gyengén mérgező (nincs adat). Cetto ehetőnek tartja. Elkülönítő bélyegei: halvány kalapszín + görbe, ált. mélyen a talajban kezdődő tönk + szabálytalan gyűrűs kis gumó.

Amanita friabilis (Karst.) Bas – Éger galóca

Szinonima: *A. alnicola* Rouz. & Mass.

Kalap: (2)-3-6 cm, vékony, törékeny, tojásdadból hamar kiterülő, erősen bordás szélű. Színe világos, egyenletes szürkésokker v. bézsokker v. szürkésbarna, sok lisztszerű, fehéres burokmaradvánnyal.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehéresek.

Tönk: (4)-6-10-(12) x (0,5)-0,7-1-(1,5) cm, vékony, karcsú, fehéres, sima v. finoman szemcsés, tövén lehet nagyon kis gumó. Gallér nincs, bocskor mülékony, sápadt krémszürkés, sokszor csak gyűrűszerű maradványai láthatók a tönk alján.

Hús: vékony, törékeny, fehér, nem színeződik.

Terem: égeresekben, égerhez kötött. Nyártól ősziig. Székelyföldi dokumentált adata nincs (erdélyi van), de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül. Mikorrhizapartnerek: éger.

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú v. elliptikus, (9,5)-10-13-(14) x (7)-10-10,5-(12,5) μm .

Megjegyzések: Valószínűleg ehető hőkezelés után, de kis termete és élőhelye kis méretei miatt ritka, nem ismert. Cetto biztosan ehetőnek tartja. Elkülönítő bélyegei: kis termet + törékenységi + élőhely. Más fajjal nem téveszthető össze.

Amanita umbrinolutea (Secr. ex Gillet) Bataille – Sárgásbarna selyemgomba

Kalap: (4,5)-6-10-(12) cm, közepesen húsos, később törékeny, harang alakúból kúpos-domború, hamar kiterülő, püpos, felszíne sima, széle erősen bordás. Színe szürkésbarna v. szürkés olívbarna, széle felé világosodik, de a bordázottság felső részén vékony, sötétebb zóna látható, ált. burokmaradvány nélkül, ha van, akkor nagy, rozsdabarna.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehérek, fekete lemezzel.

Tönk: (8)-10-14-(16) x 1-2-(2,5) cm, törékeny, hengeres, üreges, sima v. hosszanti szálak v. finom kígyóbőrszerű mintázottsággal, kalapszínű. Gallér nincs, bocskor közepesen fejlett, okkerbarna v. rozsdabarna színű v. ilyen foltos.

Hús: fehér, nem színeződik.

Terem: savanyú talajú hegyvidéki fenyvesekben, ritkán bükkösökben (lucos, bükkös, tőzeges erdő-fenyves). Nem gyakori, nyártól ősziig. Mikorrhizapartnerek: luc (tölgyek, bükk, szelídgesztenye, gyertyán, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, vörösfenyő).

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú v. elliptikus, (10)-11-12-(15) x (9)-10-12-(14) μm .

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető, ízletes. Elkülönítő bélyegei: fekete lemezél + a bordázottság felső részén vékony, sötétebb zóna + kalapszínű tönk. Fekete lemezéle miatt nem téveszthető össze a hasonló fajokkal: *A. fulva*, *A. spadicea*, *A. submembranacea*, *A. badia* és *A. pachyvolvata*.

Amanita nivalis Greville

Szinonimák: *A. alpina* Contu; *A. oreina* J. Favre

Kalap: (2)-4-(8) cm, vékony, törékeny, harang alakúból domború, majd kiterül, púpos, széle többé-kevésbé bordázott. Színe fehéres vagy, szürkés, bézs árnyalattal, közepe ált. sötétebb, kevés, apró világosokker burokmaradvánnyal.

Lemezek: középsűrűek, fehéresek, szabadon állók.

Tönk: (3)-4,5-5-(8) x (0,5)-1-(2,5) cm, hengeres, töve felé szélesedő, üreges, fehér, lehet halvány szürkés v. krémszürkés árnyalat, szemcsés. Gallér nincs, bocskor fejlett, elálló, okkeres futtatással.

Hús: vékony, fehér, nem színeződik.

Terem: 2000 m körüli tengerszint feletti magasságon, törpe fűzekhez és egyéb magashegységi törpecserjékhez kötötten. Nyáron. Mikorrhizapartnerek: fűzek (nyír, *Polygonum viviparum*). Székelyföldi dokumentált adata nincs (erdélyi van), de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, gömb v. majdnem gömb alakú, (8)-10-12,5-(13) x (8)-9,5-12-(12,5) µm.

Megjegyzések: Valószínűleg ehető hőkezelés után (nincs adat). Kis termete és jellegzetes élőhelye elkülöníti az összes többi galócától.

Amanita fulva Sing. – Rőt selyemgomba

Kalap: (3)-6-8 cm, vékony húsu, törékeny, tojásdad vagy kúpos alakúból domború, majd kiterülő, púpos, felszíne sima, fényes, széle erősen bordás. Színe vörösbarna v. sötétbarna v. rótbarna, széle világosabb, ritkán rozsdabarna burokmaradványokkal.

Lemezek: nem sűrűek, szabadon állók, fehérek, lehet sárgás v. rőt árnyalat is.

Tönk: (7)-8-14-(15) x (0,7)-1-1,5 cm, karcsú, hengeres, lefelé fokozatosan szélesedő, törékeny, üregesedő, fehér v. halvány kalapszínű, sima v. szálas, kalap alatt finom szemcsés. Gallér nincs, bocskor jól fejlett, elálló, kívül barna v. rozsdabarna v. barnászörös foltos v. egyszínű, belül fehéres.

Hús: puha, vizenyős, törékeny, piszkosfehér, nem színeződik.

Terem: savanyú talajú lomb- és fenyőerdőben (bükkös, tölgyes, lucos, tűzeges lucos, tűzeges erdőifenyves). Gyakori, tavasztól őszig. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk, szelídgesztenye, éger, kéttűs fenyők, luc, vörösfenyő, csarab, korhadó faanyag!/?).

Spóra: fehér, gömb alakú, (8)-10-12 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető, jóízű. Elkülönítő bélyegei: alapvetően rőt, púpos kalap, mely a széle felé világosodik + törékeny hús + jól fejlett, kívül rozsdabarna bocskor. Összetéveszthető az *A. pachyvolvata* (barna kalap vöröses v. rőt árnyalatok nélkül, közepe sötét, széle felé világosodik, de a bordázottságnál ismét sötétebb, kevésbé rozsdás bocskor kisebb foltokkal), *A. spadicea* (többé-kevésbé egyszínű kalap, fehéres bocskor, kígyóbórszerűen mintázott tönk), *A. umbrinolutea* (fekete lemezél, barnás kalap szélén sötétebb körkörös zónával, mintázott tönk), *A. badia* (barna kalap, fehér bocskor) és *A. submembranacea* (olív árnyalat a kalapban, szürke bocskor) fajokkal.

Amanita pachyvolvata (Bon) Krieglsteiner

Kalap: (5)-6-9-(10) cm, közepesen húsos, később törékeny, félgömb v. tojásdad alakúból domború, később kiterül, púpos, felszíne sima, széle közepesen v. erősen bordás. Színe alapvetően barna vagy barnászürke, bézs v. olív árnyalatokkal, közepe sötétebb, széle felé világosodik, de a bordázottság vastagságában többé-kevésbé látható sötét, körkörös zónával. Burokmaradvány általában nincs.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehérek v. krémszínűek, élük lehet fűrészes.

Tönk: (8)-12-15-(18) x 1-(3) cm, robusztus, majd karcsú, hengeres, üreges, lefele kissé, szabályosan szélesedő, fehér alapon kalapszínű v. világos kalapszínű futtatással v. kígyóbórszerű mintázottsággal. Gallér nincs, bocskor vastag, nagyon fejlett, belül fehér, kívül fehér alapon rozsdabarna v. okker apró pettyekkel, foltokkal szabálytalanul mintázott.

Hús: fehér, nem színeződik, vizenyős.

Terem: lomb- és fenyőerdőben. Nyártól koraőszig. Mikorrhizapartnerek: (bükk, gyertyán, nyír, jegenyefenyő, luc). Székelyföldi dokumentált adata nincs, de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, gömb alakú, 9-13 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: púpos kalap, közepén és szélén sötét zónával + fehér alapon rozsdabarna v. okker apró pettyekkel, foltokkal szabálytalanul mintázott bocskor.

Összetéveszthető az *A. fulva* (rőt kalap, széle felé világosodó, rozsdabarna, nagy foltos bocskor, nem mintázott tönk), *A. spadicea* (többé-kevésbé egyszínű kalap, fehéres bocskor), *A. umbrinolutea* (fekete lemezél), *A. badia* (barna kalap, fehér bocskor) és *A. submembranacea* (olív árnyalat a kalapban, szürke bocskor) fajokkal, valamint az *A. magnivolvata* Aalto csak lomberdőben élő (mikorrhizapartnerek: tölgyek, nyír, mogyoró, nyár, éger), robusztusabb, valamivel szürkésbő kalapú fajjal /egyértelműen csak spóra alapján különíthető el, sp. elliptikus, (9)-10-12-(14) x 8-10-(11) µm/.

Amanita malleata (Bon) Contu

Kalap: 6-12 cm, húsos, legfeljebb öregén törékeny, félgömb alakúból domború, későn terül ki, nem púpos, felszíne sima, széle bordás. Színe sötét mogyoróbarna, némi szürkés v. barnásokker árnyalat lehet, a közepe lehet sötétebb, kevés apró, krémbarnás burokmaradvánnyal.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehérek v. krémfehérek.

Tönk: 8-15 x 1-2 cm, karcsú, hengeres, üregesedő, sima, fehér, később halvány barnásokker futtatással, kalap alatt apró szemcsés. Gallér nincs, bocskor gyengén fejlett, kicsi, szétszakadozó, sokszor egy v. több gyűrűt alkot a tönk alján, kívül krémokker színű.

Hús: fehér, puha, nem színeződik.

Terem: melegkedvelő, meszes talajú tölgyesekben. Tavasztól őszig. Székelyföldi dokumentált adata nincs, de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, elliptikus, 10-13 x 9-11 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: mogyoróbarna, nem púpos kalap + nem mintázott tönk + gyenge, kis bocskor. Ezek a tulajdonságok jól megkülönböztetik a hasonló színű selyemgombáktól: *A. pachyvolvata*, *A. spadicea*, *A. fulva*, *A. umbrinolutea*, *A. submembranacea* (mind púpos kalapúak, fejlett bocskorral); *A. beckeri*, *A. lividopallescens* (halvány színűek).

Amanita lividopallescens Gill.

Kalap: (6)-10-12-(16) cm, vékony húsu, törékeny, harang alakúból domború, későn kiterülő, nem púpos, felszíne sima, széle hosszan bordázott. Színe világos, halvány: krémszürke, szürkésbőzs, szürkésokker, ált. burokmaradványok nélkül.

Lemezek: középsűrű, szabadon álló, fehér, később halvány krémfehér.

Tönk: (9)-12-15-(20) x (1)-1,5-(3) cm, karcsú, merev, hengeres, lefelé enyhén, egyenletesen szélesedő, üregesedő, sima v. szálas, fehér v. halvány kalapszínű. Gallér nincs, bocskor fejlett, de törékeny, fehéres-krémszínű, esetleg világos okker árnyalattal.

Hús: kemény, később puhul, fehér, nem színeződik.

Terem: melegkedvelő, füves tölgyesekben, meszes talajon. Nyártól koraőszig. Székelyföldi dokumentált adata nincs (erdélyi van), de élőhelyei megléte miatt valószínűleg hamar előkerül. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, nyár, fűz).

Spóra: fehér, gömb v. majdnem gömb alakú, (10)-11-12-(14) x (8)-10-12-(14) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: Világos, nem púpos kalap + fehéres tönk és bocskor. Összetéveszthető a szintén világos kalapú *A. vaginata* fajjal (alapvetően szürke kalap, fehér tönk, fejlett, maradandó bocskor), ezért valószínű, hogy gyakoribb, mint amilyennek ismerjük.

Amanita beckeri Huijsm. – Mogyoróbarna galóca

Kalap: 6-12 cm, húsos, legfeljebb öregén törékeny, oválisból domború, későn és nem teljesen terül ki, nem púpos, felszíne sima, fényes, széle bordás. Színe halvány, világos, okkernarancs v. okker-mogyoróbarna v. dohánybarna, ritkán kevés, szabálytalan krémfehér burokmaradvánnyal.

Lemezek: középsűrűek, szabadon állók, fehéresek.

Tönk: (8)-10-12-(15) x (1)-1,2-2-(2,5) cm, robusztus, hengeres, lefele kissé, egyenletesen szélesedhet, fehér alapon finom, halvány okker kigyóbórszerű mintázottsággal. Gallér nincs, bocskor gyengén fejlett, krémokker-barnás.

Hús: fehér, nem színeződik.

Terem: melegkedvelő, meszes, füves tölgyerdők, ritkán fenyvesek (gyertyános-bükkös). Nyártól koraőszig, nem gyakori.

Spóra: fehér, gömb alakú, (9)-9,5-10,5-(11) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: világos, okkernarancs v. okker-mogyoróbar-na v. dohánybarna, nem púpos kalap + alig mintázott tönk + fejletlen bocskor. Összetéveszthető a sötétebb kalapszínű, nem mintázott tönkű *A. malleata* és *A. badia* fajokkal, valamint a szintén világos kalapú, de szürkésokker színű, nem mintázott tönkű *A. lividopallescens*-el.

Amanita alba Gill. – Fehér selymgomba

Szinonima: *A. vaginata* var. *alba* Gill.

Kalap: (3)-6-7 cm, vékony húsú, törékeny, domborúból kiterülhet, púpos, felszíne sima, széle erősen bordás. Színe fehér.

Lemezek: hófehér, középsűrű, szabadon álló.

Tönk: 7 x 0,5 cm, karcsú, hengeres, fehér, finoman körkörös v. hosszanti szemcsés. Gallér nincs, bocskor fejlett, tönkre simuló, fehér.

Hús: fehér, tömör, nem színeződik.

Terem: füves helyek, lomb- és elegyeserdők (nyíres, bükkös, tölgyes, erdeifenyővel elegyes lomberdő). Ritka, nyáron. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk, szelídgesztenye, nyír, éger, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, luc).

Spóra: fehér, majdnem gömb alakú v. elliptikus, 10-12 x 9-10 µm.

Megjegyzések: Valószínűleg ehető, hőkezelés után (nincs adat). Nem egyértelmű, kevésbé kutatott taxon, sokan az *A. vaginata* fehér változatának tartják. Más selymgomba fajok fehér változatai is megbújhatnak itt, ez még nem tisztázott. Elkülönítő bélyegei: fehér, púpos kalap + gallér hiánya + fehér, szemcsés tönk + fehér, fejlett bocskor. Könnyen összetéveszthető a halálosan mérgező fehér galócákkal: *A. verna* (nem púpos kalap, nem bordás kalapszél, gallér van, fejlett gumó a tönk bázisában) és *A. virosa* (szabálytalanul lebenyes, nem bordás kalapszél, gallér van, gumós tönk pelyhes fehér mintázottsággal a teljes felületén).

Amanita crocea (Quél.) Singer – Narancsszínű selymgomba

Kalap: (4)-6-(12) cm, közepesen húsos, később törékeny, félgömb alakúból domború, majd kiterülő, púpos, felszíne sima, fényes, széle erősen bordás. Színe narancssárga, közepe felé sötétebb. Burokmaradvány általában nincs.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér v. sárgásfehér, puha, lehet fűrészes szélű.

Tönk: (7)-10-15-(20) x (0,5)-1-2 cm, hengeres, karcsú, törékeny, üreges, sima, fehér alapon sárgás vagy narancsos pelyhes, kígyóbőrszerűen mintázott (sima, csak a kalap alatt szemcsés és a tönk aljában pelyhes: var. *subnudipes* Romagn.). Gallér nincs, bocskor vastag, fejlett (akár 4 cm magas), alul a tönkre simuló, kívül fehér, öregen világos okkeres árnyalattal, belül fehér v. világossárga.

Hús: piszkosfehér, nem színeződik, puha, hamar romlik.

Terem: Lomb- és fenyőerdőben (bükkös, jegenyefenyves, nyíres, erdeifenyővel elegyes lomberdő). Nem gyakori, nyártól kora őszig. Mikorrhizapartnerek: nyír (tölgyek, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, luc).

Spóra: fehér, gömb v. majdnem gömb alakú, (8)-10-12-(14) x 11-12 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető, jóízű. Elkülönítő bélyegei: narancssárga, púpos kalap + fehéres, nem rozsdaszínű bocskor.

Amanita spadicea Pers.

Kalap: 4-10 cm, közepesen húsos, majd törékeny, harang alakúból domború, majd kiterül, púpos, felszíne sima, széle bordás. Egyszínű sötétbarna v. sötét vörösbarna, burokmaradvány nélkül.

Lemezek: sűrűk, szabadon állók, fehéresek.

Tönk: 12-20 x 1,5-3 cm, robusztus, de karcsú, hengeres, lefele egyenletesen szélesedő, üreges, fehéres alapon teljesen kalapszínű és intenzitású kígyóbőrszerű mintázottsággal. Gallér nincs, bocskor fejlett, fehéres.

Hús: fehér, nem színeződik.

Terem: hegyvidéki fenyvesekben, ritkán bükkösben. Nyártól őszig. Székelyföldi dokumentált adata nincs, de élőhelyei meglete miatt valószínűleg hamar előkerül.

Spóra: fehér, gömb alakú, 10-13 µm.

Megjegyzések: Valószínűleg ehető hőkezelés után (nincs adat). Elkülönítő bélyegei: egyszínű sötétbarna v. vörösbarna, púpos kalap + kalapszínnel mintázott tönk + fejlett, fehéres bocskor. Összetéveszthető az

A. pachyvolvata (barna kalap vöröses v. rőt árnyalatok nélkül, közepe sötét, széle felé világosodik, de a bordázottságnál ismét sötétebb, kevésbé rozsdás bocskor kisebb foltokkal), *A. submembranacea* (szürkés-barna v. olívbarna v. szürkés olívbarna kalap, szürke bocskor, világos tönk), *A. umbrinolutea* (fekete lemezél, barnás kalap szélén sötétebb körkörös zónával), *A. badia* (barna kalap, nem mintázott tönk) és *A. fulva* (rőt kalap, széle fele világosodó, rozsdabarna foltos bocskor) fajokkal.

Amanita vaginata (Bull.:Fr.) Vitt. – Szürke selyemgomba

Kalap: (4)-4,5-7-(12) cm, törékeny, vékony húsu, lehet sugarasan berepedező, oválisból hamar kiterül, közepén mindig púpos, felszíne sima, széle erősen bordás. Világosszürke v. barnásszürkés, ált. kevés barnával. Burokmaradványok ritkán vannak, ha mégis, akkor ált. egy nagy, fehér darab.

Lemezek: hófehér, középsűrű, szabadon álló.

Tönk: (6)-11-15-(20) x 1-1,5-(2) cm, karcsú, üreges, lefele kissé, szabályosan szélesedő, fehér, sima v. finoman szálas-szemcsés. Gallér nincs, bocskor bő, erősen fejlett, felső részén elálló, kívül-belül fehér, akár 3 cm magas is lehet.

Hús: vékony, fehér, puha, vizenyős, nem színeződik.

Terem: füves, nedves lomb- és fenyőerdőben (tölgyes, gyertyános-tölgyes, bükkös, nyíres, lucos, tőzeg-mohás lucos, erdeifenyővel elegyes lomberdő). Elterjedt, gyakori tavasztól őszi. Mikorrhizapartnerek: tölgyek, bükk, szelídgesztenye, gyertyán, nyár, fűz, nyír, kéttűs fenyők, luc, vörösfenyő (mogyoró, csarab).

Spóra: fehér, gömb alakú, (9)-9,5-12-(13) µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Változatos faj, színben és méretben egyaránt. Számos változatát tartják számon, ezek közül sok már faji rangra emelkedett. Egyértelmű határozóbélyegei az alapvetően világosszürke kalap + fehér, sima v. szálas-szemcsés tönk + kívül-belül fehér, bő bocskor. Megemlítendő a *var. plumbea* (Schaeff.) Quél. et Bat., mely sötét ólomszürke v. sötét barna-feketésszürke kalapú, illetve az *A. badia* (Schaeff.) Bon et Contu – Sötétbarna selyemgomba, melyet sokan változatnak tartanak. Ez utóbbi kalapja egyszínű sötétbarna, gesztenyebarna, esetleg kevés szürkével, tönkje fehéres v. barnás, nedves, savanyú talajú lucos, nyíres (mikorrhizapartnerek: luc, nyír) élőhelyen terem. Ezen taxonok a többi tulajdonságaikban nem térnek el az alapfajtól.

Amanita mairei Foley – Ezüstfehér selyemgomba

Kalap: (4)-6-10 cm, vékony húsu, törékeny, harang v. félgömb alakúból kiterülő, nem púpos, felszíne sima, fényes, széle bordás. Színe egynemű szürke, ezüstszerű, esetleg kis barna árnyalat lehet. Burokmaradvány, ha van, akkor nagy, összefüggő, fehér.

Lemezek: sűrű, szabadon álló, fehér, öregén lehet szürkés árnyalattal, éle lehet fűrész.

Tönk: 6-12 cm, hengeres, karcsú, törékeny, üregesedő, lefele egyenletesen vastagodó, sima, fehér, később lehet szürkés, kígyóbórszerű mintázottság rajta. Gallér nincs, bocskor jól fejlett, ált. tulipánszerűen kiterül, fehér, esetleg halvány szürke árnyalattal.

Hús: törékeny, fehér, nem színeződik.

Terem: lomb- és fenyőerdőben (gyertyános, irtáscserjés, bükkös). Nem gyakori, nyártól őszi. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk, kéttűs fenyők).

Spóra: fehér, hosszúkás-elliptikus, 10-12-(14) x 8-10 µm. Egyes irodalmi adatok szerint lehet gömb alakú is, (8)-10-12 µm.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei a következők: szürke, ezüstszerű kalap + tulipánszerűen kiterülő bocskor + tönkhöz viszonyítva nagyobb kalap, mint a többi selyemgombának. Több szerző szinonimaként tartja számon az *A. argentea* Huijsman taxont, mely leírás alapján fejlettebb bocskorában, világosabb ezüstszerű kalapszínében és kisebb, de a fenti fajjal átfedő spóraméretében különbözik tőle.

Amanita ceciliae (Berk. & Br.) Bas – Óriás selyemgomba

Szinonimák: *A. strangulata* (Fr.) Quél.; *A. inaurata* Secr.:Gill.

Kalap: (8)-10-12-(15) cm, kemény, húsos, később törékeny, félgömb-tojásdadból hamar kiterülő, kissé púpos, felszíne sima, széle erősen bordás, berepedező. Színe barnás v. sárgásbarnás, olív tónusokkal, széle felé kissé világosodik, ált. kis, szürke burokmaradványokkal.

Lemezek: sűrűek, szabadon állók, fehérek, öregén lehet szürkés árnyalatú.

Tönk: (8)-12-20-(25) x (1)-1,5-2,5-(3) cm, karcsú, lefelé egyenletesen vastagodik, üreges, szürkésfehér alapon szürke, erős kigyóbórszerű mintázottsággal. Gallér nincs, bocskor törékeny, kicsi, sötétszürke, sokszor egy v. több körkörös zónát alkot a tönk tövében.

Hús: fehér v. szürkés, közepesen puha, törékeny, nem színeződik.

Terem: meszes v. semleges talajú lomberdőben, nagyon ritkán fenyvesben (gyertyános-bükkös). Nem gyakori, nyártól ősziig. Mikorrhizapartnerek: kéttűs fenyők, gyertyán (tölgyek, bükk, hárs, nyár, nyír, luc).

Spóra: fehér, gömb alakú, (10)-11,5-14 μ m.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: szürke burokmaradványok a kalapon + szürke, erősen mintázott tönk. Más fajjal nem téveszthető össze.

Amanita submembranacea (Bon) Groeger

Kalap: (5)-6-10-(12) cm, közepesen húsos, csak őregen törékeny, ovális alakúból kúpos-domború, később kiterül, púpos, felszíne sima, széle közepesen v. erősen bordás, szürkésbarna v. olívbarna v. szürkés olívbarna, ált. burokmaradványok nélkül, ha van, akkor szabálytalan, szürke.

Lemezek: középsűrű, szabadon álló, fehéres, őregen lehet szürkés árnyalattal is.

Tönk: (8)-10-15-(20) x 1-1,5-(2) cm, közepesen robusztus, később karcsú, hengeres, lefelé egyenletesen szélesedő, üregesedő, fehér, később kalapszínű kigyóbórszerű mintázottsággal. Gallér nincs, bocskor közepesen fejlett, szabad, kívül szürke.

Hús: puha, fehér, nem színeződik.

Terem: savanyú talajú hegyvidéki fenyvesekben, ritkán bükkösökben (lucos). Nem gyakori, nyártól koraőszig. Mikorrhizapartnerek: (tölgyek, bükk, nyír, gyertyán, kéttűs fenyők, jegenyefenyő, luc).

Spóra: fehér, gömb v. majdnem gömb alakú, 9-13 x (9)-10-13-(14) μ m.

Megjegyzések: Hőkezelés után ehető. Elkülönítő bélyegei: kúpos-domború kalap + kívül szürke bocskor. Összetéveszthető az *A. fulva* (rőt kalap, széle felé világosodó, rozsdabarna, nagy foltos bocskor, nem mintázott tönk), *A. spadicea* (fehéres bocskor), *A. umbrinolutea* (fekete lemezél), *A. badia* (barna kalap, fehér bocskor) és *A. pachyvolvata* (alapvetően barna vagy szürkésbarna kalap sötét, körkörös zónával a szélén, rozsdabarna v. okker foltos bocskor) fajokkal.

IRODALOM

- ALBERT L. (szerk. 1998): Színes oldalak. Clusiana 37/1-3: 91-104.
- ALESSIO C. L. (1989): Una Amanita di difficile determinazione: Amanita gilbertii var. verrucosa (Parrot). Micologia Italiana 1: 8-14.
- ARNOLDS E., KUYPER Th. W., NOORDELOOS M. E. (1995): Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.
- BABOS M. (1989): Magyarország kalaposgombáinak (Agaricales s. l.) jegyzéke, I. Clusiana 1989/1-3: 3-234.
- BALLERO M., CONTU M. (1988): Amanita malleata (Piane ex Bon) Contu. The mycologist 2/2: 66.
- BALLERO M., CONTU M. (1988a): Amanita pachyvolvata (Bon) Krieglst. The mycologist 2/2: 67.
- BAS C. (1969): Morphology and subdivision of Amanita and a monograph of its section Lepidella. Persoonia 5/4: 285-579.
- BECHET M., SALAGEANU Gh. (1974): Cercetări asupra macromicetoflorei din rezervația naturală de la Cheile Turzii. Contribuții Botanice 1974: 56-65.
- BERTAULT R. (1964): Amanites du Maroc. Bull. Soc. Mycol. France 80: 364-384.
- BERTAULT R. (1965): Amanites du Maroc (deuxième contribution). Bull. Soc. Mycol. France 81: 345-371.
- BON M., CONTU M. (1985): Taxons nouveaux: A. belliei, A. badia, A. mairei. Documents Mycologiques 15/59: 53.
- BON M. (1987): Amanita oreina (Favre) Heim ex Bon comb. nov. Bull. Fed. Myc. Dauphiné-Savoie 105: 1.
- BREITENBACH J., KRÄNZLIN F. (1995): Fungi of Switzerland. Vol. 4. Mykologia, Luzern.
- BRESINSKY A., BESL H. (1985): Giftpilze mit einer Einführung in die Pilzbestimmung. Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft mbH Stuttgart.
- CETTO B. (1989-1993): I funghi dal vero Vol. 1-7. Saturnia, Trento.
- CONSIGLIO G. (2000): Contributo alla conoscenza dei Macromiceti dell'Emilia Romagna XXI. Genere Amanita. Boll. Gruppo Micol. Bres. N.S. 43/2: 211-232.
- CONTU M. (1997): Appunti sul Genere Amanita VI. Due nuove specie nella Sezione Vaginatae. Micologia e Vegetazione Mediterranea 12/2: 136-147.
- CSÜRÖS-KÁPTALAN M. (1958): Adatok a Kászoni-medence gombaflórájának ismeretéhez. Studia Univ. Cluj 3/II/2: 41-45.
- CSÜRÖS-KÁPTALAN M., CSÜRÖS St. (1956): Contribuții la studiul macromicetelor din munții Harghita. Revista Pădurilor 1: 12-15.
- DÄHNCKE R. M. (1993): 1200 pilze in Farbfotos. AT Verlag, Aarau.
- DREHMEL D., MONCALVO J.-M., VILGALYS R. (1999): Molecular phylogeny of Amanita based on large-subunit ribosomal DNA sequences: implications for taxonomy and character evolution. Mycologia 91/4: 610-618.
- ELIADE E. (1965): Conspectul macromicetelor din România. Acta Bot. Hort. Bucurestensis 1964-65: 185-324.
- FRAITURE A. (1993): Les Amanitopsis d'Europe. Opera Botanica Belgica 51-128.
- GALLI R. (2001): Le Amanite. Edinatura, Milano.
- GILBERT E. J. (1918): Le genre Amanita Persoon. Lons-le-Saunier.

- GRÖGER F. (1991): Die Suche nach Neufunden des Braunflockigen Wulstlings, *Amanita brunneoconulus* Bas & Gröger, nicht aufgeben. *Mykol. Mitteilungsbl.* 34/2: 78.
- HANSEN L., KNUDSEN H. (eds, 1992): *Nordic Macromycetes II*. Nordsvamp, Copenhagen.
- HAWKSWORTH D. L., KIRK P. M., SUTTON B. C., PEGLER D. N. (1995): *Ainsworth & Bisby's Dictionary of the Fungi*, 8th ed. CAB International, Cambridge.
- HEINEMANN P. (1964): *Les Amanites*. Les Naturalistes Belges, Bruxelles.
- ISTVÁNFY Gy. (1895): Adatok Magyarország gombáinak ismeretéhez. *Természetrzai Füzetek* 18/1-2: 97-110.
- KOCS I. (1999): László Kálmán (1900-1996) gyűjteménye a Székely Nemzeti Múzeumban II. *Acta (Siculica)* 1999/1: 49-66.
- KOVÁCS S. (1979): Flora și vegetația munților Bodoc. Dissertație, Babeș-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.
- KRIEGLSTEINER G. J. (1991-1993): *Verbreitungsatlas der Großpilze Deutschlands*. Band 1-2. -Ulmer, Stuttgart.
- LÁSZLÓ K. (1970): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. *Aluta* 1970: 63-74.
- LÁSZLÓ K. (1972): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din bazinul R. S. România. *Aluta* 1972: 41-60.
- LÁSZLÓ K. (1974-75): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. *Aluta* 1974-75: 463-468.
- LÁSZLÓ K. (1980): Noi contribuții la cunoașterea macromicetelor din bazinul Sf. Gheorghe și împrejurimi. *Aluta* 1980: 415-419.
- LÁSZLÓ K. (1984): A nagygyombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben. *Clusiana* 1984/1: 9-25.
- LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D. (1976): Seltene Pilze aus Rumänien. *Zeitschrift für Pilzkunde* 42: 179-784.
- LÁSZLÓ K., PÁZMÁNY D., KOVÁCS S. (1981): Adatok a Nemere hegységhez tartozó Veresvíz-völgy nagygyombáinak ismeretéhez. *Aluta* 12-13: 353-362.
- LÁSZLÓ K., ALBERT L., SARKADI Z. (1988): A nagygyombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben II. *Clusiana* 1988/3: 163-176.
- LÁZÁR Zs. (1999): Adatok a Magasbükk nagygyombavilágához. *EME Múzeumi Füzetek* (in press).
- LÁZÁR Zs., PÁL-FÁM F., RIMÓCZI I. (1999): Adatok a székelyföldi tőzeglápok nagygyombavilágához. *Acta (Siculica)* 1999/1: 67-72.
- MERLO E. G., TRAVERSO M. (1983): *Le Amanite*. Sagep Editrice, Genova.
- MESPLEDE H. (1980): Le Genre *Amanita*. *Bull. Trim. Soc. Myc. France* 96/1: 8-47.
- MICHAEL E., HENNIG B., KREISEL H. (1977): *Handbuch für Pilzfreunde III*. Gustav Fischer Verlag, Jena.
- MISKY M., KOVÁCS J., ALBERT L., BRATEK Z. (2002): Adatok Székelykeresztúr és környéke gombavilágának ismeretéhez. In press, *Moeszia* 1.
- MOESZ G. (1929): Gombák a Székelyföldről. A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve: 545-554.
- MOSER M. (1978, 1993): *Guida alla determinazione dei funghi Vol. 1*. (Die Röhrlinge und Blätterpilze). Saturnia, Trento.
- NEVILLE P., POUMARAT S. (1996): Révision critique des taxons spécifiques et infraspécifiques de la sous-section *Solitariae* Bas du genre *Amanita* Pers. en Europe et leur extension extra-Européenne. *Documents Mycologiques* 26/101: 1-88.
- PÁL-FÁM F. (2001): A Mecsek hegység nagygyombái. *Clusiana* 40/1-2: 5-66.
- PÁL-FÁM F., LÁZÁR Zs. (2001): Adatok a Rétyi Nyír nagygyombavilágához. In Press, *Acta (Siculica)* 2001/1.
- PARROT A. G. (1960): *Amanites du sud-ouest de la France*. Biarritz.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1979): Seltene Pilze aus Rumänien II. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 10: 59-67.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1981): Seltene Pilze aus Rumänien III. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 11: 31-53.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1982): Seltene Pilze aus Rumänien IV. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 12: 35-44.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1985): Seltene Pilze aus Rumänien V. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 15: 33-40.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1987): Seltene Pilze aus Rumänien VI. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 17: 111-122.
- PÁZMÁNY D., LÁSZLÓ K. (1992-93): Seltene Pilze aus Rumänien VIII. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj* 22-23: 63-70.
- POP A. (1981): Similarități micocenologice între tinoavele Poiana Stampei, Mohos și Luci. *Studii, comunicări de ocrotirea naturii*, Suceava: 262-266.
- QUÉLET L., BATAILLE F. (1902): *Flore monographique des Amanites et des Lépiotes*. Paris.
- RIMÓCZI I. (1994): *Die Großpilze Ungarns. Ökologie und Zönologie*. IHW Verlag, Eching.
- RIMÓCZI I., VETTER J. (szerk. 1990): *Gombahatározó. Országos Erdészeti Egyesület Mikológiai Társasága*, Budapest.
- SALAGEANU Gh., STEFUREAC I. T. (1972): Cercetări asupra macromicetelor găsite în unele mlaștini turboase din România. *Studii și cercetări de biologie, Seria botanica* 24/5: 392-394.
- SÁNTHA T. (1996): Nagygyombák Gelence Környékéről. *EME Múzeumi Füzetek* 1996: 87-103.
- SÁNTHA T. (1997): Újabb nagygyombák Gelence környékéről. *Acta (Siculica)* 1997: 59-63.
- SÁNTHA T. (1999): A Székelyföld nagygyomba-világának kutatása. *Acta* 1999/1: 29-48.
- SÁNTHA T. (2001): Gelence környéki nagygyombák. In Press, *Acta (Siculica)* 2001/1.
- SILAGHI Gh., LÁSZLÓ K. (1968): Contribuții la cunoașterea macromicetelor din România. *Contribuții Botanice*: 109-117.
- SZABÓ L. Gy. (1993): A gyilkos galóca mérgező fehérje (szakirodalmi összefoglaló). *Clusiana* 32/1-2: 97-108.
- TRAPPE J. M. (1962): Fungus associates of ectotrophic mycorrhizae. *The Botanical review* 28: 538-606.
- VESELY R. (1933): Revisio critica *Amanitarum europaeorum*. *Annals Mycol.* 31: 209-298.
- YANG Z. L., WEIS M., KOTTKE I., OBERWINKLER F., NEHLS U., GUTTENBERGER M., HAMPP R. (1999): *Amanita*. In Cairney W. G., Chambers S. M.: *Ectomycorrhizal Fungi: key genera in profile*. Springer Berlin Heidelberg, pp. 201-230.

SZÉKELYFÖLD GALÓCÁI KÉPEKBEN

Amanita caesarea (Scop.: Fr.) Pers. Császárgalóca
(fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)

Amanita ceciliae Óriás selyemgomba (Berk. & Br.) Bas
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita citrina (Schaeff.) Gray Citromgalóca
(fotó Benedek Lajos)

Amanita citrina var. *alba* (Gill.) Gilb. A citromgalóca fehér változata (fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita crocea (Quél.) Singer Narancsszínű selyemgomba
(fotó Benedek Lajos)

Amanita crocea (Quél.) Singer Narancsszínű selyemgomba,
fehér színváltozat (fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)

Amanita eliae Quél. Részös galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita franchetti (Boud.) Fay. Érdes galóca
(fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)

Amanita fulva Sing. Rőt selymgomba
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita fulva Sing. Rőt selymgomba, fehér színváltozat
(fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)

Amanita gemmata (Fr.) Bertil. Sárga galóca
(fotó Benedek Lajos)

Amanita lividopallescens Gill.
(fotó Benedek Lajos és Pál-Fám Ferenc)

Amanita magnivolvata Aalto
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita mairei Foley Ezüstfehér selymgomba
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita muscaria (L.) Pers. Légyölő galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita pantherina (DC.: Fr.) Krombh. Párducgalóca
(fotó Benedek Lajos)

Amanita phalloides (Fr.) Link Gyilkos galóca
(fotó Benedek Lajos)

Amanita porphyria Alb. & Schw.: Fr. Bíborgalóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita regalis (Fr.) R. Mre. Barna galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita rubescens (Pers.: Fr.) Gray Piruló galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita rubescens (Pers.: Fr.) Gray Piruló galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita rubescens var. *annulosulphurea* Gill. A piruló galóca sárga gallérú változata (fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita solitaria Tüskés galóca, fiatal termőtest
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita solitaria (Bull.: Fr.) Merat Tüskés galóca, öreg termőtest (fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita excelsa (Fr.) Bertil. Szürke galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita strobiliformis (Paul.: Vitt.) Bertil. Cafrangos galóca
(fotó Benedek Lajos)

Amanita submembranacea (Bon) Groeger
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita umbrinolutea (Secr.: Gill.) Bat. Sárgásbarna
selymgomba (fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita vaginata (Bull.: Fr.) Szürke selymgomba
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita vaginata (Bull.: Fr.) Szürke selymgomba
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita vittadinii (Mor.) Vitt. Őzlábgalóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

Amanita solitaria (Bull.: Fr.) Merat Tüskés galóca
(fotó Pál-Fám Ferenc)

moeszia

Erdélyi Gombász
Vol. 1. pp. 55-68

THE AMANITACEAE IN HUNGARIAN FOLK TRADITION

Győző ZSIGMOND

University of Bucharest, Department of Hungarology, RO-Bucharest, Str. Ed. Quinet nr. 7.

Keywords: *Amanitaceae, Hungarian ethnomycology, Carpathian Basin, names and use*

Abstract: *This study (a novelty in the domain) offers a concise presentation of the presence of this kind of fungi in Hungarian popular terminology, knowledge, in folklore and in folk medicine. There are 7 kinds of Amanitaceae with 53 names known in the Hungarian folk tradition.*

The author focuses on the situation concerning the past and present on the basis of the literature of this subject and his research has been carried out recently first of all in Transylvania, south-east Ukraine, in the regions of the Zempléni-mountain, Ormánság and Órség in Hungary and in the west of Moldavia. The informants were mostly Hungarians. Beliefs and knowledge are compared in time (past-present) and in space (Hungary, Romania...). Some of the data of the study are interesting not only for anthropologists but probably for linguists and mycologists too.

Résumé: Les Amanites dans la tradition populaire hongroise

Cette étude aborde les connaissances et les croyances populaires hongroises concernant les Amanites (7 espèces ayant 53 noms). L'auteur parle d'abord en abrégé de la façon dont ces champignons ont été nommés, utilisés anciennement et au présent; il énumère des informations intéressantes par exemple au sujet de la tradition, de la cuisine, de la médecine populaire hongroise. Puis il résume la situation actuelle se rapportant aux corrélations entre croyances et connaissances et à quelques dates à l'égard de peuples voisins ou lointains. En appendice on offre la liste des interlocuteurs et une bibliographie. On a fait travail de terrain dans le bassin carpatodanubien, en Transylvanie (ici dans le sens 'territoire de l'Hongrie attachée à Roumanie'), en Kárpátalja (appartenant à l'Ukraine, région voisine de la Roumanie, de la Hongrie, de la Slovaquie) et en Moldavie, les autres dates sont empruntées de la littérature spéciale.

Kivonat: A galócák a magyar néphagyományban

Jelen tanulmány a galócák a magyar néphagyományban betöltött szerepét vizsgálja, a hozzájuk kapcsolódó ismereteket, hiedelmeket, elnevezéseket mindenekelőtt. Részletezi a népi terminológia, a népi táplálkozás, a népi gyógyászat galócás vonatkozásait. Kitér a vizsgált gombák funkcióira. A tanulmányt adattár és a galócák népi neveinek tájegységek szerinti jegyzéke egészíti ki. A szerző a magyar nyelvterület nagy részén eddig végzett terepmunkája és az eddigi szakirodalom alapján összegez, érdekes etnomikológiai adalékokkal szolgál. Mintegy félszáz néven hét galócféle ismert a magyarság körében, ezek különféle felhasználásáról ugyancsak szó esik.

INTRODUCTION

The fieldwork was performed from autumn 1992 to spring 2000 in the Carpathian Basin (Transylvania, in the wider use of the word, Kárpátalja, Moldavia, in the Ormánság, in Vas county, in the Órség and the mountainous region of Zemplén; further areas were covered by data taken from literature). The documentation, the list of informants and the bibliography are attached in the appendix.

ANALYSES

Meanings of the word "galóca"

In Hungarian the word "galóca" means both a kind of fish and a class of mushroom. The meaning of 'mushroom' is much more widely known than that of the fish. However, we have a toponym (Galócás /

Gălăuțaș in Hargita / Harghita county) named after the species of fish but we don't have one named after mushrooms. This is perhaps because we don't use the expression "galóca" by itself: we more often use it with epithets, when relating it to a specific kind of mushroom. On the other hand our *Amanitaceae* mostly have other popular names, which do not contain the word "galóca (of uncertain origin). Our most popular *Amanita* is undoubtedly the fly agaric (*Amanita muscaria*), in other words the "bolondgomba" ('crazy mushroom'), "mesegomba" ('mushroom of fairy tales'), and "légygomba" ('fly mushroom').

KNOWN AMANITA SPECIES IN HUNGARIAN FOLK TRADITION AND POPULAR TERMINOLOGY

KALMÁR et al. (1995) mentions 23 species of *Amanita*. Hungarian folk tradition takes note of only six or seven *Amanita* species: the caesar's mushroom, the fly agaric, the *Amanita rubescens* (the blusher) and least of all the panther (the false blusher, *Amanita pantherina*), the two kinds of death cap (*Amanita phalloides*, *A. virosa*) and the *Amanita vaginata*. It occurs exceptionally that the death cap is taken note of and not just labelled as a toadstool together with the other mushrooms. The fly agaric, the caesar's mushroom and the blusher are in many regions widely known. The fly agaric is to such an extent the symbol of the toadstool, the poisonous one, that in many regions the term "fly agaric" relates to this species. The *Amanita muscaria*, called sometimes "légygomba" 'fly mushroom' is considered to be beautiful and dangerous, the *Amanita caesarea*, the "úrgomba" ('lord mushroom'), honoured in its name by the Romans, is splendid and delicious, named also "királygomba" 'king's mushroom' in the Hungarian language area. Among the Romanian popular names the most widely known are those which have the meaning of "úrigomba" 'lord mushroom' or "királygomba" 'king's mushroom' (REINHEIMER RÎPEANU 1981). In the Vogues the meaning of the French name for the *Amanita caesarea* is "the king of mushrooms" (ROLLAND 1967).

In the case of *Amanitaceae* too folk terminology refers to different characteristics. Not at all to their habitat and to the time of appearance (this is one thing of interest, one particularity in the case of *Amanitaceae*), all the more to the most striking marks of these. The colour and characteristics of shape are more important. *Amanita caesarea* is "tojásgomba" 'egg mushroom'; *Amanita rubescens* is "borsgomba" ('pepper mushroom'), "pirula" ('blushing, blusher'), "borshátú gomba" ('pepper back mushroom'), "őzgomba" ('roe-deer mushroom'), "őzláb(ú)gomba" ('roe-deer leg mushroom'), "szarvasgomba" ('deer mushroom'); *Amanita phalloides* and *A. verna* are "fehér csiperke" ('white agaric'); fly agaric is "pöttyősgomba" ('flecked mushroom'), "pöttyös úrgomba" ('flecked lord's mushroom'); *Amanita pantherina* is "barna légygomba" ('brown fly mushroom'), "fehér pettyes borsgomba" ('white flecked pepper mushroom'); *Amanita vaginata* is "csúszógomba" (here the word "csúszó" means snake). It is frequent that the name refers to its ranging according to its consumption. *Amanita caesarea* is "úrigomba, úrgomba" ('lord mushroom'), "királygomba" ('king mushroom'), "császárgomba" ('emperor mushroom'); *Amanita muscaria* is "bogárgomba" ('beetle mushroom'), "gébergomba" ('a kind of beetle mushroom'), "légygomba" ('fly mushroom'), "légyölő gomba" ('fly killer mushroom'), "bolondgomba" ('fool mushroom'), "bukfencgomba" ('somersault, crazy mushroom'), "mérge galóca" ('toxic mushroom'), "méreggomba" ('poison mushroom'), "táncgomba" ('dance mushroom'), "vackorgomba" ('codling mushroom'), "vadgomba" ('wild mushroom'), "gyilkos galóca" ('killer mushroom'), "anyósgomba" ('mother-in-law mushroom'); "légygomba" ('fly mushroom'). *Amanita pantherina* is "bolondgomba" ('fool mushroom'); *Amanita phalloides* and very rarely *Amanita verna* are "bolondgomba" ('fool mushroom'), "sátángomba" ('devil mushroom'). The name "csúszógomba" for *Amanita vaginata* may be included here because for its users the word "csúszó" means above all poisonous snake, thus the name indicates that the mushroom is thought to be not edible, that it's regarded as a toadstool. The blusher (*Amanita rubescens*) doesn't have a name, which might be included here (we disregard now the fact that it is labelled a toadstool by those who don't know it). The name "mesegomba" 'tales mushroom' refers partly to its use, to the fact that it is often to be seen in storybooks.

There are cases when the reasons for the naming may not be determined, just presumed: "galóca" (maybe it reminds some people of the fish similarly named), "varjúgomba" ('carrion-crow', not edible, causing damage like the crow), "bagolygomba" ('owl mushroom'), "darugomba" ('crane'), these may resemble somehow the mentioned birds, szárgomba (?), tulikán (?).

Exceptionally though, the Hungarian popular etymology deals with the names of *Amanitaceae* too. The more simple cases are those when the reference to shape, use or likeness is reinforced. The naming of the fly agaric as "gébergomba" is a good example (I have found an explanation in the Őrség region that says: I think this is the name of this mushroom because it was used against a kind of black beetle). The historical events-based etymology is more sporadic, but perhaps more interesting. This is the case of the caesar's

mushroom (in the Kárpátalja region it is brought into connection with empress Maria Theresa), which is undoubtedly a popular etymology based on the partially scientific name.

It is important to distinguish between the Latin name of the well-known toadstools and the Hungarian popular names. Popular names often refer to various species of mushrooms. In the case of the *Amanitaceae* the names meaning 'foolish mushroom', 'fly mushroom', 'devil mushroom' exemplify this. Sometimes in different regions completely different species are named likewise. For example "úrigomba" designates not only caesar's mushroom, but also "sárga korallgomba" (*Ramaria flava*) as well in the Székelyföld (Szeklerland), in the Barcaság / Țara Bârsei and "ízletes vargánya" (*Boletus edulis*) in Kézdiszék / Kézdi county. It is misleading to count the mushrooms that one knows according to this. This is why the majority of the inhabitants of Sepsikőröspatak undervalue their own knowledge of mushrooms: they count according to the Hungarian popular names, forgetting that these names relate quite often to many species of mushrooms (ZSIGMOND 1997)

On the other hand the same mushroom, or the same group of mushrooms often has many different names. In this respect, in the case of the *Amanitaceae* there's one single exception (and even that conditionally): the szürke selyemgomba (*Amanita vaginata*), because in the Kárpátalja region it happens that "csúszógomba" refers to *Phallus impudicus*, even if/moreover it is an exceptive case.

On the basis of literature, and chiefly on the basis of my own research I found that Hungarians use 53 names, versions of names and of pronunciations for 7 species of *Amanitaceae*. The *Amanita muscaria* has the greatest number of popular names (16 names refer expressly to it, 2 versions of pronunciations and 6 names designating a toadstool =24), in a decreasing order of succession follows the *Amanita rubescens* (14), the *Amanita caesarea* (7), the *Amanita pantherina* (4), the *Amanita phalloides* sometimes together with the *Amanita verna* (3), and the *Amanita vaginata* (1). I recorded one single popular appearance of the official name (in the case of *Amanitaceae*): the fly agaric. No doubt that the Hungarian scientific name of this *Amanita* is used more often than that of the other one, because it is widely known, more mediatized, and not least because it has been felt proper.

AMANITACEAE AND POPULAR BELIEVES IN THE CARPATHIAN BASIN

Mushrooms bring to one's mind the notion of prolificacy. This could be regarded as universally valid. With Hungarians, the mushrooms (or a certain mushroom) do not unambiguously symbolize something well defined, as with the mycophob Transylvanian Saxons, where the fly agaric is the symbol of good luck. The sketch of it is joined to New Year's greetings (ZSIGMOND 1997). With the mycophilous Chinese, the mushroom symbolizes fertility, with the Bantus the mushroom is the symbol of the soul (CHEVALIER-GHEERBRANT 1991). We may say perhaps, that with Hungarians the mushroom is the symbol of prolific growth in a suitable environment ("nő, mint eső után a gomba" 'sg grows as the mushroom after the rain').

The connection of mushrooms to celestial phenomena, respectively of mushrooms to the dwellers of the sky or to the ghosts (the rise of these from a thunder-clap, the spit and excrements of Gods etc.) often occurs in different regions. The African Pangves originate the creation of Earth and sky from a tinder fungus. The fly agaric which may have been the basic substance of the soma, the nectar of the Hindu Gods, is used in hallucinatory drinks in shaman-type cultures, the kind of culture once the ancient Hungarian culture probably used to be (WASSON 1971, 1986). The Ostiak shaman near the Irtis river eats three or seven toadstools. He gets some sleep, then wakes up and talks to the ghosts (ELIADE 1988). With Hungarians - even if indirectly - mushrooms may be connected in certain respect to the conceptual sphere of divinities. Before the adoption of Christianity the ancestors of the Hungarians may have consumed mushrooms as something promoting communication with the supernatural forces (BALÁZS 1954, CZIGÁNY 1980, DIÓSZEGI 1967, GRYNAEUS 1996, KICSI 2002, VOIGT 1975, VÉRTES 1990.). "God gave us the mushrooms", they say, we say even today, "no one knows where they come from. It is good that they exist". Even beginning with our first Christian hermits, monks, it may have been an important food of our Hungarians of various faith. Mushrooms hadn't been cultivated, still grew - it is easy to believe - as an obvious sign of providence.

AMANITA SPECIES AS "USEFUL CREATURES"

Determinative are the meanings of mushrooms connected to their practical use.

Contradictory denotation contents were attached to them not only because of their diversity, their poisonous, harmful or edible useful habit. Their esthetical appreciation is in accordance with practical points

of view. Those for whom the mushroom is a means of subsistence, cannot form a judgment of its beauty without taking into account its usefulness. The mushroom-symbol of the story books – as far as I know – isn't considered by anyone to be the most beautiful, though we can see it again and again as ornamental motives on Hungarian wall-hangings and peasant embroideries (SÁNTHA 2000). I have recently seen in Koltó / Coltău such a wall hanging, the result of needlework (see also KESZEG 1991). The sketch of this poisonous, but still beautiful toadstool is used with predilection on table-clothes as well. From among the agarics the *Amanita caesarea* and the *Amanita rubescens* are considered to be beautiful in some regions of Hungarian language area. The first, for example in the Őrség / Burgenland, Szilágyság / Sălaj, the latter in Háromszék county / județul Covasna and the Kárpátalja, where these species are well and widely known.

A particular way of making use of the fly agaric is known in the Gyimes. It lends the cheese a beautiful yellow colour, as the people from the Gyimes assert and prove (Pál PÁLFALVI's personal notification).

Accordingly the functions and meanings of the mushrooms in Hungarian ethnomycology and especially that of *Amanita* species can be summarized as follows:

1. food (ingredient; delicacy); 2. poison; 3. merchandise (pecuniary resource); 4. raw material for paints (JACCOTTET 1973, Pál PÁLFALVI's personal notification); 5. ornamental motive (SINKÓ 1980); 6. symbol of fertility (TOPOROV 1988); 7. hallucinatory, stupefying drug (TOPOROV 1988: 83.; WASSON 1986); 8. adulticide.

Other functions and meanings of mushrooms that are not valid in the case of Amanitaceae with the Hungarian people:

1. raw material for producing ornamental pieces, articles of consumption, toys, for kindling fire;
2. vaccine (GUNDA 1966); 3. symbol- representing masculine sexuality (as an iconic sign); symbol of immortality (TOPOROV 1988), of the soul (CHEVALIER-GHEERBRANT 1991)
4. medicament
5. weather indicator
6. purifier, antiseptic
7. perfume (Jaccottet 1973)
8. fishermen's indicator of flood (they use kindled tinder for this purpose along the Danube for example in Decs (ANDRÁSFALVY 1975)
9. lubricant (DÖMÖTÖR 1952)
10. blackboard duster (Moldavia, Bahána / Bahana)
11. indicator of the direction of the wind (the hunters from the Szeklerland sometimes find out the direction of the wind from the spores of so called puff-balls, *Lycoperdon* and *Calvatia*).

AMANITACEAE IN THE KITCHEN

There is information which tells us that edible mushrooms (*Amanita caesarea* for example) have been known since pre-historical times. The Romans first used the name of "Boletus" for edible mushrooms. The epigram of Martial said that you could let the servant take care of silver and gold, but not of caesar's mushroom (MAGGIULI 1977). The *Amanita caesarea* was preferred by the Romans (VERESS 1982) and since then it has been considered a delicious food.

In the Carpathian Basin the northeastern Hungarian populations use mushrooms for food in the fasting period. In the countryside, close to Nyitra, only at Christmas time, they added in the soup dry plums and mushrooms and in Ledec they prepared mushroom soup and poppy croissant (TÁTRAI 1990). Among the Hungarian population the mushroom is considered to be a fasting food. The Romans celebrated many religious events and in the fasting periods they used mushrooms (DRĂGULESCU 1981). In the fasting soup the people of Mogyoróska (region of Zemplén) like to add *Amanita muscaria* or *Boletus edulis*.

Usually the mushroom food is considered to be heavy food, but this impression is exaggerated because the *Amanita caesarea* is really light for the stomach (KALMÁR & MAKARA 1976).

There is no *Amanitaceae* to be eaten uncooked. The Caesar's *Amanita* is used for soup. The *Amanita rubescens* is fried in the pan but after that it is added to the omelet or to the stew. The soup prepared with Caesar's *Amanita* is a very traditional one among Hungarians. It is a well known story of Clusius (ISTVÁNFFI 1900):

"I remember when in 1584 in vintage period I was the guest of Boldizsár Batthyány because he sent a couch for me in Vienna to take me to him in his palace of Németújvár / Güssing (Austria). We were having lunch when he brought a soup in which there was a Caesar's *Amanita*. I don't usually eat mushrooms, but at that time, without knowing that the liquid of the soup was the result of boiling the mushroom, I asked the landlord in French about the gold yellow colour of the soup. He smiled and turning to the Hungarian guests, he told them what had happened to Clusius, he thought that it was because of the saffron that the soup was so yellow (ISTVÁNFFI 1900)."

The recipe: "The Hungarians prepare the mushrooms like this: after piling and cutting them into small pieces they put them in sour/cream adding parsley and pepper."

Another recipe: “after piling them and cutting their stalks they are a little bit fried in live coal and in yolk. Other recipe: the stalks are cut off and the mushrooms are mixed with eggs and fried in butter, and this is called in German Eyserschmalz. This kind of mushroom can be used also dried and after that they are boiled like the eggs (like in the case of *Boletus bulbosus*) and from their liquid with toast a sauce is boiled to which the following are added: vinegar, pepper, ginger and clove (ISTVÁNFFI 1900).”

Of the preservation of Amanitaceae we have little data. We have knowledge that in Kárpátalja (south-eastern part of Ukraine), in Muzsaly / Muzsijevo the *Amanita caesarea* was dried, then used in soup. The other *Amanita* – used sometimes for meals – the *Amanita rubescens* is used exclusively freshly prepared.

AMANITACEAE AND POISONING

It is a well-known belief among the Hungarians, the Romanians and others, that the mushrooms eaten by snails are edible. Again, it is thought that the mushrooms changing their colours are poisonous, but these latter, objectionable beliefs aren't taken for granted by any of the persons questioned. And this – mainly in the case of the death cap and *Amanita pantherina* – is a streak of luck. There still exists a funny, but infallible and universally valid way of recognizing toadstools: “The toadstool is that one which is standing at the skirts of the forest, throwing its hat to the ground” – I have heard from many people in Sepsikőröspatak / Valea Crișului (Romania).

Differences of mushroom poisonings are not usually scored in the Carpathian basin. In case of *Amanita* poisonings the recommendation is to drink milk and to make the person vomit, before taking him to hospital. We still know, that a maddening effect is attributed to the fly agaric. This is supported by two stories from Felcsík and respectively Gyimes / Ghimeș. The latter one I have heard from the researcher of ballads, Zoltán Kallós, in 1994: “Two old men ran mad of this toadstool and began to dance, while they kept saying: ripszom, ripszom. If I remember well Erzsébet Finánc (from Középlök / Lunca de Jos) related this to me.”

AMANITACEAE IN FOLK MEDICINE

Books dealing with popular therapeutics do not or scarcely touch upon mushrooms (HOPPÁL 1990, OLÁH 1986, VASAS 1985, MAKAY & KIS 1988, DANTER 1994). Nevertheless the use of mushrooms in curing may have had a noticeable tradition.

Our Ural-altaic or Finno-ugric relatives practice shamanism also in the present, shaman ancestors of Hungarians may have used toadstools on behalf of the healing for giving rise to the ecstatic state needed for doctoring. They used surely *Amanita muscaria* (called ‘fool mushroom’, ‘fly mushroom’) (DIÓSZEGI 1967, ELIADE 1988, VOIGT 1975, VÉRTES 1990).

Mushrooms have been used in therapeutics for a long time (see JACCOTTET 1973). Though the curative effect of the mushrooms hasn't totally been forgotten yet, we do not attach such an importance to them, as people in the antiquity and in the Middle Ages used to. The apothecaries of the turn of the century still used to mushrooms as medicine, but this doesn't happen any more in our country.

The muscarin – a hallucinatory element contained in the fly agaric, which has probably been the basic element of the soma – is being used in shamanistic cultures in preparing hallucinatory drinks. In the Hungarian language area several mushrooms are used to induce hallucinations, to cause trance, stupefaction etc. It is still used as a fly-poison, i.e. as an insecticide. In popular therapeutics it is also used as a diuretic remedy and against edema (VETTER 1993), but this is not the case with Hungarians.

Killing the flies was made on a medical purpose as flies were the cause of many diseases and infections. In 1601 Clusius mentioned that in Frankfurt the women in the countryside used to sell fly agarics on this purpose (ISTVÁNFFI 1900). In 1680 the role of fly agaric is known in Hungary as well (HOFFMANN 1989). It is widely known that fly agaric can be prepared for this purpose with sugar, milk, soup or honey. Except for Moldavia and Szeklerland fly agaric is known only for its name and its role in killing the flies. The same is true in Kalotaszeg / Călate region (PÉNTEK & SZABÓ 1985:307). Fly agaric is also known in Vas, Zemplén and many other parts of Hungarian language area. In Csík / Ciuc county and Háromszék / județul Covasna the brown (*Amanita pantherina*) and the red (*A. muscaria*) fly agaric are both known, it is also possible that panther amanita should have the same effects as fly agaric.

It is well known that fly agaric kills the flies (ZSIGMOND 1999). In Őrség region people used to use it for other insects as well.

It is obvious that in traditional medicine the role of macro fungi is known in some other areas as well, but science still has got some answers to give in this respect. For example the French, the Romanians, the

Hungarians and the Transylvanian Saxons know about the role of the fly agaric (that it kills flies), but the ostiak people don't have information about it (ROLLAND 1967, DRĂGULESCU 1992, 1995, ZSIGMOND 1997, SAAR 1991).

POPULAR KNOWLEDGE ON AMANITACEAE

In the ancient times Hungarians' knowledge on mushrooms (on *Amanitaceae* too) used to be overvalued. On the basis of Clusius' descriptions in his codex, Hungary was thought to be a country of great mushroom consumers. I believe that F. Gregor undervalued the Hungarians' knowledge on macro fungi as compared to that of the Slavic and Latin people (in the case of the Romanians living in Transylvania the South-Slavic influence was very important). In Hungarian villages it is quite a tradition to gather mushrooms, but there are great differences in the case of different regions (GREGOR 1973, GUNDA 1976).

HUNGARIAN POPULAR NAMES OF AMANITACEAE

INDEX OF REGIONS

úrigomba - <i>Amanita caesarea</i>	Aranyosszék / Scaunul Arieşului
úrgomba, - ? <i>Amanita caesarea</i> (VAJKAI 1941)	Balatonmellék, Hungary
mesegomba - , <i>Amanita muscaria</i>	
vadgomba, 'mérgező' - <i>Amanita is</i>	Bánság / Banat
légygomba - <i>Amanita muscaria</i>	
varjúgomba, 'mérgező gomba'	
légygomba - <i>Amanita muscaria</i>	Bányavidék (Kővár vidéke) / Baia Mare region
tojásgomba - <i>Amanita caesarea</i>	Baranya, Hungary
vadgomba - 'mérgező'	Barcaság / Țara Bârsei
darugomba - , <i>Amanita rubescens</i>	Bihar / județul Bihor
tojásgomba - , <i>Amanita caesarea</i>	
légygomba - <i>Amanita muscaria</i>	Csíkszék / Scaunul Ciuc (județul Harghita)
táncgomba - <i>Amanita muscaria</i>	
urigomba - ? <i>Suillus granulatus</i>	
pettyesgomba, pettygomba - <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba - <i>Amanita muscaria</i> , <i>Amanita pantherina</i>	Csíkszentmihály / Mihăileni (Felcsík)
barna légygomba, <i>Amanita pantherina</i>	Gyergyó / Gheorgheni region
piros légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
bolondgomba, mérgező gombák - (especially <i>Amanita muscaria</i>)	Gyimes / Ghimeş region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Kézdiszék / Tg. Secuiesc region
borsgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
borsgomba, borsosgomba, <i>Amanita rubescens</i> (gen.)	Orbaiszék / Covasna region
borsgomba, borsosgomba, <i>Russula foetens</i> (some)	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
borshátú gomba, <i>Amanita rubescens</i>	Sepsiszék / Sf. Gheorghe region
borsgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
fehér csiperke, <i>Amanita verna</i> , <i>A. phalloides</i>	
fehér pettyes borsgomba, <i>Amanita pantherina</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i> , <i>A. pantherina</i>	
vackorgomba, e.g. <i>Amanita muscaria</i> and other poisonous mushrooms	
őszike, <i>Leptota excoriata</i>	
őzigomba, <i>Leptota excoriata</i>	
rühösgomba, <i>Polyporus squamosus</i>	
királygomba, (<i>Amanita caesarea</i>)	Ipoly mente / region, Hungary, Slovakia (after TÓTH 1987)
őzlábú(gomba), (<i>Amanita rubescens</i>)	Kárpátalja region, Ukraine
szürke őzlábú, ? <i>Amanita excelsa</i>	
anyósgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
csúszógomba, (<i>Amanita vaginata</i>)	

légyölő gomba, <i>Amanita muscaria</i>	
őzláb(ú), <i>Amanita rubescens</i>	
csúszógomba, <i>Phallus impudicus</i>	
őzgomba, (<i>Amanita rubescens</i>)	
őzlábú gomba, <i>Amanita rubescens</i>	
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
urigomba, <i>Amanita caesarea</i>	
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
szarvasgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
őzlábgomba, <i>Amanita rubescens</i>	
kenyérgomba, <i>Lactarius volemus</i>	Kászon / Casin region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
galóca, <i>Amanita muscaria</i>	Nyárád mente / Nyárád region
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Mátra vidéke, Mátra region, Hungary (after MOESZ 1944)
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Mokányáság (Erdélyi-szigethegység) / Munții Apuseni
vadgomba, 'toadstool, mostly <i>Amanita</i> '	
tulikán, <i>Amanita rubescens</i>	
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Ormánság, Hungary
gébergomba, <i>Amanita muscaria</i>	Őrség, Hungary
pöttyősgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
bogárgomba, <i>Amanita muscaria</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	Sóvidék / Praid's region
sátángomba, <i>Amanita phalloides</i> (GUB 1996)	
szárgomba, (<i>Amanita rubescens</i>)	Szászföld / Saxon region
darugomba, <i>Amanita rubescens</i>	Szilágyság / Sălaj county
tojásgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Szombathely, Kőszeg and its regions (Vas county) / Hungary
úrigomba, <i>Amanita caesarea</i>	
bukfencgomba, 'mérgező'	
pirula, <i>Amanita rubescens</i>	
légyölő gomba, <i>Amanita muscaria</i>	
gyilkos galóca, <i>Amanita muscaria</i>	Homoród mente / Homoród region
légyölő gomba, <i>Amanita muscaria</i>	
mérges galóca, <i>Amanita muscaria</i>	
légyölő (gomba), <i>Amanita muscaria</i>	Nyikó mente / Nico region, Harghita county
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
mesegomba, <i>Amanita muscaria</i>	Zempléni-hegység / Hungary
úrigomba, <i>Amanita caesarea</i>	

OTHER DATA

bagoly gomba, <i>Amanita rubescens</i>	Dunántúl, Hungary (CLUSIUS 1601)
vr gomba, <i>Amanita caesarea</i>	Kalotaszeg / regiunea Călatea / Călate region (PÉNTEK ET SZABÓ 1985)
császárgomba, <i>Amanita caesarea</i>	
légygomba, <i>Amanita muscaria</i>	
roukagomba, <i>Amanita muscaria</i> (?)	
tehéngomba, <i>Amanita muscaria</i> (?)	
légy-ölő, <i>Amanita muscaria</i> (BENKŐ 1780)	Székelyföld / Secuime / Szeklerland
méreggomba, <i>Amanita muscaria</i> (BENKŐ 1780)	
bogárgomba, <i>Amanita muscaria</i> (KOVÁCS 1987)	Szigetköz, Hungary
légyölő gomba, <i>Amanita muscaria</i> (KOVÁCS 1987)	
úrgomba, <i>Amanita caesarea</i>	Zala megye, Hungary (BÖDEI 1943)

CORPUS (see too: ZSIGMOND 2001)

Amanita

***A. caesarea**, császárgalóca; popular terminology: *császárgomba* (Erdélyi-szigethegység, Kárpátalja), *királygomba* (along the Ipoly), *tojásgomba* (Baranya, Kárpátalja, Mátra region, Ormánság, Szilágyság, Vas county), *úrgomba* (Őrség, Vas county, Zala county), historical data: *Vr gomba* (Dunántúl), *urígomba* (Kárpátalja), *úrígomba* (Aranyosszék, Vas county, Zempléni-mountain)

Ethnographical data:

1. The egg mushroom doesn't have a Russian name. (Tp1)
2. We don't gather, don't eat the egg mushroom, the Hungarians do. (Th1)
3. They say it is called emperor mushroom 'cause it was Maria Theresa's favourite. (Té1)
4. They say it is the most delicious. I haven't eaten it, I just gathered it long ago in the forest of Pornó. (Já1)
5. In the soup the lord mushroom is the best. (Pap2)
6. It is very good for soup. I prepare the mushroom with vegetables. We haven't tasted it for a long time. Now it is rare. Once it used to be different. Go, my daughter, and bring some lord mushrooms!-they said and we used to find some instantly. Mogy3)

7. The *gébergomba* 'a kind of a beetle mushroom' is similar to the lord mushroom. It is advisable not to pick up the lord mushroom until it sprouts. Unfortunately there is little of it, however, this is the best for soup. (Szf1)

8. We dried the *tinóri*, the poplar mushroom (it is ugly, black in this form), the *bokros* mushroom (it is tough in this form) and the lord mushroom. (Mu1)

9. Here they are afraid of the lord mushroom. It is called like this also in Russian. (Mu1)

10. The lord mushroom is the most beautiful. (Szf4)

11. We clean the mushroom. When the water boils, we put the mushroom into it together with the vegetables. We cut up the turnip, the carrot, the parsley and the red onion into thin pieces. When it is cooked, we put into it a light thickening (we put a spoonful of flour into oil or fat and we stir it until it gets a light colour). Then we put red pepper into it and add cold water. I boil it separately and add it to the soup. Only the beautiful mushrooms are poured into, the rest is cut up into small pieces. (Mogy3)

!! **A. muscaria**, fly agaric; popular terminology: *anyósgomba* (Kárpátalja), *bogárgomba* (Őrség, Szigetköz), *bolondgomba* (general in the Hungarian language area), *bukfencgomba* (Vas county), *galóca* (along the Nyárad), *gébergomba* (Őrség), *gyilkos galóca* (along the Homoród), *legygomba* (Csík), *légygomba* (Bánság, Csík, Gyergyó, Háromszék, Kászon, Mátra vidéke, Sóvidék, Udvarhelyszék), *légyölő* (along the Nyikó), *légyölő galóca* (Dá4-6), *légyölő gomba* (along the Homoród, Kárpátalja, along the Nyikó, Szigetköz, Vas county), long ago: *méreggomba* (Székelyföld), *mérges galóca* (along the Homoród), *mesegomba* (Zempléni-hegység stb.), *pettygomba* (Csík), *pettyesgomba* (Csík), *piros légygomba* (Gyergyó), *pöttyösgomba* (Őrség), *pöttyös úrgomba* (Őrség), *táncgomba* (Csík), *vackorgomba* (Háromszék), *vadgomba* (Barcaság, Bánság), *varjúgomba* (Bánság) sz. *Gaftisch* (Hö1), né. és sz. *Fliegenpilz*, ro. *Burete prostesc* (El1,2, Va1). I mention that the names used for toadstools are here because they are mainly used for the fly agaric.

Ethnographical data: they put sugar on it and they use it for killing flies (general).

12. We used to put the fly mushroom in a small plate, we poured milk onto it, we dust it with a little sugar and the flies went on it and got killed. (Kor 8)

13. People used to put vinegar, sugar on the fly mushroom before. The flies flew on it and died. (Ze 1)

14. Some people used the fly mushroom for killing flies. (Sz4 1)

15. They used to put the fly mushroom into a plate, in which they also poured milk. Then the flies flew on it and died. (Szmá 3)

16. There are brown (*Amanita pantherina*) and red (*Amanita muscaria*) fly mushrooms. We used them against flies. We poured milk into a plate, the flies flew onto it and died. (Bor 5)

17. They used to cut the fly mushroom into pieces (*Amanita muscaria* and *Amanita pantherina*) and put into a plate, they poured water on it and it was good for killing flies. Maybe it is used even today. (Szmi 4)

18. The fly mushroom (*Amanita muscaria* and *Amanita pantherina*) put into sugary water is good against flies. (Szmi 2)

19. They put the fly mushroom into a plate, and milk and sugar onto it. This is the way they use it against flies. (Bor 3)

20. In a plate they put sugar onto the fly mushroom, and it's good against flies. (Új 1)
21. In a plate they put milk and sugar or honey onto the fly mushroom. Flies die because of it. (Bo 1)
22. They used to sugar the fly mushroom against the flies. (Köz 3)
23. There is a red toadstool with white spots on it, people call it fly-killing mushroom. (Szp 3)
24. It happened with a married couple. They danced madly because of the dance mushroom, the crazy mushroom. This happened in the village around (19)32-33. It was because of the fly mushroom. (Bo 1)
25. The Saxons believe that it brings luck and they draw it beside the greetings for the New Year. (Hö1).
26. We call the bad mushrooms with red hat 'vackorgomba'. (Kö3)
27. I think it was called like this because that cockroach-like beetle was killed with it. (Szf4)
28. They used to pour milk and dust sugar on it. It killed the flies. (Vel1)
29. I remember that an old lady used to have a bottle, with an edge and she put there the fly mushroom with water. She put sugar on it as well. It is known by most people as a toadstool. It is very beautiful, but the beautiful tinóru mushroom is peerless. (Mogy3)
30. The song starting with *Tegnap a Gyimesben jártam, / Bolondgombát vacsoráztam...* (Yesterday I was in the Gyimes / I had crazy mushroom for dinner) is known in the village. I heard it sung in Csík-szentdomokos too. (Szp5)
31. They sew géber mushroom 'a kind of a beetle mushroom' on cloths and ornamental cushions. Formerly they used to put milk on the géber mushroom, the flies flew onto it and died. (Szf2)

!! *A. pantherina*, párdugálóca; popular terminology: *barna léygomba* (Gyergyó), *fehér pettyes bors-gomba* (Háromszék), *léygomba* (Csík, Háromszék). Ethnographical data: it is very toxic. The majority of the people calls it *bolondgomba* 'toadstool, crazy mushroom'.

32. The pepper mushroom with white spots or the fly mushroom, sugared, is good against flies. (Kö 6)

* *A. rubescens*, piruló galóca; popular terminology: *bagoly gomba* (Dunántúl, historical datum), *bors-gomba* (Háromszék), *borsosgomba* (Háromszék), *borshátú gomba* (Háromszék), *darugomba* (Szilágyság, Bihar), *őzgomba* (Kárpátalja), *őzláb* (Kárpátalja), *őzlábgomba* (Kárpátalja), *őzlábú (gomba)* (Kárpátalja), *pirula* (Vas megye), *szárgomba* (Szászföld), *szarvasgomba* (Kárpátalja), *tulikán* (Erdélyi-szigethegység), ro. *Borșgombă* (Háromszék).

Ethnographical data:

33. We fry it just like the őzláb 'deer-leg'. We don't preserve it for the winter. It is usually red underneath. (Kö7). I heard the name *borosgomba* 'pepper mushroom' from a few children and youth in Kőröspatak.
34. A lot of people gather it and eat it but it is not allowed to be sold in the market. (Szh1)
35. In Széplak the gypsies regularly peddle with the *darugomba*. (Bsz1)

!! *A. phalloides*, gyilkos galóca, !! *A. verna*, fehér gyilkos galóca; popular terminology: *fehér csiperke* (Háromszék), *bolondgomba* (Háromszék), *sátángomba* (Sóvidék). The majority of the people simply calls it *bolondgomba* 'toadstool, crazy mushroom'.

(*) *A. vaginata*, (szürke selyemgomba); popular terminology: *csúszógomba* (Kárpátalja)

REFERENCES

- ANDRÁSFALVY B. (1975): A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig. In: Tanulmányok Tolna megye történetéből VII. Szekszárd.
- BALÁZS J. (1954): A magyar sámán réulete. *Ethnographia* 65/3-4: 416-440.
- BENKŐ J. (1780): *Phytologicon. Index I. Vegetabilium. Fungi. Budae*, 83-84.
- BÓDEI J. (1943): Adatok Zalabaksa gyűjtőgető gazdálkodásához. *A Néprajzi Múzeum Értesítője*, XXXV. 2.sz. 70-73.
- CHEVALIER J., Gheerbrant A. (1991): *Dictionnaire des symboles*. Paris.
- CLUSIUS, c. (1601) *Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia et Codex Clusii*. Antwerpen
- CZIGÁNY, L.G. (1980) The Use of Hallucinogens and the Shamanistic Tradition of the Finno-Ugrian people. *The Slavonic and East European Review*, Univ. of London, Vol. 58, Nr. 2.: 212-217.
- DANTER I. (1994): Népi gyógyítás a Kisalföld északi részén. Komárom-Dunaszerdahely.
- DIÓSZEGI V. (1967): A pogány magyarok hitvilága. Budapest.
- DÖMÖTÖR S. (1952) Dömötör Sándor gyűjtése. Farkasfa, 1952.május 22-26. Savaria Múzeum, Szombathely, Néprajzi Osztály Kézirattára, K-189.IV.3-4., 15.
- DRĂGULESCU C. (1981): Date etnomicologice din sudul Transilvaniei. *Studii și Comunicări*, Sibiu, 41-48.
- DRĂGULESCU C. (1992): *Botanică populară în marginimile Sibiului*. Sibiu.
- DRĂGULESCU C. (1995): *Botanica populară în Țara Făgărașului*. Sibiu.
- ELIADE M. (1988): *Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*. IIe éd., Paris.
- GREGOR F. (1973): Magyar népi gombanevek. Budapest. *Nyelvtud.Értekezések* 80.
- GRYNAEUS T. (1996): *Isa por ...* Budapest.
- GUB J. (1996): Erdő-mező növényei a Sóvidéken. Korond.
- GUNDA B. (1966): *Ethnographia Carpathica*. Budapest.
- GUNDA B. (1976): Néhány megjegyzés a szláv eredetű magyar gombanevekhez. *Ethnographia* LXXXVII. 1-2.sz. 226-228.
- HOFFMANN G. (szerk. 1989): *Medicusai és borbélyi mesterség. Régi magyar ember- és állatorvosló könyvek* Radvánszky Béla gyűjtéséből (XVII-XVIII.sz.-i gyűjtemény). MTA Irodalomtudományi Intézete.
- HOPPÁL M. (1990): Népi gyógyítás. Magyar Néprajz VII.k. Budapest, 693-724.
- ISTVÁNNFI Gy. (1900): A Clusius-Codex mykologiai méltatása, adatokkal Clusius életrajzához. Budapest.
- JACCOTTET J. (1973): *Les champignons dans la nature*, Neuchatel.
- KALMÁR Z., MAKARA Gy. (1976): *Ehető és mérges gombák*. Budapest.
- KALMÁR Z., MAKARA Gy. RIMÓCZI I. (1995): *Gombáskönyv*. Budapest.
- KARDOS L. (1943): *Az Őrség népi táplálkozása*. Budapest.
- KESZEG V. (1991): *A folklór határán*. Kriterion, Bukarest.
- KICSI S. A. (2002): A légyölő galóca révületkeltő szerként való felhasználásáról. *Moeszia* Vol.I., -.
- KOVÁCS A. (1987): "Járok-kelek gyöngyharmaton." Növény- és állatnevek a Felső-Szigetköz tájnyelvében. In: *Mosonmagyaróvári Helytörténeti Füzetek* VI., Mosonmagyaróvár
- MAGGIULLI G. (1977): *Nomenclatura micologica latina*. Genova.
- MAKAY B., KISS J. (1988): *Népi gyógyítások Szatmárban*. Budapest.
- MOESZ G. (1944) A mátrai gombák népies nevei. *Botanikai Közlemények*, XLI. 109-114.
- OLÁH A. (1986): "Újhold, új király!" A magyar népi orvoslás életrajza. Budapest.
- PÉNTEK J., SZABÓ A. (1985): *Ember és növényvilág*. Bukarest.
- REINHEIMER Ripeanu S. (1981): *Denumirile românești ale ciupercilor*. *Limba Română*, XXX. noi.-dec. 585-595.
- ROLLAND E. (1967): *Flore populaire de la France ou Histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore*. Tome X., Paris.
- SAAR M. (1991): Fungi in Khanty Folk Medicine. *Journal of Ethnopharmacology*, 31., 175-179.
- SÁNTHA T. (2000): *Gelence népi gombaismerete*. Kézirat.
- SINKÓ Kalló K. (1980): *Kalotaszegi nagyírásos*. Bukarest.
- TÁTRAI Zs. (1990): Jeles napok – ünnepi szokások. In: *Magyar néprajz* 7.k. 102-328.
- TOPOROV V. Sz. (1988): Gombák. In: *Mitológiai enciklopédia* (Szerk. Tokarev, Sz.A.) I-II. Budapest, 82-83.
- TÓTH I. (1987) *Ipoly menti palóc tájszótár*. MNyTK 176. sz. Budapest.
- VAJKAI A. (1941) A gyűjtőgető gazdálkodás Cserszegtomajon. *Néprajzi Értesítő* XXXIII. 231- 258.
- VASAS S. (1985): *Népi gyógyászat*. Bukarest.
- VERESS M. (1982): *Gombáskönyv*. Bukarest.
- VÉRTES E. (1990): *Szibériai nyelvrokonaink hitvilága*. Budapest.
- VETTER J. (1993): Gyógyító gombák. *Gyógyszerészet*. 37. 945-949.
- VOIGT V. (1975): A szibériai sámánizmus. *Nyelvtudományi Közlemények* 77.k.1.sz. Budapest.
- WASSON R. G. (1971): Soma of the Aryans: An Ancient Hallucinogen? *Journal of Psychedelic Drugs* Vol.3 (No.2)-Spring 40-46.
- WASSON R. G. (1986): *Persephone's Quest : Entheogens and the Origins of Religion* New Haven and London, 17-81.,83-94.
- ZSIGMOND Gy. (1997): A gomba helye népi kultúránkban. Egy falu (Sepsikőröspatak) etnomikológiai vizsgálata. In: *Néprajzi tanulmányok*, Editura Universității din București, Bukarest, 64-132.
- ZSIGMOND Gy. (1999): *Les champignons dans la médecine populaire hongroise*. *Bull. Soc. mycol. Fr.*, Paris, 79-90.
- ZSIGMOND Gy. (2001): Galócák (Amanitaceae) a magyar néphagyományban. *Mikológiai Közlemények* Vol. 40. No. 1-2. p.: 123-144.

INFORMANTS:

- Ab**
Kézdiálbis, Háromszék / Albiș, județul Covasna
(1) Mihály Erzsébet 1920
(2) Mihály István 1916
- Ár**
Árapatak, Felső-Fehér megye (Háromszék) / Araci, județul Covasna
(1) Lőrinczi Etelka, 1927
- Ba**
Bahána, Bákó megye / Bahna, județul Bacău
(1) Kozsokár András, 1933
(2) Kozsokárné Józsa Anna, 1933
- Bé**
Bélafalva, Háromszék / Belani, județul Covasna
(1) Bíró Erzsébet, 1919
(2) Orbán Lázár, 1905
- Ber**
Bereck, Kézdiszék / Brețcu, județul Covasna
(1) Fóris Ferenc, 1926
(2) Kel Ödönné, 1933
- Bi**
Bikafalva, Udvarhelyszék / Tăureni, județul Harghita
(1) Bedő Lajos, 1914
- Bo**
Csíkborszóva, Felcsik / Bârzava, județul Harghita
(1) Erőss Antal, 1921
(2) Erőss Enikő, 1958
(3) Geréd Margit, 1919
- Bor**
Borszék / Borsec, județul Harghita
(1) Kis János, 1954
(2) Kis Borbála, 1929
(3) Salamon Mária, 1917
(4) Tamás Mária, 1929 (5) Tamás Szóra József, 1912
- Bot**
Botháza, Mezőség / Boteni, județul Cluj
(1) Nagy Sándor 1934
(2) Nagy Sándorné K. Ilona 1936
- Bsz**
Berettyószéplak, Bihar / Suplacu de Barcău, județul Bihor
(1) Búzás Mihály Barna, 1935
- Bu**
Bunyaszekszárd / Bunea mică (a village existing between 1870-1980 in the Bánság / Banat region)
(1) Ihász János, 1923
(2) Ihász Teréz, 1923
- Bú**
Barcaújfalu, Barcaság / Satu Nou, județul Brașov
(1) Soós Anna, 1932
- Búj**
Beregújfalu, Beregi járás / Novoje Szelo, Ukraine
(1) Barátné Csete Tünde, 1974
(2) Csete Tivadar, 1935
(3) Cseténé Molnár Irén, 1941
(4) Füzesi Csaba, 1949
(5) Kozmeda Olena Ivanyevna, 1946
(6) Lihtejné Jaskó Anna, Miklóssé, 1923
(7) Máté András, 1920
(8) Máténé Molnár Erzsébet, 1926
(9) Máténé Pallagi Kornélia, 1963
(10) Tihor Sándor, 1955
(11) Tihorné Máté Izolda, 1958
(12) Tóthné Bak Erzsébet, Istváné, 1923
- Buk**
Bukarest / București
(1) Molnár Szabolcs, 1943, egyet. tanár (from Mezőtelegd / Tileagd, județul Bihor)
- Bü**
Gyimesbükk / Ghimeș-Făget, județul Bacău
(1) Antal Mária, 1939
- Cé**
Krasznacégény, Szatmár / Țeghea, județul Satu Mare
(1) Szaniszló Ilona, 1903
- Cse**
Csernáton / Cernat, județul Covasna
(1) Gajdó József, 1955
- Csk**
Csomakőrös / Chiuruș, județul Covasna
(1) Antal Imre
- Csr**
Csíkrákos / Racu, județul Harghita
(1) György Mihály
(2) László István (Utász)
- Dá**
Dálnok, Háromszék / Dalnic, județul Covasna
(1) Bangyán Ildikó, 1942
(2) Bangyán Sándor, 1944
(3) Bangyán Sándor, 1969
(4) Kicsi Sándor, 1919
(5) Márton Éva, 1913
(6) Márton László, 1947
(7) Márton László, 1973
(8) Márton Magdolna, 1950
(9) Miklós István, 1919
(10) Miklós Mária, 1924
(11) Szász Imre, 1912
(12) Szász Miklós, 1900
- De**
Székelyderzs, Udvarhelyszék / Dârjiu, județul Harghita
(1) Bartha Bálint, 1926
- Deb**
Debrecen, Hungary
(1) Képes Károly (1951)
- Do**
Dofteana, Bákó megye / județul Bacău
(1) Cambei, Vasile, 1958
- Éf**
Étfalvazoltán / Zoltan, județul Covasna
(1) Gáll Péter, 1940
- El**
Előpatak, Vâlcele
(1) Scurtu Doru, 1955
(2) Scurtu Elisabeta, 1909
- Esz**
Esztelnek / Estelnic, județul Covasna
(1) Cserei Piroška, 1965
(2) Cserei Piroška's notices
- Fe**
Gyimesfelsőlok, Gyimes / Lunca de Sus, județul Harghita
(1) Péter Károly, 1935
- Fi**
Fintaháza, Marosszék (Nyárad mente) / Cinta, județul Mureș
(1) Bordi András, 1945
- Fr**
Felsőróna, Máramaros / Rona de Sus, județul Maramureș
(1) Fetko Pável, 1952
(2) Poljancsuk Juljáná, 1959
(3) Poljancsuk Nyikoláj, 1928
(4) Szenderszki János, 1938
- Ge**
Gernyeszeg / Gornești, județul Mureș
(1) Szabó Judit
- Gi**
Gidófalva, Sepsiszék (Háromszék) / Ghidfalău, județul Covasna
(1) Tóth Lajos
- Go**
Gorzafalva, Bákó megye / Oituz, județul Bacău

(1) Domokos Ilona, 1910

Gú

Gút (Kis- és Nagy-), Beregi járás / Gutovo, Ukraine

(1) Antal Irma, 1921

(2) Bíróné Manzák Gizella, 1940

(3) Bíróné Tompa Piroška, 1926

(4) Csulák Ernő, 1959

(5) Demeterné Barkaszi Etel, 1950

(6) Pocsainé Antal Ilona, 1953

He

Hetyen, Beregi járás / Lipovoje, Ukraine

(1) Bihari Barna, 1963

Ho

Hodgya, Udvarhelyszék / Hoghia, județul Harghita

(1) Baczó Béla, 1907

Hő

Heldsdorf, Halchiu, Hőltövény, județul Brașov

(1) Uta Depner, 1942

Hv

Hídvég / Hăghig, județul Covasna

(1) Szabó János

Ig

Igazfalva, Bánság / Dumbrava, județul Timiș

(1) Pappné Sándor Ilona, 1940

Izs

Izsnýéte, Munkácsi járás / Zsnyatino, Ukraine

(1) Bíróné Bahus Erzsébet "Józsefé", 1956

(2) Lőrincné Vank Gyöngyi, 1940

(3) Bence Gyula, 1955

(4) Bence János (Füles Kacsó), 1928

(5) Bencéné Kacsó Rozália, 1932

(6) Gáti Gusztáv, 1953

(7) Gáti Ilona, 1954

(8) Vank Ida, 1913

Já

Ják, Vas megye, Hungary

(1) Máté Györgyné Somogyi Anna, 1915

Ká

Kálnok / Calnic, județul Covasna

(1) Bálint Gábor, 1912

Kap

Magyarkapud / Căpud, județul Alba

(1) Köntzei Józsefné Ferenc Margit, 1925

Km

Kézdimartonos, Háromszék / Mărtănuș, județul Covasna

(1) Antalné Lupán Erzsébet, 1936

(2) Ciobanu Ion, 1928

(3) Stratulat Frusina, 1933

Kol

Koltó, Bányavidék / Coltău, județul Maramureș

(1) Balázsfi Béla, 1915

(2) Téglás Irén, 1938

Ko

Kom(m)andó, Felsőháromszék / Comandău, județul Covasna

(1) Fazakas Gyula

(2) Korent Jenő

(3) Székely Gábor

(4) Zsögön Zoltán, 1959

Kor

Korond, Sóvidék / Corund, județul Harghita

(1) Bertalan Lajos, 1914

(2) Demeter Márta, 1917

(3) István Lajos, 1920

(4) Lőrincz (Utász) Sándor, 1955

(5) Máthé Árpád, 1942

(6) Máthé Vince, 1910

(7) Molnos András, 1933

(8) Molnos Juliánna, 1945

(9) Szócs Lajos, 1938

(10) Tófalvi (Bíró) Ferenc

Kő

Sepsikőrőspatak, Háromszék / Valea Crișului, județul Covasna

(1) Demeter József, 1901

(2) Demeter Sándor, 1951

(3) Dima Miklós, 1964

(4) Fejes Juliánna, 1903

(5) Mészely József, 1927-1986

(6) Mészely Klára, 1930

(7) Pakulár Berta, 1939

(8) Pinti Gizella, 1932

(9) Pitlák István, 1944

(9) Szántó József, 1905

(10) Téglás Mihály, 1937

(11) Páll Lajos, 1933

(12) Pakulár István, 1971

(13) Pakulár Erzsébet, 1971

(14) Ütő Anna, 1947

Köz

Gyimesközéplek, Gyimes / Lunca de Jos, județul Bacău

(1) Antal (Finánc)Erzsébet, 1917

(2) Mihók Berta, 1925

(3) Mihók Borbála, 1928

(4) Minus András (Balázs), 1970

(5) Minusné Both Márta, 1974

Kv

Kolozsvár / Cluj

(1) Horváth Gabriella, 1941

(2) Kallós Zoltán

(3) Zólyomi Gyuláné

La

Magyarlapád, Alsó-Fehér / Lopadea Nouă, județul Alba

(1) Gergely István, 1951

(2) Sipos Árpád, 1935

(3) Sipos Margit, 1943

Le

Lemhény, Kézdiszék / Lemnia, județul Covasna

(1) Kulcsár Mária

Lu

Lujzikalagor, Moldva / Luizi Călugăra, județul Bacău

(1) Kósa Józsiné Gábor Mária, 1947

Mad

Csikmadaras / Mădăraș, județul Harghita

(1) Balázs József, 1934

Mak

Maksa / Moacșa, județul Covasna

(1) Ambrus Mihályné Kakas Erzsébet, 1923

Mj

Makkosjánosi / Ivanovka in Bereg, Ukraine

(1) Punykó Mihály, 1911

Mogy

Mogyoróska, Zemplén vm., Hungary

(1) Hegedűs Mihály, 1935

(2) Hegedűs Mihályné, 1939

(3) Koritár Gyuláné Ella néni, 1927

(4) Nagy Balázs ?

Mvi

Magyarvista, Kalotaszeg

(1) Szallós István, 1936

(2) Szallós Istvánné Muszka Ibolya

Mu

Nagymuzsaly / Muzsijevó, Beregi járás, Ukraine

(1) Nohács József, 1930

Na

Szilágynagyfalu, Szilágyság / Nușfalău, județul Sălaj

(1) Boldizsár György, 1950

(2) Csengettyűs László ("Sanyi"), 1926

(3) Csengettyűs Teréz ("Sanyiné, Ilka"), 1927

(4) Major Eszter, 1936

(5) Varga Juliánna ("Boldizsárné"), 1932

Nd

Nagydobrony / Velikaja Dobrony, Beregi járás, Ukraine

(1) Molnár András, 1930

(2) Molnárné Szanyi Mária, 1930

(3) Nagy Jolánka, 1943

Né

Négyfalu, Barcaság / Săcele, județul Brașov

(1) Hochbauer Ferencné Gáspár Sára, 1922

(2) Köpe Ilona, 1931

Nv

Nagyvárad, Bihar / Oradea, județul Bihor

Adatközlők:

(1) Erdődi Lajos (1971)

(2) Kristófi Laura (1972)

Ót

Ótelek, Bánság / Otelec

(1) Keresztes István, 1922

(2) Keresztesné Stoian Margit, 1924

(3) Talpai Magdolna, 1949

(4) Talpai Teréz, 1919

(5) Szakál Rozália, 1917

Ozs

Ozsdola, Háromszék / Ojdula, județul Covasna

(1) Gergely Hanna, 1955

Ősz

Őriszentpéter (Őrség), Hungary

(1) Ábrahám Tibor, 1941

(2) Ifju Vilmosné Závecz Margit, 1934

(3) Id. Kopasz József, 1924

(4) Kopasz Józsefné Horvát Erzsébet, 1929

Pa

Parajd, Sóvidék / Praid, județul Harghita

(1) Fülöp Margit, 1951

(2) Fülöp Mihály, 1948

Pap

Pornóapáti, Vas megye, Hungary

(1) Ágh István, 1919

(2) Kozorics Angelika, 1988

(3) Schmidt Paula, 1925

(4) Unger József, 1914

Pf

Patakfalva, Udvarhelyszék / Văleni, județul Harghita

(1) Somorai János, 1944

Po

Aranyospolyán, Aranyosszék / Poiana-Turda, județul Cluj

(1) Zsigmond Ibolya, 1939

Pu

Pusztina, Moldva / Pustiana, județul Bacău

(1) Bartha Ilona, 1923

(2) Beța Elena, 1946

Rá

Nagyrá / Ratovci, Ung, Ukraine

(1) Palotai Etelka, 1949

(2) Rada István, 1928

(3) Stefán Miklós (Peti), 1945

Sm

Siménfalva, Nyikó mente (Udvarhelyszék)/Șimonești, județul Harghita

(1) Gál Miklósné Kibédi Juliánna, 1910

(2) Kibédi József, 1908

(3) Marosi Imre, 1909

Szá

Gyergyószárhegy, Gyergyó / Lăzarea, județul Harghita

(1) Gurzó Ferencné Köllő Margit, 1922

Szé

Szék, Mezőség / Sic, județul Cluj

(1) Boldizsár Mihályné Ungvári Sári

(2) Juhosné Kocsis Rozália

Szgy

Sepsiszentgyörgy, Háromszék/Sf.Gheorghe, județul Covasna

(1) Hirni Gábor

(2) Márk Miklós, 1959

(3) Szabó Viktor, 1950

Szf

Szalafő (Őrség), Hungary

(1) Horváth Kálmán, 1924

(2) Horzsa Sándorné Tamaskó Katalin, 1938

(3) Jakosán Henrikné, Aranka, 1928

(4) Tamaskó Sándor, 1941

Szi

Nyárádszentimre, Nyárad mente / Eremieni, județul Mureș

(1) Benedekfi Rózsa, 1931

(2) Pálfi Károly, 1919

Szh

Szombathely, Vas megye, Hungary

(1) Kalauz József

Szk

Sepsiszentkirály / Sâncraiu, județul Covasna

(1) Bartha István, 1912

(2) Bilibókné Barók Rozália, 1946

Szmá

Csikszentmárton / Sânmartin, județul Harghita

(1) Bajkó István, 1946

(2) Bajkó Katalin, 1955

(3) Balla József, 1922

(4) Nagy Mátyás, 1914

(5) Szócs Dénes, 1912

(6) Száva Antal, 1928

Szmi

Csikszentmihály/Mihăileni, județul Harghita

(1) Antal Gáspár, 1950

(2) Antalné Szögyör Veronika, 1952

(3) Ugron Attila, 1930

(4) Ugronné Imre Ilona

Szo

Magyarszovát, Mezőség/Suatu, județul Cluj

(1) Asztalos Mártonné Kis Erzsébet, 1917

(2) Bodor Erzsébet, 1941

(3) Maneszes Sára, 1931

(4) Marton Anna, 1931

(5) Crisan, Maria, 1920

(6) Bodor Árpád, 1969

(7) Márton György, 1965

(8) Nagy Károlyné, 1948

Szol

Szolokma, Marósszék / Solocma, județul Mureș

(1) Jakab Péter, 1950

Szp

Homoródszentpál, Homoród mente/Sânpaul, județul Harghita

(1) Gábos Domokos, 1924

(2) Geréd András, 1910

(3) Geréd Jula, 1912

(4) Néma Géza, 1960

(5) Forrai Tibor 1953

(6) Nagy Lajos 1973

(7) Néma József 1949

Szt

Csikszenttamás / Tomești, județul Harghita

(1) Bara Ferenc, 1954

Te

Telekfalva, Udvarhelyszék / Teleac, județul Harghita

(1) Orbán Berta

Té

Técső/Tyacev, Máramaros, Ukraine

(1) Bartos István, 1926

(2) Bartosné Román Jolánka, 1932

Th

Tekeháza / Tekovo, Ugocsa, Ukraine

(1) Molnár Jenő, 1922

(2) Molnárné Kövesdi Etelka, 1930

(3) Riskóné Holubán Katalin, 1955

Tr

Torony, Vas megye, Hungary

(1) Horváth Ferenc, 1951

Tp

Tiszapéterfalva / Petrovo, Ugocsa, Ukraine

- (1) Uhách József, 1918

Udv

Székelyudvarhely / Odorheiu Secuiesc, județul Harghita

- (1) Károlyi István
- (2) Kovács István

Új

Kászonújfalú, Kászonszék / Casinu Nou, județul Harghita

- (1) Barta László, 1933
- (2) Bartha Bernadette, 1971

Va

Magyarvalkó, Kalotaszeg

- (1) Kovács István, 1950, ref.(mérnök, jelenleg Sepsiszentgyörgyön él)
- (2) Kovács Márton, 1920
- (3) Kovács Mártonné Lőrincz Erzsébet, 1927

Vá

Várfalva, Aranyosszék / Moldovenești, județul Cluj

- (1) Fodor Andás, 1947
- (2) Fodor Miklós, 1920

Val

Vălenii de Munte, județul Prahova (megye)

- (1) Serpescu, Ioan, 1951

Ve

Verespatak, Mócvidék / Roșia Montană, județul Alba

- (1) Aida Viorica, 1941
- (2) Almasan Doru, 1960
- (3) Falics László, 1930

- (4) Zlaczkiné Lőrincz Anna, 1907

- (5) Zlaczki János

Vé

Végyvár, Bánság / Tormac, județul Timiș

- (1) id.Czudar István, 1923
- (2) Forrainé Czudar Juliánna
- (3) Korsós Péter, 1903
- (4) Korsós Sára, 1940
- (5) Tamásy Mária, 1928

Vel

Velem, Vas megye, Hungary

- (1) Molnár Péterné Simon Mária
- (2) Pálffy József (1924), 74 éves

Vi

Visk / Viskovo, Máramaros, Ukraine

- (1) Czébely Emma, 1933
- (2) Czébely Lajos, 1951
- (3) Hata Olena, 1944
- (4) Horvát Éva, 1965
- (5) Horvát Róza, 1977
- (6) Horvátné Hogyi Éva, 1956

Ze

Zeteváralja, Udvarhelyszék / Subcetate, județul Harghita

- (1) Jakab Mihály, 1932
- (2) Petra Teréz, 1954
- (3) Sánduly Anna, 1911
- (4) Sánduly Lajos, 1955

KÖNYVISMERTETŐK • BOOK REVIEWS

ROBERTO GALLI: I BOLETI

287 oldal, olasz nyelvű (a határozókulcsok angolul is), keménykötés, 296 színes fotó, 165 fekete-fehér rajz, 6 színes illusztráció, 250 taxonról. Edinatura, Milano 1998, ára 41,32 euró.

A monográfiákhoz méltóan a témát a teljesség igényével felölelni kívánó művet tarthatnak kezükben a mikológiával foglalkozó szakemberek. Mint manapság minden és főként a jól illusztrált és komoly tudományos munkát hordozó gombáskönyvek, ez is meglehetősen borsos árú. Mégis, az ember csak addig drágállja amíg fel nem üti és el nem mélyed benne. Innentől kezdve már másodlagos, hogy milyen mélyen kellett a pénztárcánkba nyúlni.

A könyv a tinóruk rendszertani besorolásával kezdődik. Ezt követi az anatómiai fejezet, ahol a termőtest felépítése, színe, alaktana szerepel, részletesen tárgyalva a kémiai reakciókat is. Ezután a mikroszkópos jellemzőkkel (spóra, bazídium, cisztida, kalapbőr szerkezete) foglalkozó rész, majd egy rövid ökológiai áttekintés (termőhely, előfordulás, életmód) következik. Az azonosítás módszerei című fejezethez segítséget nyújt a könyv végén található ajánlott vázlat, melynek kitöltésével egyértelműen azonosítható egy tinóru a későbbiek során is. A tinóruk étkezési értéke, illetve a mérgező fajok toxicitási típusainak felsorolása is itt található. Végül a rendszertani rész tartalmazza a mikro- és makrobélyegeket egyaránt magába foglaló fő határozókulcsot. A nemzetség szerint a fajleírások (minden nemzetség előtt határozókulccsal) kitérnek a kémiai reagensekkel vizsgálható bélyegekre is és részletesen taglalják a hasonló taxonoktól való elhatárolás lehetőségeit.

Már az első lapozgatások során szemünkbe ötlenek a könyv kitűnő képei. Az olasz mikológusok többsége hosszú exponálási idővel, állványról készíti gombás fotóit, melynek előnyeiről e mű színes képei hűen tanúskodnak. Ezek mellett meg kell említeni a fajleírásoknál szereplő igen hasznos illusztrációkat a bazi-diospórákról, cisztidákról, mikorrhizapartnerekről, melyek nagyban hozzájárulnak a határozás sikeréhez.

A könyvben szereplő taxonok 14 nemzetsége: *Strobilomyces* (pikkelyestínóruk), *Gyroporus* (üregestínóruk), *Tylopilus* (epeízű tinóru), *Porphyrellus* (sötétínóru), *Phylloporus* (lemezestínóru), *Gyrodon* (égertínóru), *Boletinus* (csövestönkű tinóru), *Leccinum* (érdestínóru), *Chalciporus* (borsos tinóru), *Xerocomus* (nemezestínóru), *Suillus* (fenyőtínóru), *Boletus* (vargánya) továbbá a magyar névvel nem rendelkező *Aureoboletus* és *Buchwaldoboletus* nemzetségek.

A könyvet terjedelmes bibliográfia zárja és teszi teljessé melyet az ábécérendes index követ a nevekkel és szinonimákkal. Sajnos az olyan kispénzű mikológusoknak, akik közé jómagam is tartozom, még mérlegelniük kell, hogy az egyre több és színvonalasabb munkák közül melyikkel gazdagítsák könyvtárukat. Galli professzor műve azonban olyan alapmű, amely egyetlen gombákkal foglalkozó szakember polcáról sem hiányozhat.

BENEDEK Lajos, Szent István Egyetem,
Kertészettudományi Kar, Növényteni Tanszék,
luigi@freemail.hu

LADISLAV HAGARA, VLADIMÍR ANTONÍN, JIŘÍ BAIER: HOUBY

416 oldal, 1100 fajról, 1215 színes fotó, cseh nyelvű, keménykötés. Aventinum Kiadó, Prága, 1999, ára 570 CZK, ISBN 80-7151-181-1.

A cseh és szlovák nyelvű, amatőr gombászoknak írt népszerűsítő könyvek mindig is nagy számban jelentek meg a volt Csehszlovákiában. Példaként említeném PILÁT A., USÁK O. "Atlas Hub" című 1970-es munkáját, mely sok korabeli érdeklődő számára az egyik legismertebb volt.

A két ország szétválása után sem szakadt meg ez a folyamat. Ennek bizonyítéka pl. az 1994-ben megjelent "Houbařský Atlas", J. és M. ERHART tollából. Mindezen munkákat természetesen csak ízelítőként említem a számos cseh és szlovák gombáskönyv közül.

Csehszlovákiában és utódállamaiban idegen szerzők munkáinak fordításában is jeleskedtek, pl. Keizer G.; Gerhardt E.; vagy Albert L., Locsmándi Cs., Vasas G. műveit is fordították.

A legújabb, Prágában megjelent kötet három szerző összefogásának eredményeképpen született. Ez a mű ékes bizonyítéka annak, hogyan kell egy kis kelet-európai országban napjaink követelményeinek megfelelő korszerű gombáskönyvet írni a nagyközönség számára. A szerzők közül Antonín V. nemzetközileg is elismert szakember, mint a *Marasmius* (szegfűgomba), *Collybia* (fűlőke) és rokon nemzetségek kutatója, HAGARA L. nevét pedig a "Gombák képes enciklopédiája" című, 1999-ben lefordított könyve kapcsán a magyar olvasók is ismerik.

A kötet rövid bevezetővel kezdődik, mely tartalmazza a jelmagyarázatot is. Ezt követi a fajok leírása és színes fotói. Néhány Csehszlovákiában és utódállamaiban megjelent képes gombáskönyv felsorolása, illetve cseh és latin (tudományos) névjegyzék zárja a kötetet.

A fajleírások a tömlősgombákkal (*Ascomycetes*) kezdődnek, majd sorban az osztott bazídiumúak (*Heterobasidiomycetes*), és az osztatlan bazídiumúak (*Homobasidiomycetes*) csoportjai (*Aphylllophorales* - nemlemezes gombák; *Agaricales* - csiperkefélék; *Boletales* - tinórufélék; *Gasterales* - pöfetegfélék) következnek. Minden nagyobb rendszertani csoport egy tömör bevezetővel kezdődik (morfológia, ökológia), ezt követik a fotók és leírások.

A fajok leírása rövid, mindössze a makrobélyegek, élőhely és termőtestképzési időszak felsorolására szorítkozik, magyar példával élve, RIMÓCZI I. "Gombaválogató" I-IV. köteteihez hasonlóan.

A fotók mérete és minősége változó, viszont legtöbbjükön a jellemző makrobélyegek és az élőhely jól felismerhető, így kitűnően használhatók azonosításra.

Hiányosságként megemlítendő a tudományos nevek szinonimáinak részleges, illetve a tudományos név után a fajok leíróinak teljes hiánya. Ez utóbbi jelentős hiba, főleg azért, mert a bevezetőben a szerzők nem tüntetik fel a nevezéktant, melyet követnek.

Összefoglalva, az amatőr gombászok és az érdeklődő nagyközönség igényeit maximálisan kielégítő, napjaink követelményeinek megfelelő munka ez a kiadvány, követendő példa. Remélhetőleg magyar nyelven is lesznek hasonló kiadványok.

PÁL-FÁM Ferenc

PÁZMÁNY DÉNES: GOMBAHATÁROZÓ. NEMLEMEZES GOMBÁK

255 oldal, 600 fajról, 140 fekete-fehér és 12 színes tábla (6 tábla rajzokkal 56 fajról, 6 tábla fotókkal 24 fajról), magyar nyelvű, puhakötés. Bon Ami kiadó, 1998, Sepsiszentgyörgy, ára 24.000 lej, ISBN 973-98072-2-4.

Pázmány Dénesnek – korunk kiváló erdélyi mikológusának – PUSKÁS Attila szerkesztésében megjelent munkája ez a könyv. Sajnos a szerző nem élhette meg kiadását. A két kötetesre tervezett munka jelen kötete az Erdélyben dokumentáltan vagy potenciálisan előforduló nemlemezese gombafajokat (*Aphyllophorales*) foglalja magába, szám szerint több mint 600 fajt, melyek határozókulcsát és leírásait a szerző két évtizedes kutató és népszerűsítő munkája eredményeképpen állította össze.

A kötet kettős célt próbált megvalósítani: egyrészt tudományos alapossággal összeállított munka, másrészt minden amatőr gombász által könnyen használható kézikönyv.

Bevezető részében az általános ismeretek után összefoglaló jellegű fejezetek vannak a gombák testfelépítéséről, a termőtest általános tulajdonságairól, szaporodásukról, illetve a termőtestképzést befolyásoló környezeti tényezőkről. Utána a gombákról, mint táplálékról, a mérgezésekről, majd a nevezéktanukról esik szó.

Ezután következik a határozókulcs, előtte útmutatóval a használatáról és a szakkifejezések, rövidítések magyarázatával, végül az illusztrációk, irodalomjegyzék, illetve magyar és tudományos névmutatók zárják a kötetet.

A határozókulcs szabad szemmel is megfigyelhető (makroszkopikus) bélyegeken, tulajdonságokon alapszik, magába foglalva – nem megszokott módon – a fajleírásokat is. A mikroszkopos tulajdonságok jellemzői a fajleírásokban kaptak helyet.

A fajok csoportosítása az alábbi nagy, mesterséges egységekbe történt: földalatti gombák; pöfeteggombák; csészegombák; róka- és korallgombák; kucsmagombák; gerebengombák; tinóru- és likacsosgombák; valamint a jelen kötetben nem szereplő lemezese gombák.

A határozókulcs rövid "betanulás" után kiválóan használható. Másik nagy előnye a más országokban megjelent határozókkal szemben, hogy helyi (erdélyi) fajleírások alapján készült.

És most néhány szót a hiányosságokról. Bár számos potenciálisan előforduló faj is felsorolásra került, Erdély gombavilágának részleges feltártsága miatt nagyon sok, a közeljövőben dokumentálásra kerülő faj azonosítására nem alkalmas, ugyanis ezen fajok nem kerültek (kerülhettek) feldolgozásra a határozókulcsban.

A megcélzott olvasóközönség széles rétegére való tekintettel (a szerző célkitűzése) egyes, étkezési szempontból nem számottevő csoportok nem szerepelnek benne a dokumentált fajok teljes skálájával. Míg egyes csoportok (pl. *Helvellaceae* – papsapkagombák; *Otidea* – fülgombák; *Hydnaceae* – gerebengombák; *Boletaceae* – tinórufélék; *Gasteromycetes* – pöfetegfélék; valamint a föld alatti gombák) teljes dokumentáltságuk alapján megtalálhatók, addig más csoportok (pl. *Polyporaceae* s. l. – likacsosgombák; *Corticaceae* – kéreggombák) hiányosan vagy egyáltalán nem szerepelnek benne. Természetesen ez nem csorbítja a kötet használhatóságát a teljesen feldolgozott csoportok tekintetében.

Az illusztrációkat (fekete-fehér és színes ábrák) valamint a fotókat a szerkesztő a szerző hagyatékából válogatta ki. Valószínűleg ezért van az, hogy ezek szerzői nem szerepelnek a könyvben. A fekete-fehér ábrák nagy része a BÁNHEGYI J., BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. "Magyarország nagygombái" és a BOHUS G., KALMÁR Z., UBRIZSY G. "Magyarország kalaposgombáinak meghatározó kézikönyve" című, 1953-ban, illetve 1951-ben az Akadémiai Kiadónál megjelent határozókból való, ezeket BORZSÁK Sándor, KOCH Ernőné és LAKATOS Mária készítették. A színes rajzok és fotók szerzőjéről (vagy szerzőiről) semmiféle információt nem sikerült fellelnem.

Mind a fekete-fehér, mind a színes ábrák nagy része jól használható, tudományos alapossággal készült. A fotóanyag zöme viszont nehezen értelmezhető és használható, főleg a gyenge nyomdatechnikának és a kis méreteknak köszönhetően.

Összefoglalva, egy jól használható és a szerző célkitűzéseinek megfelelő mű a Gombahatározó, bár hiányosságoktól nem mentes. Előnye, hogy az első összefoglaló munka Erdély nagygombavilágáról. A bizonytalan sorsú II. kötetrel együtt minden erdélyi amatőr gombász és mikológus számára alapvető fontosságú.

VISSZATEKINTŐ. A LÁSZLÓ KÁLMÁN GOMBÁSZEGYESÜLET HÁROM ÉVE

PUSKÁS Attila

biológus, Sepsiszentgyörgy/Sf. Gheorghe

Amikor 1999. május 29-én a Nemere Természetjáró Kör székházában kilenc kezdeményező megalapította a László Kálmán Gombászegyesületet (LKG), talán nem is sejtettük, hogy ennyire sikeres lesz, hogy a sok-sok anyagi meg más természetű akadály ellenére ennyire megerősödik.

Pedig ez történt. Immár erre is lehetőségünk van, hogy támogatók segítségével tudományos igényű kiadványunk is megjelenhessen. Mára tagságunk is megnövekedett, számban és szakmai tekintélyben egyaránt. 2002 januárjáig 124-en iratkoztak be az LKG-be. Az elmúlt évek során számos gombászkirándulás, -tábor, gombaismereti előadások, tudományos tanácskozás sorjázott gazdag eseménynaptárunkban. Ezek áttekintése, éppen bőségük okán csakis vázlatosan lehetséges. A számos rendezvény mellett országos „premierként” számolhatunk be arról, hogy Sepsiszentgyörgy központi piacán a „gombaszazon” idején minden vasárnap tájékoztató ügyelet van, ahol a három megbízott gombász (Puskás Attila, Zoltán Sándor, Zsigmond Győző) egyike vizsgálja át a gyűjtők által bemutatott gombákat ehetőség szempontjából, és ismerteti meg az érdeklődőkkel az éppen időszerűeket. Valószínűleg e szolgálatnak is tulajdonítható az a tény, hogy városunkban az elmúlt, bőségesnek számító gombaszazonban nem volt jelentős mérgezési eset.

Az első év (1999. május – 2000. május) négy népes részvétellel lezajlott szakmai kirándulásán kívül (ezeket főleg a környéken, a Baróti-hegység déli területein rendeztünk meg) fontosabb rendezvényeink a következők voltak: a télen tartott László Kálmán emlékkiállítás és a kiállítás a taplógomba-feldolgozás mesterségéről és művészetéről a Székely Nemzeti Múzeumban, valamint Tóth Csongor tagtársunk február 19-i vetített képes előadása. Már április elején készültünk a tavaszi „gombavadászatra” a kucsmagombák ismertetésével. Ekkor már több mint félszáz tagja volt egyesületünknek.

Kiemelkedően jelentős a 2000. május 19-20-án a Dél-Hargita Piliske-hegyi vadászcastélyában tartott első tudományos tanácskozásunk, a galóca-konferencia, amelyet a nemzetközi tekintélynek örvendő, s kezdeményezésünket figyelemmel kísérő dr. Rimóczi Imre és dr. Vetter János mikológusok üdvözöltek. Horber Pál gyógyszerész, Tóth Csongor tagtársunk, fiatal doktorandus mikológusaink közül Pál-Fám Ferenc és Lázár Zsolt, valamint Zsigmond Győző egyetemi docens „járták körül” a galóca-kérdést. A házigazda Márk Miklós erdőmérnök kalauzolt, ő segítette a 25 résztvevőt a táj és gombái megismerésében. Sántha Tibor doktorandus gombász poszttert ajánlott fel ez alkalomból egyesületünknek. Petrovits Győző filmes beszámolóját konferenciánkról kis idő múltán bemutatta a Duna TV.

Kidolgoztuk gombatörvény-tervezetünk, amelyet elnökünk (dr. Zsigmond Győző) május folyamán át is adott dr. Bárányi Ferencnek, a román egészségügyi minisztérium akkori tanácsosának előterjesztés végett. Sajnos ez a tervezet nem jutott el rendeltetési helyére, s ezért a jelenlegi RMDSZ-képviselőinken keresztül próbálkozunk újra.

Jóllehet a 2000. év a száraz nyár miatt igen szegényes gombatermést adott, gombaismereti kirándulásokat akkor is rendeztünk. A szeptember 17-i összejövetelünket az őszi gombák megismerésével tettük hasznossá, míg október 14-én a Bodoki-hegységben, a Herec-patak völgyében vezetett gombaismereti túrát Puskás Attila.

December 4-én a Székely Nemzeti Múzeum (SZNM) és az LKG rendezésében emlékeztünk a mikológus László Kálmánra, születésének 100. évfordulóján. Az ünnepi beszédet Kónya Ádám mondta, majd szakmai vonatkozású tevékenységéről Zsigmond Győző etnomikológus és Kocs Irén muzeológus beszélt.

A tél folyamán választ kaptunk a gombaellenőrzéssel kapcsolatos beadványunkra, s az a döntés született, hogy illetően tevékenységünket a Polgármesteri Hivatal és a Helyi Tanács a TEGA nevű vállalatán keresztül támogatni fogja. A fentebb említett módon ez 2001-ben meg is valósult, sőt Pál-Fám Ferenc képei és

szövege felhasználásával nagy méretű plakátot készítettünk Ehető és mérgező gombák címmel. Időközben áptuk kapcsolatainkat több magyarországi szakmai társasággal (Magyar Mikológiai Társaság, Székesfehérvári Gombászok Baráti Köre, Vas Megyei Gombász Klub), tőlük felvilágosítást, értékes szakmai kiadványokat kaptunk.

A 2000. és a 2001. évet ünnepi elnökségi gyűlés és „kosaras” gombászkóstoló búcsúztatta legtevékenyebb tagtársaink és támogatóink részvételével, december karácsony előtti szombatján.

2001 gombász eseményekben már csak azért is gazdag volt, mert az időjárásnak köszönhetően páratlanul bőséges volt a gombatermés.

Február 16-án Rimóczi professzor úr cd-jének (Magyarország gombái) bemutatásával, felhasználásával a Mikes Kelemen Líceumban – népes hallgatóság előtt – Zsigmond Győző és Puskás Attila a téli és kora tavaszi gombákról tartott előadást. Utóbbi az, aki fotográfusként is szolgálja egyesületünk érdekeit, megörökítve annak fontosabb eseményeit.

Március 26-án Pál-Fám Ferenc tartott vetített képes előadást a múzeumban Tejelőgombák (keserűgombák) a Székelyföldről címmel. A tudományos igényű rendezvény sok érdeklődőt vonzott.

Május 20-tól kezdődően október közepéig az LKG vasárnaponként működtette Sepsiszentgyörgy központi piacán a gombavizsgálatot.

Június 2-án Zoltán Sándor (egyesületünk titkára) vezetett gombaismereti túrát az általa jól ismert sepsiszentkirályi erdőbe.

Június 22-én újra Pál-Fám Ferenc tartott előadást a múzeumban, ezúttal Gombapárok címmel.

Június 25-én az előpataki erdőt jártuk keresztül-kasul, majd eleget téve a városi RMDSZ meghívásának Pál-Fám Ferenc bemutatta a zsákmányt az ötös kilométerkőnél rendezett összejövetelen.

Július 26-án tudtuk meg az örömhírt, hogy Gombaismereti túrák és előadások elnevezésű pályázatunk támogatást kapott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától.

Augusztus 3-5. között meghívottként képviseltette magát egyesületünk a XIII. romániai mikológiai szimpóziumon, amelyet Maroshévízen és Csíkszeredában rendeztek meg. Ezen közülünk Zoltán Sándor és Horber Pál vett részt. Ez egyúttal alkalom volt arra, hogy kapcsolatba lépjünk a román Mihai Toma Mikológiai Társasággal.

Augusztus 20-22. között Bálványosfürdőn gombásztábort szerveztünk, amelyen sajnos elég kevesen vettek részt, bár a fő téma – lápok gombavilága – igen vonzó volt. Első nap több mint negyven gombafaj megismertetése révén Pál-Fám Ferenc gazdagította ismereteink táráát. A másik két nap a Büdös-hegy és környéke bejárásával telt el, s az sem mellékes, hogy finom gombakészítményekkel remekeltek a megjelentek.

Szeptember 8-án a Sepsiszentgyörgy mellőli Kerekerdőből tértünk haza igen bőséges gombaszákmánnyal. Minden kétséget kizáróan a májgomba játszotta ezúttal a főszerepet.

*Galóca-konferencia, Sepsibüksád,
2000. május 20.*

*Bálványosi gombásztábor, Mohos,
2001. augusztus 21.*

Több csúcsot döntött meg október 6-án lezajlott gombásztúránk. 44 résztvevővel rendeztük meg Sugásfürdőn. A sok érdeklődőt páratlanul bőséges gombaszákmány jutalmazta. Kis – szemléltetett – előadás hangzott el a vargányákról és a szarvasgombákról. Rendezvényünkről Simon József filmes beszámolót készített a Duna TV és az M2-es részére.

Október 9-én Puskás Attila a baróti Fókusz Klub meghívására az ottani művelődési házban tartott előadást az őszi gombákról a többnyire fiatalokból, iskolásokból álló közönségnek. Tagtársunk, Tunyogi Károly gombafasírttal lepte meg a jelenlévőket.

December 8-án a háromszéki civil szervezetek bemutatkozásán a Székely Nemzeti Múzeumban az LKG is részt vett. A számos érdeklődőnek részünkről a szárított gombaanyag, ételek, számítógépes gombaismereti játék, plakátok, fényképek és a Péter család reklámanyagaként, a csiperketermesztés szemléltetése s a csíraeladás jelentette a kínálatot.

Meg kell jegyeznünk, hogy egyesületünk törvényszéki bejegyzése 2000-ben – amelyhez lényegi segítséget nyújtott Rendi Júlia jogász tagtársunk – jelentősen növelte lehetőségeinket. Hasonlóképp a szép számú népszerűsítő írás. Mindenekelőtt hírlevelünk, a Gombahír eddig megjelent három száma, valamint egyéb ismertetések az országos magyar napilapokban (RMSZ, Krónika) és a Háromszékben (felhívások, beszámolók, a Gombasarok sorozat stb.).

Hálánk jeléül, hadd említsük meg néhány hűségesebb tagtársunkat név szerint is: Fosztó Anna, Péter Gabriella, Décsei Ibolya, Hatos András. Ők szinte valamennyi túránkon, rendezvényünkön részt vettek.

Támogatónk ugyancsak fontos tényezői eddigi és joggal remélt eljövendő sikereinknek.

Köszönjük.

*Zágoni gombásztábor, Cseremás,
2002. július 11.*

*Gombásztábor, Zágon,
2002. július 12.*

ESEMÉNYNAPTÁR 2002

- Január**
- 17-én Árkoson, a Dahlström Művelődési Egyesület meghívásának tett eleget Zsigmond Győző. *Téli gombáink* címmel tartott előadást.
 - 21-én Sepsiszentgyörgyön a Kovászna Megyei Könyvtárban tartotta idei első tanácskozását az LKG. Ennek keretében Simon József filmjét mutattuk be egy múlt év októberében Sugásfürdön és környékén lezajlott túránkról, illetve az őszi gombákról.
 - Pályáztunk gombaismereti előadások, gombásztúrák megrendezésére, hasonlóképp jártunk el első évkönyvünk megjelentetése érdekében.
- Február**
- 20-án Uzonban, a Zsigmond Benjámin Szabadegyetem meghívásának tett eleget Zsigmond Győző. *Gomba és tudomány, gomba és hagyomány* címmel tartott előadást.
- Március**
- 22-én Pál-Fám Ferenc a *taplógombákról* tartott vetített képes előadást 18,30-tól a Székely Nemzeti Múzeumban, ahol kiállítás is megtekinthető volt a taplógomba-feldolgozás mesterségéről és művészetéről. A tagok a támogatóknak köszönhetően gombapaprikást vacsorázhattak a Székely Mikó Kollégium étkezdéjében, majd a Mikes Kelemen Líceum dísztermében került sor az LKG országos közgyűlésére.
- Április**
- 12-én Málnáson, a helybéli népfőiskola meghívásának tett eleget Zsigmond Győző. *Minden gomba jó gomba, csak az ember goromba* címmel tartott előadást.
- Május**
- 1-15. között Zsigmond Győző hat etnomikológiai előadást tartott vendégtanárként a Szegedi Tudományegyetemen.
 - 19-én kezdte el az LKG a sepsiszentgyörgyi TEGA támogatásával a vasárnaponkénti piaci gombaátvizsgálást, tanácsadást (és végzi ez évben november 1-ig).
 - 29-30-án elnöke révén képviseltette magát az LKG Szegeden a II. Magyar Mikológiai Konferencián, és ott Kakas Zoltán rendezésében nagy sikerrel mutatták be Zsigmond Győzőnek a korondi taplógomba-feldolgozás mesterségét és művészetét bemutató kiállítását *Télen fűt, nyáron hűt* címmel.
- Június**
- 22-én gombásztúrát szervezett Előpatak környékére az LKG. Részt vettek 18-an. Túravezető volt: Zoltán Sándor, aki a városi RMDSZ által szervezett Szent Iván-napi ünnepségen gombabemutatót is tartott az érdeklődőknek.
- Július**
- 10-15-én ötvenen vettek részt az LKG-nak a Székely Nemzeti Múzeummal közösen szervezett zágoni gombásztáborában, több mint húszan az anyaországból jöttek, köztük neves szakemberek, mint dr. Jakucs Erzsébet, dr. Bratek Zoltán, dr. Pál-Fám Ferenc, akik a székelykeresztúri s rugonfalvi szarvasgombászokkal és dr. Zsigmond Győzővel együtt előadást is tartottak.
 - 30-án az LKG és a Nemere Természetjáró Kör együttműködése folytatásaként ez utóbbi BAO-BAO néprajzi-természetvédő táborában Kézdiálmáson Zsigmond Győző gombásztúrát vezetett és *A gomba a magyar néphitben* címmel előadást tartott.
- Augusztus**
- 4-én a kommandói falunapok alkalmával az LKG biztosította a 200 kiló róka gomba ellenőrzését, átvizsgálását, amely mennyiségből gombapaprikás készült a résztvevők számára.
 - 31-én a besenyői Bogdán csárdával együttműködve szervezett gombásztúrát az LKG. A túrát követően közösen készített gombatokányból lakmároztak a résztvevők.

- Szeptember**
- A László Kálmán Gombászegyesületet képviselve Zsigmond Győző tartott előadást a regionális együttműködés lehetőségeiről az I. Nemzetközi Kárpát-medencei Szarvasgombász Konferencián Egerben 2002. szept. 21-én.
 - 2002. szeptember 30-án Budapesten a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társaság) meghívásának tett eleget az LKG elnöke, *A gomba a magyar néphitben* címmel tartott előadást.
- Október**
- 3-án az Első Magyar Szarvasgombász Egyesület meghívására a budapesti ELTE-n tartott előadást *A gomba a magyar népi gyógyításban* címmel az LKG elnöke, és egyúttal beszámolt az egyesület eddigi munkájáról.
 - A László Kálmán Gombászegyesületet képviselve Zsigmond Győző tartott előadást Nagyenyeden a Bethlen Gábor Kollégium dísztermében *A gomba funkciói a magyar néphagyományban* címmel 2002. október 7-én. Megbeszélésre is sor került az LKG nagyenyedi tagságával. Tervbe vettük ottani gombásztúra megszervezését, esetleg gombásztábor helyszíne is lehetne Nagyenyed vagy Torockó.
 - 12-én Sepsiszentkirály környékén tartotta gombaismereti túráját az LKG. Túravezetőnk Zoltán Sándor volt. A hűvös, esős idő miatt csak öten vettek részt rendezvényünkön.
 - 9-én ismételt az LKG, újabb gombásztúráján immár szép számmal, mintegy húszan voltak. Sugásfürdön és környékén Puskás Attila volt a vezetőnk.
- November**
- 16-án részt vett az LKG is a háromszéki civil szervezetek bemutatkozásán a Kovászna Megyei Könyvtárban.

Galócás ételreceptek

1. Nyomatékosításul annak, hogy a magyarságnál hagyománya van az *úrgombából* (*Amanita caesarea*, császárgalóca) való leveskészítésnek egy XVI. századbeli történetet és néhány receptet idézünk Clusius tollából.

A történet: "Emlékszem, hogy 1584-ben, mikor szüret táján Batthyány Boldizsár vendége voltam, (mert ő évente kétszer-háromszor kocsit küldött utánnam Bécsbe) Nemet-Wywari erős fellegrárában, – mikor ép asztalnál ülénk s ebédelénk – egy tál levében úszó Vrgombát hoznak elibénk, – én ki gombával alig élek, nem tudván, hogy a sáfrányszínű folyadék a gombának leve volna, franciául kérdést intéztem a házigazdához aziránt. Ő kedvesen nevetett s az asztalnál ülő magyar urakhoz fordulva közli velük az esetet, hogy mint megjárja Clusius Vram az imént mert azt hitte, hogy sáfránytól sárga a leves!" (Istvánffi Gyula: A Clusius-Codex mykologiai méltatása, adatokkal Clusius életrajzához. Bp., 1900)

A recept: "A magyarok úgy készítik el, hogy megtisztítva megabárolják, aztán felaprítják s tejfelbe vetik, apróra vagdalt petrezselyem levelet és borsot adván hozzá. Más: megtisztítván, nyelüket levágva, hátukkal parázsra vetik, s tojássárgával megpirítják. Más: Frissen nyelüktől megfosztva serpenyőben összekevert tojással s vajjal megpörkölék, amit a németek Eyerschmalznak hívnak. De még megaszalva is elkészítik, aztán akár a tojást, megfőzik, vagy vízben feláztatják, végül akárcsak mint a másiknál láttuk (*Boletus bulbosus*), levéből pirított kenyérrel eresztéket főznek, azt ecettel, borssal, gyömbérrel s szegfűporával élvezik." (Istvánffi 1900)

2. Levesnek nagyon finom még az *úrigomba* (a császárgalóca, *Amanita caesarea*). Odateszem a gombát, bezöldségelem. Rég nem kóstoltuk, most ritka. Régebb másképp volt. – Eredj, lányom, hozz egy kis úrigombát! - mondták, s mindjárt találtunk.

Koritar Gyuláné, Mogyoróska, Zemplén (Lejegyezte Zsigmond Győző)

3. Sütjük, mint az őzlábat. Nem tesszük el télire. Kirántjuk. Miután megpucoltuk a borsgombát (*Amanita rubescens*, piruló galóca), lisztbe és tojásba mártjuk, megsózzuk és aztán rövid ideig sütjük. Jó tokányba is.

Pakulár Berta, Sepsikőröspatak, Háromszék (Lejegyezte Zsigmond Győző)

A GALÓCÁKTÓL A MODERN GYÓGYSZEREKIG

CSETRI Imre

Főgyógyász, Maroshévíz/Toplița, Hargita megye

A gombák ismerete és felhasználása, akárcsak a kultúr-, gyógy-, és fűszernövények alkalmazása a mindennapi életben egyidős az emberiség történelmével. A természet ezen ízletes ajándéka nemhiába vonzotta az ősembert. A gombamérgezésekről, sőt gombával elkövetett gyilkosságokról, a gombák méreganyagainak ismeretéről és ezek „diabolikus” alkalmazásának eredményeiről számosan beszámolnak, orvosok, történészek egyaránt. Talán a legrégebbi feljegyzés Euripidészről származik – Kr. e. 45 táján keletkezett epigrammájából szerzünk tudomást egy anya és három gyereke szörnyű tragédiájáról, ahol az inkriminált a mérges gomba. Aztán Rómában Agrippina és mások kezében vált gyilkos eszközzé a gomba, illetve a belőle készített ételek, ezért VII. Kelemen pápa betiltotta a gombagyűjtést. A gombamérgezéstől való félelem végig kíséri a középkoron. CLUSIUS (1526–1609), a mikológia atyja, így inti olvasóit a *Fungorum in Pannoiniis observatorum brevis historia et Codex Clusii*-ban: „kérem az olvasót ne vegye rossznéven, hogy a gombákról alkotott benyomásaimat nem támasztom alá az ízelelssel, én ugyanis nem ettem gombát és mindég tartottam tőlük”

A tudomány, a mikológia jelenlegi álláspontja szerint semmi kétség nem fér ahhoz, hogy a gombamérgezések többségéért a felelős a galóca, tudományos nevén az *Amanita* különböző fajai. De célunk nem ezek részletezése, ez csupán ürügy volt a bevezetésre, hogy mennyi jót, gyógyszert is tudnak nekünk adni a gombák.

A huszadik század éppen elég érthetően bebizonyította és tisztán értésünkre adta, hogy a nagy felfedezések hősikora, amikor mindent lehetett helyettesíteni műtermékekkel, az addig használt gyógyszereket szintetikusokkal, befejeződött és minden téren a természetes alapanyagokból előállított végtermékeké a jövő. Ekkor jött a jelszó: vissza a természetbe! És elkezdődött a gyógynövények reneszánsza. Szemtanúi vagyunk annak, hogy a század utolsó évtizedei a természetes gyógymódok hódítanak teret mindenhol, ahol csak lehet. Az egyik fő adu a fitoterápia, és ehhez szorosan kapcsolódva – reméljük – a mikoterápia. Ez utóbbi manapság még gyermekcipőben topog, újdonság. Fontos lenne a gombákban rejlő óriási potenciális erőt, kihasználható gyógyhatásukat bevetni az emberiség erejét, létét tizedelő betegségek leküzdésében és megelőzésében. Az előbb használtam ezt a szót, hogy újdonság, ez mindenképp megfelel a valóságnak. A gombák, és itt elsősorban a nagygombákra (*Macromycetes*) gondolunk, a kis, mikroszkopikus gombákkal már Fleming előtt és után is sokan foglalkoztak és foglalkoznak. De a nagygombák csodálatos gyógy-arszenáljáról még kevés szó esett. Hát illene, hogy hallassanak magukról.

Az ötvenes évek nagy slágere volt (sajnos hamar feledésbe merült) a nyírfatapló (*Piptoporus betulinus*), divatba jöttek ennek a gyógyhatását felhasználó készítmények a gyomor és patkóbélfekély kezelésére. Erdély nagy gombatudósa, László Kálmán, több év során felhalmozott tapasztalatát hasznosíthatták a rászoruló: így volt receptje azok számára, akiknek gyomorpanaszuk, híg székletük volt, tanácsot adott, hogy melyik gombából lehet kivonatot készíteni izületi fájdalmak enyhítésére, nem beszélve nagyszámú diétás ételreceptjéről. Híre volt annak, hogy fűszernövényei zömét is gombákkal helyettesítette.

Ketter Z. az íz- és illatanyagok fontosságát hangsúlyozza az emésztés és vérkeringés normalizálásában, Vetter J. pedig a taplógomba (*Fomes fomentarius*) gyógyhatásán kívül például a Japánban nagy előszeretettel hasznosított fülgomba (*Auricularia auricula judae*) terápiás alkalmazásáról cikkezik, hogy csak a legfontosabbakra utaljak. Persze a listának nincs vége, Rascol, Chavant, Anke Yoshioka, Ikekawa nevét is meg kell említeni.

A nagygombák gyógyászati értékének felismerése sokat jelent. Használják nagygombát a cukorbetegség kezelésekor, a magas vérnyomás csökkentése érdekében, sőt a különböző daganatos, rákos megbetegedések esetében is. Ennek illusztrálására adjuk közre a következő kis táblázatot, Eishenut és Fritz nyomán:

Agaricus bisporus vizes kivonata

Tumor MM-46

Sarcoma 180

Carcinoma IMC

Sarcoma 180

Calvatia gigantea (calvatin)

<i>Ganoderma lucidum</i> (4 különb. poliszaharid)	Sarcoma 180
<i>Pleurotus ostreatus</i> (1-3 beta-glucan)	Tumor MM-46
	Sarcoma 180
<i>Tricholoma matsutake</i> (vizes kivonat)	Sarcoma 190

Érdemes pár szót szólnunk a nagygombák hepatoprotektoros hatásáról is. Egyes *Ganoderma* fajok, mint a *G. lucidum*, a *G. capense* ismeretese a hagyományos kínai orvoslásban, mint a májelégtelenség hatásos szereit. Hasonló hatásokat mutattak ki egyes *Boletus*, *Suillus* fajok esetében is. A közismert sárgagyűrűs fenyőtinóru (*Suillus grevillei*) polifenol-tartalmának köszönhetően jól bevált a máj parenchimasejtjeinek a regenerálásában. A számos laboratóriumi állaton (patkány, tengerimalac) végzett kísérlet, a szarkifikált állatok májszöveteinek mikroszkóppal való vizsgálata mindezt igazolta.

A már említett hírhedt galócákon kívül az ehetők ugyancsak híresek lehetnének a magas vérnyomásos betegek körében. A piruló galóca (*A. rubescens*) és a szürke selymgomba (*A. vaginata*) rendszeres fogyasztása jelentősen csökkenti a magas vérnyomást.

A főleg Távol-Keleten, Japánban, Kínában ismert *Lentinus edodes* táplálékként s gyógyszerként is jelentős. Használják különböző meghűléses megbetegedések esetében, de jó a vér koleszterin-szintjének a csökkentésére is.

Évtizedek óta számos mikológus igyekszik tenni azért, hogy a nagygombák foglalják el méltó helyüket a modern terápiában és több figyelmet szenteljenek a jövő orvosai, tudósai a természet ezen csodálatos ajándékainak. E szerény kis írás megpróbálja ezt a célt szolgálni.

IRODALOM

- CSETRI I. (2000): Valorificarea macromicetelor in terapia modernă. Teză de doctorat. UMF Tg. Mureș
- CHAVANT L. (1989): Les Macromycetes sont-ils une sources de matiére medicale. Coordination mycologique du midi toulousain et pyrénéen, Bulletin Nr.5 13-20, Toulouse
- DAUGUET J.C., RIOULT J.P.H. (1995): Champignons mortels, Basse Normandie, Université Caen
- DÖRFELT H. (1969): Lexikon der Mykologie. G. Fischer Verlag, Stuttgart - New York
- EISENHUT R., FRITZ D. (1991): Medizinisch nutzbare Wirkungen und Inhaltstoffe von Speisepilzen, Gartenbauwissenschaft, Nr. 56, 266-270.
- ELIADE, E., TOMA M. (1977): Ciuperci. Mic atlas. Ed.Did.si Ped. Bucuresti
- IKEKAWA, T., IKEDA, Y., YOSHIOKA (1969): Antitumor activity of extracts of some edible mushrooms, Cancer Rev. Nr 29, 734-735.
- KASAHARA Y., HIKINO H. (1987): Validity of the oriental medicines, Part 122, Central actions of adenosine a nucleotide of *Ganoderma lucidum*, Phytother. Rev. L., 173-176.
- SIVRINA A.N. et colab. (1961): Kompleksnoe izucenie fiziopatologizskij aktivnih veseszth nizsij rasztehii, Moskva-Leningrad

Galóca galóca hátán

1999. szeptember 18-án Dálnokban találta Zoltán Sándor ezt a furcsán és teljesen összenőtt gombapárt (Sztolyka Péter felvétele). Piruló galócáról (*Amanita rubescens*) van szó, s e gombának borsgomba a legismertebb népi neve Háromszéken.

ÚRIGOMBA

Oravecz Imre

Hivatalosan császárgomba,
de csak úrigombaként ismertük,

egy-egy példányának fellelése majd akkora örömet okozott, mint a cepée,
vagy még nagyobbat,
mert ritkább volt és látványosabb,

narancspiros, tűzvörös vagy sárga kalapjának már a megpillantása is izgalmat
keltett,

és egyből átragadt a gombázó társaira is,
kik a hívásra menten a helyszínen teremtek,

legjobban akkor bűvölt el bennünket,
ha még nem nyílt ki,
és végére állított kacsatozás módjára félig még megbújt fehér burkában,
vagy ha már kitakarta is kissé tönkjét,
de még mindig burokmaradványok borították,

ilyenkor olyan benyomást keltett,
mintha éppen születőben volna,
mintha csak pár perce nyomta volna fel magát a földből,

Darnóban, az elhagyott Medveczki-féle almás közelében volt egy meleg,
borókás rész a tölgyesben,

hová tartósan besütött a Nap,
ezt valahogy nagyon kedvelte,
ott mindig találtunk,
mielőtt lefordultunk volna a güdör felé,
bár néha Kis-hegyben is előfordult,
a túlsó oldalban, az út feletti meredélyen,
hol nem borította avar a kavicsszemcsés talajt,

csak kényes gomba volt,
és az átlagosnál jobban kellett vele vigyázni,
mikor felvettük,
mert pattanva tört a húsa,
és szállítani csak úgy lehetett,
hogy a többi gomba tetejére helyeztük a hátyiban,
nehogy nyomás érje,

legtöbbször levesbe tettük, tisztán vagy galambfélével keverten,
felséges ízt adott neki,
de aszaltuk is,

nem emlékszem az utolsóra,
valamikor a 60-as évek derekán lehetett a kezemben,

azóta nincs,
kiveszett,
nem is keresem többé,
végzett vele az erdő változása,
a savas eső meg az összezsugorodott faállomány.

GOMBÁS VICCEK

Zsigmond Győző gyűjtéséből

- Hogy gombászik a rendőr?
- Megkeres egy gombát, s azt addig üti-veri, amíg a társai is előjönnek...

(Zabola, Háromszék)

- Hogy talál a rendőr a leghamarább gombát?
- Ha lehúzza a bakancsát!

(Sepsiszentgyörgy, Háromszék)

- Miről lehet megismerni a bolondgombát ?
- Áll az erdő szélén és veri földhöz a kalapját ...

(Sepsikőröspatak, Háromszék)

A vesztőhelyen kérdik a cigányt, mi az utolsó kívánsága.

- Szeretnék enni egy jó gombatokányt!
- Csak ennyi ?
- Igen, világeletemben félttem a gombától, most végre kipróbálhatom...

Két gazda beszélget:

- A második is gombamérgezésben halt meg?
- Nem, ő azért, mert nem akarta megenni...

(Homoródszentpál, Udvarhelyszék)

- Meg tudja maga különböztetni a jó gombát a mérgestől? - kérdezik egy gombaárustól.

- Hogyne. A mérges az, amelyiktől megbetegszik a vevő.

(Brassói Lapok 2000. dec. 15, 16. oldal)

Gombát szolgál fel a pincér.

- Azonnal tessék fizetni!
- De miért?!
- Mert a szakács kissé gyanúsna tartja a gombát ...

(2001. február 3-án hangzott el az MTV2-nek a Bruhaha című műsorában)

GALÓCÁK

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14				15					16			
17		18	19		20					21		
22	23			24			25			26		
27				28	29			30				
31		32			33	34	35		36			
37	38				39	39		40	41		42	
43		44	45	46					47	48		
49						50			51			
52					53			54				
CS												
55	56		57		58		59	60	61			
62		63	64			65		66		67		
T	68											

A helyes megfejtéseket beküldők közt gombás játékot sorsolunk ki.

Vízszintes: 1. A legveszélyesebb nálunk élő gombafajta, mérgezése halálos. 14. A Shetland-szigetek egyike. 15. Eloroz. 16. Medália. 17. Rég élt előd. 18. Szaglós szerv. 20. A föld felé csüng. 21. Fohász. 22. Nagy ázsiai ország. 24. Csúcspont. 25. Ahhoz hasonló. 26. Rostnövény. 27. Idény. 28. Balti nép. 30. Illatos folyadék. 31. Az olasz főváros lakója. 33. Hársféle textilnövény. 36. Másik balti nép. 37. Pápaszemes kígyó. 39. Parányi részecske. 41. Tőszám-név. 42. Lombos növény. 43. Amely helyen. 46. Hordónyílás. 47. Északi férfi-név. 49. **Ez a galóca ehető.** 50. Rajzfilm. 51. Szoknyafajta. 52. Tehéncsapat. 53. A madarak királya. 54. Dalmáciai kikötő. 55. Szibériai folyam. 57. Cselekedet, tett. 60. Epikus. 62. Ócskaság. 64. Francia folyó. 66. Francia város. 68. **Az egyetlen galócafajta, amelyiknek húsa, lemezei, tönkje is sárga, ehető, nagyon finom.**

Függőleges: 1. Ilyen típusú gombák a galócák. 2. Igen, angolul. 3. Női név. 4. Félig hall! 5. Gyümölcsös. 6. Vágóeszköz. 7. Hosszú ruha, uszály. 8. Rezeg a háló. 9. Becézett Apollónia. **10. Piros, fehér pöttyös, mérges gomba. ... galóca.** 11. Francia arany. 12. Építőanyag. 13. **Nálunk nem honos galócafajta, a hegyes kalapú vagy kúpos galóca latin neve.** 19. Rádiólokátor. 21. Megérint. 23. Kocsmarésze. 25. Opus. 28. Női név. 29. Van ilyen medve is. 32. Domb vége! 34. Ez a szó könyvek végén áll. 35. Hangszín. 38. USA-tagállam. 40. A „csattanó” erősen mérgező gyomnövény. 42. Forgács. 44. ... bukkik, hasra esik. 45. Liba. 46. Farsangoló. 47. Alma a palócoknál. 48. Falusias női név. 50. Görög betű. 56. Csepű. 57. Lenti helyre. 58. Alapszámunk. 59. Habzó ital, népiesen. 61. Gotovac hőse. 63. Lyukas kas! 65. Tetejére. 67. Tormaszelet!

Forrai Tibor, Homoródszentpál

A Moeszia célja, hogy főleg a székelyföldi, erdélyi témájú mikológiai kutatások publikálására megfelelő fórumot biztosítson. A kiadvány részben tudományos munkákat, részben társasági híreket, gombával kapcsolatos különféle érdekességeket közöl, alapvetően magyar nyelven, angol összefoglalóval; indokolt esetben angol nyelven is. Ebben a témában a szerkesztők mind tudományos dolgozatok, mind népszerűsítő és hír jellegű írásokat várnak. A leadási határidő folyamatos. A kéziratok lehetőleg rich text (rtf) formátumban, mindenféle formázás nélkül készüljenek. Színes ábrák esetén a felelős szerkesztőkkel előzetesen konzultálni kell.

Cím: pff3@hotmail.com; zsigmond@hung.sbnet.ro;

Pál-Fám Ferenc, Kaposvári Egyetem, Növényteni és Növénytermesztéstani Tanszék, H-7400 Kaposvár, Guba Sándor út 40.;

Zsigmond Győző, Societatea de Micologie „Kálmán László”,

RO-4000 Sf. Gheorghe / Sepsiszentgyörgy,

Str. Kőrösi Csoma Sándor Nr. 6.

The main aim of Moeszia is to provide a forum for mycological publications connected to Székelyföld, Southeast Transylvania.

It is edited by the Kálmán László Mycological Society.

The periodical publishes scientific papers, as well as society news mainly in Hungarian with English abstracts but in justified cases in English, too. We expect manuscripts on this topic to be written in rich text format (rtf). In case of coloured figures the editors-in-chief should be consulted. Address: pff3@hotmail.com; zsigmond@hung.sbnet.ro; Ferenc Pál-Fám, Kaposvár University, Department of Botany and Plant Production, H-7400 Kaposvár, Guba Sándor út 40.; Győző Zsigmond, Kálmán László Mycological Society, RO-4000 Sf. Gheorghe / Sepsiszentgyörgy, Str. Kőrösi Csoma Sándor Nr. 6.